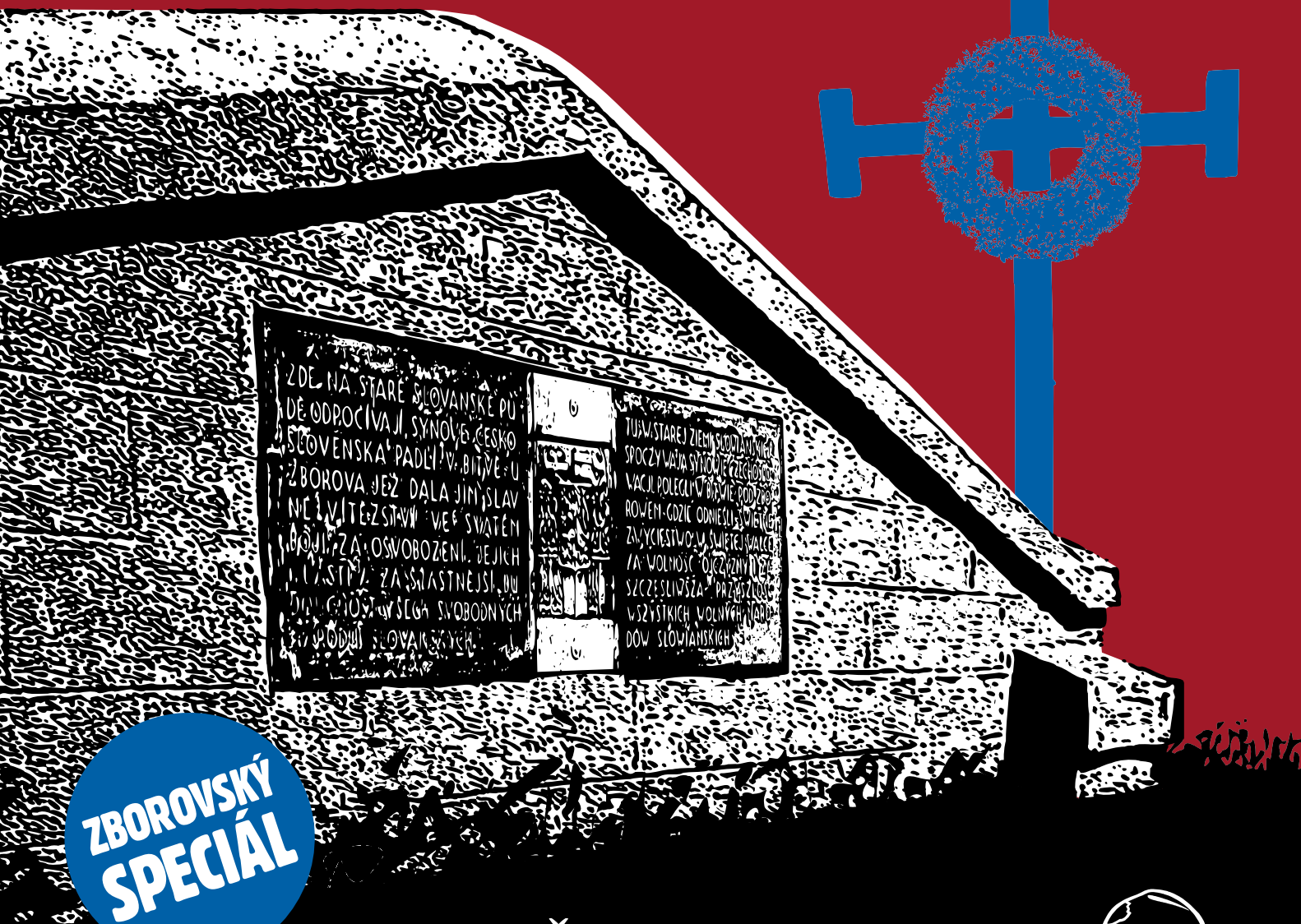

LEGIONÁŘSKÝ

ZBOROVSKÝ
SPECIÁL

Směr

ZBOROVSKÝ
SPECIÁL

2. ČERVENEC 2017
100. VÝROČÍ BITVY U ZBOROVA

Bitva u Zborova
2. července 1917

Bojová ukázka
v Milovicích

Národní pouť
ke Zborovu

Svíčky
za padlé

ZBOROV

100. VÝROČÍ BITVY

MILOVICE

8. ČERVENEC 2017

10:00 PIETNÍ AKT (VOJENSKÝ HŘBITOV)

14:00 REKONSTRUKCE BITVY

17:00 DIVADELNÍ HRA » ZBOROV «

LEGIOVLAK

PO CELÝ DEN UKÁZKY VÝZBROJE A VÝSTROJE,
DOBOVÉ TÁBORY, OBRNĚNÉ AUTOMOBILY.

www.zborov1917.cz

VSTUP
VOLNÝ

ČESKOSLOVENSKÁ
OBEC LEGIONÁŘSKÁ

Ministerstvo obrany
České republiky

Středočeský kraj

VOJENSKÝ
ÚSTŘEDNÍ
ARCHIV

VOJENSKÝ
HISTORICKÝ
ÚSTAV PRAHA

OSLAVY ZBOROVA

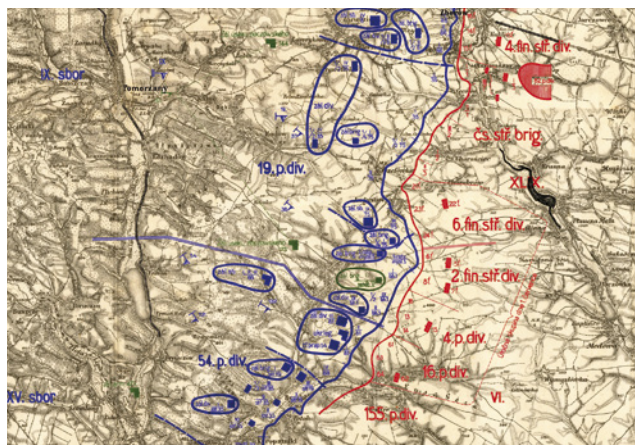
Čs. obec legionářská.
 Nositelka odkazu Zborova **2-3**
 Národní pouť ke Zborovu **4**
 Svíčky za padlé **6**
 Rekonstrukce bitvy. V Milovicích jako u Zborova
 před 100 lety **7**

Divadelní představení. Hra Zborov v podání
 ochotníků z Ml. Boleslavi **8**
 Zborovská pamětní mince **9**
 Zborovská pamětní razítka **9**
 Hrdinové od Zborova zasloužili se o stát.
 Slavnostní prohlášení Poslanecké sněmovny
 Parlamentu ČR **10-11**
 Rekonstrukce českého hromadného válečného
 hrobu v Kalynivce u Zborova **12-13**
 Bronzová deska na Bratrské mohyle **14-15**

HISTORIE

Od družiny k brigádě **16-19**
 Rusko v roce 1917 **20-21**
 Čs. střelecká brigáda **22-23**
 Střelec čs. brigády v bitvě u Zborova **24**
 Praporčík 1. čs. střeleckého pluku **25**
 Rakousko-uherské síly **26**
 Vojín c. a k. pěšího pluku č. 35 **27**
 Plán útoku **28-29**
 Bitva u Zborova **30-33**

Vítězný boj **34-35**
 Seznam ztrát **36-37**

Padlí u Zborova **38-39**
 Tarnopolský ústup **40-41**
 Od brigády k armádě **42-43**
 Význam Zborova **44-45**
 Hoši od Zborova **46-49**
 Hoši od Zborova a druhá světová válka **50-51**
 Vzpomínky od Zborova **52-53**
 Zborovská tradice **54-55**

PAMĚTI LEGIONÁŘŮ

Jdl! 6. svazek Edice pamětí ČsOL **56**

Československá obec legionářská

Nositelka odkazu Zborova

**Drahé sestry, drazí bratři,
vážení poutníci k Bratrské mohyle,**

nadchází dlouho očekávaný den. Právě my budeme jeho současníky a na nás je, zda prokážeme, že jsme toho hodni. Dne 2. července uplyne 100 let od slavné bitvy. Zborov je pevný mezník na cestě k naší státní samostatnosti, národní svobodě a demokratické správě věcí veřejných. Je mementem sebevědomého a hrdinného boje našich předků za dosažení krásného a spravedlivého cíle. Důkazem, že v pravdě se vítězí i proti přesile.

Naše společnost je držitelem tohoto výjimečného dědictví a je jím navždy zavázána úctou vůči těm, kteří své vítězství zapísali zlatým písmem do dějin našeho národa. Žijeme-li dnes ve svébytném státě s dříve netušenými zárukami lidských práv a občanských svobod, nesmíme se hluboce provinít zapomináním na ty, kteří nám současný stav věcí svou prací, bojem i obětí předali k zachování a dalšímu rozvíjení.

br. Pavel Budinský
předseda Čs. obce legionářské

Význam okamžiku si s náležitou naléhavostí už několik let Československá obec legionářská uvědomuje. Pod záštitou předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Jana Hamáčka připravila důstojné připomenutí bitvy u Zborova a navázala tak na tradice své činnosti.

Již v prvním období své existence, v letech 1921–1938, pořádala Československá obec legionářská poutě k místům, kde se odehrály zlomové události našich dějin. Tyto

První předseda ČsOL br. Josef Patejdl při svém projevu u Bratrské mohyly v Cecové dne 2. července 1927

Předseda sněmovny Jan Hamáček a předseda ČsOL Pavel Budinský společně zahajovali vystavení Legiovlatku na pražském Nákladovém nádraží Žižkov dne 9. října 2014

výpravy realizovali legionáři s podporou Ministerstva národní obrany ČSR s cílem navštívit památná místa prvního odboje a poklonit se svým spolubojovníkům, kteří padli v boji za vznik samostatného státu, a připomenout tak jejich památku. V mnoha případech tyto vzpomínkové cesty přesáhly rámec legionářských spolků a stávaly se celonárodní událostí. K 10. výročí bitvy u Zborova, v roce 1927, uspořádaly Ministerstvo národní obrany, Československá obec legionářská, Památník osvobození a Československý konzulát ve Lvově Národní pouť ke Zborovu. Velkolepě pojatá akce se uskutečnila ve dnech 1.–4. července za velkého zájmu veřejnosti. Kromě oficiálních osobností vojenského, diplomatického a politického života přijely z Československé republiky dva mimořádné vlaky s více než jedním a půl tisícem bývalých bojovníků či rodinných příslušníků padlých dobrovolníků. Mimo to se pietních akcí zúčastnilo velké množství polského a ukrajinského obyvatelstva. Účastníci poutě došli ve slavnostním průvodu na bojiště, kde si následně prohlédli místa urputných bojů, při nichž padlo na dvě stě jejich spolubojovníků. V den 10. výročí bitvy se konal velký pietní akt u hrobů zborovských padlých nad vesnicí Cecová, dnes Kalynivka. Zde byl nad společným hrobem, nazývaným po ruském vzoru Bratrská mohyla, v letech 1926–1927 vybudován památník v podobě legionářské zemljanky, která překryla hroby padlých. Další podobné velké oslavy se pak konaly v roce 1937. Naposledy v roce 1947, kdy byla

jejich součástí velká vojenská přehlídka na Letné a rovněž slavnostní pochod čs. legionářů a veteránů druhé světové války Prahou. Poslední oslavy zborovského výročí byly totiž zároveň na dlouho i poslední příležitostí, kdy uspořádala Československá obec legionářská svůj celorepublikový manifestační sjezd, tehdy čtvrtý v pořadí.

Československá obec legionářská, u příležitosti 100. výročí vítězství československých jednotek u Zborova, navázala na historické tradice a v rámci projektu Legie 100 ve spolupráci s Poslaneckou sněmovnou Parlamentu ČR, Ministerstvem obrany ČR, Generálním konzulátem ČR ve Lvově a dalšími vlasteneckými spolky pořádá Národní pouť ke Zborovu, která je zároveň vrcholem celých oslav.

Oslavy budou zahájeny v Tarnopolu 30. června zřízením Českého domu s informačním střediskem v hotelu Tarnopil, kde se 1. července dopoledne uskuteční přednáškový cyklus a k vidění bude tematická výstava o bitvě u Zborova v českém jazyce. Ukrajinská verze výstavy bude umístěna v místním muzeu. V Tarnopolském činoherním divadle Tarase Ševčenka bude večer 1. července uvedeno nastudování hry Zborov a koncert Ústřední hudby AČR.

Program oslav vyvrcholí na místě bojů 2. července 2017 ve 12.00 hod. u zrekonstruované Bratrské mohyly v Kalynivce (dříve Cecová). V rámci širokého doprovodného programu budou mít poutníci možnost seznámit se s bojištěm a průběhem bitvy v rámci komentovaných prohlídek, k ruce jim budou i další informační a propagační materiály včetně průvodce. I tady na tomto místě bude k vidění divadelní hra o Zborovu.

Stranou nezůstala ani snaha zapojit do oslav co nejširší veřejnost v České republice, k čemuž slouží projekt „Svíčky za padlé“. Vyzýváme občany, aby v den výročí bitvy v 18.00 hod. zapálili svíčky u pomníků obětem válek, a připomněli si tak padlé z bitvy u Zborova, rodáky ze svých vesnic a měst, a to nejen československé legionáře, ale i Čechy a Slováky, kteří v bitvě padli v rakousko-uherských stejnokrojích. I to je důležitý rozměr tohoto projektu, smířit po sto letech bojující strany, v jejichž zákopech byli tragickým řízením osudu nuceni proti sobě stát Čech proti Čechovi, syn proti otci, bratr proti bratru.

Velkolepým zakončením zborovských oslav se stane 8. července bojová ukáзка s mezinárodní účastí pořádaná v Milovicích, díky níž si bude moci atraktivním způsobem význam bitvy připomenout široká česká veřejnost. Zúročí se tak letité zkušenosti s pořádáním těchto akcí, které přitahovaly tisíce návštěvníků. V rámci programu nebudou chybět prezentace vojenské výzbroje a výstroje včetně historických bojových vozidel a letadel.

U příležitosti zborovského výročí vydává Československá obec legionářská celou řadu doprovodného propagačního materiálu. Světlo světa spatří rovněž první díl obsáhlých pamětí čs. legionáře gen. Otakara Husáka, který byl krátce před zahájením útoku u Zborova raněn při nepřátelském dělostřeleckém přepadu. O všech výše uvedených aktivitách se podrobněji dočtete v tomto speciálním vydání Legionářského směru.

Dovolu mi, abych v závěru poděkoval právě tvůrcům zborovského čísla časopisu v čele s řídícím tajemníkem ČsOL br. Milanem Mojžíšem a tajemníkem projektu Legie 100 br. Jiřím Charfreitagem, stejně tak jako jejich spolupracovníkům Michalu Rakovi, br. Petru Tolarovi, br. Eriku Štréglovi, br. Zdeňku Špitálníkovi, ses. Zuzaně Palové a v neposlední řadě šéfredaktorovi br. Jiřímu Filipovi. ■

Pochod členů ČsOL v čele s předsedou J. Patejdlem ze Zborova k 6 km vzdálené Bratrské mohyle v Cecové v rámci Národní poutě v roce 1927

Národní pout' ke Zborovu

K 10. výročí bitvy u Zborova, v roce 1927, uspořádaly Ministerstvo národní obrany, Československá obec legionářská a Památník osvobození s Československým konzulátem ve Lvově Národní pout' ke Zborovu. Velkolepě pojatá akce se uskutečnila ve dnech 1.–4. července 1927 za velkého zájmu veřejnosti. Kromě oficiálních osobností vojenského, diplomatického a politického života přijely z Československé republiky dva mimořádné vlaky s více než jedním a půl tisícem bývalých bojovníků či rodných příslušníků padlých dobrovolníků.

Československá obec legionářská, u příležitosti 100. výročí vítězství československých jednotek u Zborova, navázala na historické tradice a v rámci projektu Legie 100 ve spolupráci s Poslaneckou sněmovnou Parlamentu České republiky, Ministerstvem obrany České republiky, Generálním konzulátem ČR ve Lvově a dalšími vlasteneckými spolky realizuje v roce 2017 Národní pout' ke Zborovu. Záštitu této Národní pouti poskytl předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky Jan Hamáček.

Již nyní eviduje Československá obec legionářská více než 500 poutníků a spolu s Odborem pro válečné veterány Ministerstva obrany ČR vysílá ke Zborovu 3 autobusy a několik multivanů se svými členy a příznivci. ČsOL se též podílí na vyslání dvou speciálů, ve kterých přiletí delegace Parlamentu ČR v čele s předsedou Poslanecké sněmovny a výpravou Církve československé husitské a ve druhém delegace Ministerstva obrany České republiky v čele s ministrem obrany, velením Armády České republiky a s doprovodem veteránů a členů ČsOL. ČsOL dále pomáhá při zabezpečení cesty autobusu Sdružení Čechů z Volyně, autobusu studentů Pardubického kraje, při cestě Ústřední vojenské hudby AČR.

Československá obec legionářská spolu s Generálním konzulátem ČR ve Lvově a ve spolupráci se zástupci ukrajinské administrativy v předstihu připravuje realizaci pietních aktů

u rekonstruované bratrské Mohyly v Kalynivce a prostřednictvím svých členů v historických uniformách připravuje i mnoho doprovodných akcí na zborovském bojišti. V souvislosti se 100. výročím bitvy u Zborova tak proběhne:

- ▶ **28. června** – pietní akt padlým příslušníkům České družiny u desky v Tarnově (14.00 h).
- ▶ **30. června** slavnostní zahájení výstavby pomníku padlým legionářům v Dubně (13.00 h).
- ▶ **1. července** – uložení schránky s dokumenty do pomníku v Kalynivce (13.15 h), pietní akt u válečných hrobů v Ozerné (14.30 h), zahájení výstavy Zborov v hotelu Ternopil v Tarnopolu (16.00 h), historické přednášky na téma bitvy u Zborova v hotelu Ternopil (16.30 h).
Slavnostní program v divadle Tarase Ševčenka v Ternopilu (18.30 h).
 18.30–19.35 h – divadelní představení „Zborov“.
 20.00–20.45 h – Slavnostní koncert Ústřední hudby Armády ČR.
 20.50 h – číše vína předsedy PSP ČR ve foyeru divadla.
- ▶ **2. července** – otevření výstavy „Zborov“ v tarnopolském muzeu (9.30 h).
Slavnostní připomínka 100. výročí bojů u Zborova u pomníku padlých.
 12.00 h – slavnostní bohoslužba.
 13.00 h – pietní akt k uctění československých legionářů, slavnostní odhalení rekonstruovaného památníku, položení věnců a kytic.
 Komentované prohlídky bojiště (14.30–18.00 hodin).
 Doprovodný program ve stanu v Kalynivce (15.00 hodin), koncert folklórní skupiny.
 Beseda s přímými potomky účastníků bitvy.
 Divadelní představení „Zborov“ ve stanu u pomníku v Kalynivce.

Věříme, že mimo oslovené účastníky ke Zborovu dorazí u příležitosti 100. výročí konání bitvy řada našich občanů, a tak bude překonána účast z roku 1927.

PRŮVODCE po bojišti

Pohled z pozic 2. čs. střeleckého pluku
do údolí u Cecové, dnešní Kalynivky

Zborovské bojiště se za uplynulých sto let změnilo k nepoznání a stopy po krutých bojích jsou navždy ztraceny na zoraných pláních. Představu o samotném boji nám sice přibližují sepsané vzpomínky účastníků a dobové mapy, ale samotná návštěva bojiště člověka ohromí. Sestoupí totiž z měřítek map na samotné válečné pole a uvědomí si, jak složité bylo to, co českoslovenští dobrovolníci dne 2. července 1917 dokázali.

Československá obec legionářská vypravila od roku 2016 několik průzkumných expedic, které měly za úkol zmapovat bojiště. Pomocí moderní techniky se tak podařilo ztotožnit jednotlivá místa, ve kterých v červencových dnech předposledního válečného roku působili naši dobrovolci. Celé toto snažení pak mělo jediný účel a to sestavení průvodce pro současné návštěvníky bojiště. Poutníci, kteří navštíví druhý červencový den letošního roku bojiště, tak dostanou od uniformovaných průvodců informace, kudy vedly linie zákopů, či jak samotná bitva probíhala. Návštěvníci si budou moci vybrat z osmi tras, které je zavedou na různé části bojiště.

I po sto letech je možné na zborovských pláních vzácně nalézt pozůstatky někdejších urputných bojů

SEVERNÍ ÚSEK

Trasa č. 1 5 km – (Bratrská mohyla – 1. linie čs. zákopů – lunet Kaťa a zpět) – Základní trasa, která návštěvníky zavede do první linie, odkud vyráželi legionáři do útoku. V tomto úseku působil II. a III. prapor 1. čs. pluku.

Trasa č. 2 6,4 km – (Bratrská mohyla – 1. linie čs. zákopů – lunet Kaťa – opěrný bod Marusja a zpět) – Trasa vychází z trasy č. 1, kterou doplňuje o východiště granátníků, I. praporu 1. čs. pluku a I. praporu 3. čs. pluku.

Trasa č. 3 8,9 km – (Bratrská mohyla – 1. linie čs. zákopů – lunet Kaťa – opěrný bod Marusja – úpatí opevněné výšiny Mogila a zpět) – Trasa vychází z trasy č. 2, kterou doplňuje o pohled na legendární výšinu Mogila.

Trasa č. 5 11 km – (Bratrská mohyla – 1. linie čs. zákopů – lunet Kaťa – úsek 2. čs. pluku – obec Chorošec a zpět) – Trasa vychází z trasy č. 1, kterou doplňuje celý úsek 2. čs. pluku a dále pokračuje přes obec Chorošec, ve kterém byl umístěn štáb 2. čs. pluku.

Trasa č. 6 13,5 km – (Bratrská mohyla – 1. linie čs. zákopů – lunet Kaťa – celý jižní podúsek – obec Chorošec a zpět) – Trasa vychází z trasy č. 5, kterou doplňuje až po nejjižnější část úseku celé čs. brigády, odkud pokračuje přes obec Chorošec, ve kterém byl umístěn štáb 2. čs. pluku.

Trasa č. 7 18,5 km – (Bratrská mohyla – 1. linie čs. zákopů – opěrný bod Marusja – úpatí opevněné výšiny Mogila – lunet Kaťa – celý jižní podúsek – obec Chorošec a zpět) – Tato trasa zahrnuje kompletní délku zákopů, které byly dne 2. července 1917 obsazeny čs. dobrovolníky.

Trasa č. 8 22 km – (Bratrská mohyla – 1. linie čs. zákopů – lunet Kaťa – celý jižní podúsek – bývalý lihovar – místa nejzazšího postupu čs. brigády – Mogila – opěrný bod Marusja a zpět) – Nejnáročnější trasa, která je v prostoru nejzazšího postupu, bude bez přítomnosti průvodců.

Těm, kteří si budou chtít projít bojiště sami i mimo termín národní poutě, poslouží zcela nová mobilní aplikace. Tu si budou moci potencionální návštěvníci stáhnout prostřednictvím stránek www.zborov1917.cz od 25. června 2017.

SVÍČKY ZA PADLÉ

Připomínka obětí zborovské bitvy

V rámci oslav 100. výročí zborovské bitvy budeme 2. července 2017 připomínat padlé a zemřelé nejen na Ukrajině, ale také v České republice. V bitvě u Zborova proti sobě stáli vojáci československého národa – jedni již ve své vlastní jednotce, druzí ještě v řadách rakousko-uherské armády. Po sto letech od první světové války na ni nemůžeme nahlížet černobíle a hanebně zapomínat na své padlé obou válčících stran. Budeme si tak připomínat všechny české vojáky, kteří padli buď přímo na zborovských pláních, nebo na následky zde utrpených zranění. Za ně budeme zapalovat svíčky, a touto akcí chceme oslovit i širokou veřejnost.

OBĚTI BOJŮ U ZBOROVA

Seznamy ztrát Čs. střelecké brigády z bitvy u Zborova se různí a není tedy možné brát počet obětí bitvy za zcela přesný. Do seznamu ztrát jsou započítáváni také padlí a zemřelí na následky bojů a dělostřeleckých případů před samotným 2. červencem. Dle posledních zjištění měla brigáda na frontě u Zborova 173 padlých v boji, 29 zemřelých na následky zranění a 32 nezvěstných. U těchto, celkem 234 legionářů, známe jejich jména. Posledním místem jejich odpočinku se nejčastěji stala tzv. Bratrská mohyla u vesnice Cecová, kam byly později přeneseny ostatky i těch, kteří byli po bitvě pohřbeni na bojišti, v Jezerné, Tarnopolu či jinde.

Naproti tomu na straně rakousko-uherské armády činily dosud známé ztráty 50 padlých českých vojáků z řad plzeňského 35. pěšího pluku a 86 padlých Čechů od jindřichohradeckého 75. pěšího pluku, ke kterým je třeba přičíst ještě

další 4 české vojáky od 28. a 29. pěšího pluku. Celkem tak známe jména 140 padlých vojáků rakousko-uherské armády českého původu.

VZPOMÍNKA NA ZBOROVSKÉ PADLÉ

Akce „Svíčky za padlé“, kterou Československá obec legionářská připravila k letošnímu 100. výročí zborovské bitvy, připomene padlé, zemřelé a nezvěstné legionáře Československé střelecké brigády, a také padlé české vojáky rakousko-uherských pluků, především z Plzně a Jindřichova Hradce. Za každého z nich bude v jeden čas zapálena svíčka v jeho rodné či domovské obci.

Zapálení svíček proběhne v neděli 2. července 2017 v 18.00 hodin. K zapálení budou osloveny obecní a městské úřady příslušných obcí. Do akce by se měli v maximální míře zapojit sestry a bratři z místně příslušných jednot Československé obce legionářské. Doufáme však i v zapojení široké vrstvy ostatního obyvatelstva, kterému není památka zborovských obětí lhostejná.

PIETNÍ AKT PRO VŠECHNY

Každý, kdo se bude chtít přihlásit k akci „Svíčky za padlé“, si dle seznamu a mapy na webových stránkách www.svickezapadle.cz může vybrat některého z konkrétních vojáků, kterému svou svíčku zapálí a ideálně položí k památníku obětí války v jeho rodné či domovské obci. Tím na mapě přibude další bod, kde bude v jednotný čas zapálena svíčka za padlého. Pro tento projekt budou Československou obcí legionářskou bezplatně poskytovány speciální svíčky vyrobené k letošnímu výročí ve chráněné dílně ateliéru Impala.

Budeme také rádi, když se nám od vás dostane zpětné vazby. Fotografie hořících svíček nám, prosím, pošlete na email svicky@csol.cz nebo na facebook Zborov 1917. Děkujeme. ■

REKONSTRUKCE BITVY

V Milovicích jako u Zborova před 100 lety

PROGRAM:

10.00 hod. Pietní akt na Vojenském hřbitově

14.00 hod. Rekonstrukce bitvy u Zborova

17.00 hod. Divadelní hra Zborov aneb Hrdinové bez patosu

9.00–13.00 hod. a 15.00–19.00 hod. Legiovlak

Po celý den budou k vidění ukázky výzbroje a výstroje, výcviku jednotek, dobový tábor a obrněné automobily. Pro děti budou připraveny soutěže v duchu zborovských branných závodů.

Rekonstrukce bitvy u Zborova mají v naší historii své neodmyslitelné místo. Vždyť divadelní představení, ale také bojové ukázky plné výstřelů bavily diváky již od 20. let minulého století a tato tradice setrvává dodnes. V porevolučním období se jedná již o čtvrtou ukázkou, která svým rozsahem patří mezi největší.

Druhý červencový víkend se změní bývalé vojenské cvičiště, umístěné nedaleko milovického nádraží, v bitevní pole. Ve vyhloubených zákopech proti sobě stane několik desítek mužů v replikách uniforem z roku 1917, aby připomněli boj jejich dědů za první světové války. Samotné ukázce však bude předcházet bohatý program, který by měl uspokojit všechny zájemce o téma zborovské bitvy. Již v 10.00 hod. proběhne pietní akt na Vojenském hřbitově, kde našlo svůj poslední odpočinek přes 6 000 vojáků internovaných za světové války v Milovicích. Po pietním aktu již budou následovat ukázky výzbroje a výstroje, či výcviku jednotek na nedalekém Hakenově stadionu. Po celý den pak budou mít diváci možnost navštívit Legiovlak, který bude přistaven na nádraží Milovice, nebo si prohlédnout unikátní fotografickou výstavu Československé legie v Rusku 1914–1920, která bude umístěna v místní radnici.

Druhá odpolední hodina se stane momentem, kdy vypukne samotná rekonstrukce, které se zúčastní přes 200 vojáků pocházejících z Čech, Slovenska, Polska, Ukrajiny či Ruské federace. V pěti liniích zákopů zprostředkují divákům události ze dne 2. července 1917, kdy v boji u Zborova zvítězila početně i technicky slabší československá brigáda proti důkladně opevněným zákopům svého nepřítele. Do bojů se krom vojáků zapojí též dva obrněné automobily a repliky dobových letounů. Po krátkém osvícení vojska již bude následovat divadelní představení a ukončení celého ukázkového dne. ■

DIVADELNÍ PŘEDSTAVENÍ

Hra Zborov v podání ochotníků z Mladé Boleslavi

Důležitou součástí činnosti československých legií v Rusku, Francii i Itálii bylo zajištění kulturního života dobrovolců v době, kdy byli umístěni v zázemí a připravovali se na opětovné nasazení na frontě. Zvláště v Rusku se podařilo zajišťovat nejpěstřejší aktivity, jež byly určeny i pro místní širokou ruskou veřejnost – sokolská cvičení, výstavy fotografií i výtvarných děl, koncerty a v neposlední řadě také divadelní představení. Na Sibiři ostatně začala stoupat hvězda jedné z nejznámějších a nejvýznamnějších osobností českého divadla 20. století, v rámci legií totiž působil herecky, ale také režijně a scénáristicky Zdeněk Štěpánek.

V éře meziválečné první republiky řada profesionálních scén i ochotnických souborů zaváděla do svých repertoárů divadelní hry z pera čs. legionářů, věnovaných především boji čs. legií v Rusku. Velmi častým námětem se stala bitva u Zborova, jejíž dramaturgie se uváděly nejčastěji u příležitosti zborovských oslav nebo státního svátku dne 28. října.

U příležitosti 100. výročí bitvy u Zborova se Československá obec legionářská rozhodla obnovit tuto tradici a uvést v rámci zborovských oslav nové nastudování divadelní hry věnované slavné bitvě. Úkolu se zhostil amatérský soubor Divadýlko na dlani z Mladé Boleslavi v čele se svým principálem Petrem Matouškem.

Další snímek z přírodního amfiteátru v Šárce dokládá výjev inspirovaný historií čs. legií ve Francii

Divadýlko na dlani, které vzniklo v roce 1998, má za sebou již více než dvě desítky dramaturgií, s nimiž dosáhlo řadu úspěchů nejen u divácké obce, ale i před profesionálními porotami celostátních přehlídek, kdy se v konkurenci jiných amatérských souborů několikrát probojovalo až na výběrovou mezinárodní přehlídku Jiráskův Hronov.

Podtitul připravované hry Zborov zní Hrdinové bez patosu, což ve zkratce prozrazuje ducha inscenace, jejímž záměrem je představit nejen nedotknutelnost hrdinského boje zborovských dobrovolců, ale také jejich lidskou stránku, která do hry přináší humor a přibližuje rozmanitost charakterů čs. legionářů.

Šárcecké údolí u Prahy se stalo dějištěm ukázky z boje čs. legionářů s rakousko-uherskými jednotkami

Uvedení hry Zborov aneb Hrdinové bez patosu

- 1. července, 18.30 hod.** – slavnostní premiéra v Činoherním divadle Tarase Ševčenka v Tarnopolu
- 2. července, 16.00 hod.** – představení u pomníku v Kalynivce
- 2. července, 18.00 hod.** – představení u pomníku v Kalynivce
- 8. července, 17.00 hod.** – představení v rámci programu rekonstrukce bitvy v Milovicích

ZBOROVSKÁ MINCE

Stoleté výročí bitvy u Zborova si zasluhuje nejen důstojné vzpomnutí nejrůznějšími akcemi, ale také výrobu upomínkových předmětů, které by toto jedinečné výročí trvale připomínaly. Československá obec legionářská tedy k letošnímu výročí nechala zhotovit zborovské pamětní mince.

Motiv nové mince vyhotovil rytec Martin Dašek, který přitom vycházel z ikonických vyobrazení bitvy u Zborova. Na líci mince (avers) se nachází československý legionář ženoucí se s puškou v ruce do slavného

Avers zborovské pamětní mince s československým legionářem v útoku

útoku. Jeho podoba vychází ze známé dobové pohlednice s kresbou Vojtěcha Preissiga. Rub mince (revers) nese mapu zákopových linií na úseku fronty, ve kterém útočila 2. července 1917 Československá střelecká brigáda.

Zborovskou pamětní minci je možné již nyní zakoupit v prodejním voze Legiovlaku a na Ústředí ČsOL v Praze (Sokolská 33, Hotel Legie, 4. patro) za cenu 250 Kč. K dostání bude také pro poutníky, kteří se k výročí bitvy vypraví na Ukrajinu. Originálně přímo v průběhu Národní poutě ke Zborovu. Počet kusů je pochopitelně omezený, bylo vyrobeno 1 000 kusů zborovských mincí. Jistě nebudou chybět ve sbírce mnoha sběratelů a vlastenců.

ZBOROVSKÁ RAZÍTKA

Vedle pamětních mincí vydá Československá obec legionářská ke 100. výročí bitvy u Zborova také příležitostná památní razítka, která si zájemci a sběratelé budou moci otisknout hned na několika místech. Razítka budou dostupná pouze po omezenou dobu, proto doporučujeme neponechat nic náhodě.

Revers zborovské pamětní mince s úsekem zákopů Československé střelecké brigády

K dispozici budou na každém místě celkem tři druhy razítek, každé jiného vzhledu. Jedna trojice razítek bude umístěna v prodejním voze Legiovlaku (viz plán jízdy Legiovlaku na www.legiovlak.cz), druhá trojice bude na Ústředí ČsOL v Praze (Sokolská 33, Hotel Legie, 4. patro). Přehled dalších míst je na webových stránkách www.zborov1917.cz. Časy, po které bude možno získat otisk razítka, se budou řídit otevírací dobou jednotlivých míst.

Ale pozor! Jelikož se jedná o razítka příležitostná, budou k dispozici pouze od 1. do 31. července 2017!

Jedním z míst, kde si zájemci budou moci nechat otisknout pamětní zborovská razítka, bude Legiovlak

Předseda Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Jan Hamáček zahájil tiskovou konferenci o prohlášení Poslanecké sněmovny PČR ke Zborovu

HRDINOVÉ OD ZBOROVA ZASLOUŽILI SE O STÁT

Slavnostní prohlášení Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky

Ve středu 7. června 2017 schválila Poslanecká sněmovna Parlamentu ČR prohlášení připomínající 100. výročí bitvy u Zborova. Den zahájení Brusilovovy ofenzívy 1. července 1917 a den útoku Československé střelecké brigády 2. července označila za slavné dny naší historie.

Poslankyně a poslanci Dolní komory českého parlamentu přijali na své 57. schůzi následující prohlášení, které před hlasováním přečetl předseda Poslanecké sněmovny Jan Hamáček.

Předseda sněmovny Jan Hamáček s replikou praporu České družiny a praporem Československé obce legionářské v před-sálí zasedacího sálu Poslanecké sněmovny PČR

Řídící tajemník ČsOL Milan Mojžíš představuje program Národní poutě ke Zborovu

Projekt Svíčky za padlé a rekonstrukci bitvy v Milovicích prezentoval tajemník projektu Legie 100 Jiří Charfreitag ve stejnojmenné projekci praporčíka Československé střelecké brigády

Ředitel Odboru pro válečné veterány MO ČR plk. gšt. Eduard Stehlík osvětlil význam bitvy u Zborova pro další formování československých legií

My, poslanci a poslankyně Poslanecké sněmovny Parlamentu České republiky, vědomi si významu bitvy u Zborova pro vznik samostatného československého státu, pro formování bojových tradic naší armády a pro pěstování ducha svobody, občanské hrdosti a lásky k vlasti, přijímáme ke stému výročí hrdinného boje československých legionářů toto usnesení:

S hlubokou úctou a vděčností si připomínáme 1. a 2. července 1917 jako slavné dny naší historie. Oběti československých legionářů přinesly u Zborova velké vítězství a významně přispěly k uznání legitimacy zahraničního odboje a našeho práva na sebeurčení. Činy legionářů by neměly být nikdy zapomenuty. Hrdinové od Zborova zasloužili se o stát.

Po hlasování se předseda Poslanecké sněmovny Jan Hamáček odebral předsálím, kde stála legionářská čestná stráž s praporem ČsOL a replikou praporu České družiny, na tiskovou konferenci. Setkání s médii byl rovněž přítomen předseda ČsOL Pavel Budinský, řídící tajemník ČsOL Milan Mojžíš, tajemník projektu Legie 100 Jiří Charfreitag a ředitel Odboru pro válečné veterány Ministerstva obrany ČR plk. gšt. Eduard Stehlík.

Předseda Poslanecké sněmovny PČR Jan Hamáček v úvodním slovu před zástupci tisku a televizními štáby osvětlil důvody, pro které bylo prohlášení sněmovnou přijato, vyzdvihl odkaz československých legionářů pro dnešek a zdůraznil, že Zborov byl základním argumentem pro mezinárodní uznání samostatného československého státu. Zástupci ČsOL poté představili program zborovských oslav včetně Národní poutě ke Zborovu, projektu Svíčky za padlé i chystanou rekonstrukci bitvy u Zborova, která se odehraje 8. července v Milovicích.

Prohlášení Poslanecké sněmovny PČR je důležitým aktem, který posiluje důstojný ráz celých zborovských oslav. Hrdinové od Zborova zasloužili se o stát!

*Zahájení rekonstrukce Bratrské mohyly
v Kalynivce v rámci připomínky 99. výročí
bitvy u Zborova v roce 2016*

Rekonstrukce českého hromadného válečného hrobu v Kalynivce u Zborova

HISTORIE

Oficiální pohřeb padlých po bitvě u Zborova se v Cecové (dnes Kalynivka) konal 5. července 1917. Dobrovolci byli pohřbíváni na velké ploše do jednotlivých i hromadných hrobů. V roce 1922 Československý konzulát ve Lvově zjistil jejich neutěšený stav. Některé dokonce zanikly v důsledku zemědělské činnosti místních rolníků. Proto bylo rozhodnuto o zřízení hromadného hrobu, v němž budou soustředěny exhumované ostatky všech padlých. V konkurzu na jeho podobu zvítězil návrh architekta Jaroslava Rösslera. Mohyla měla připomínat zemljanku, ve které dobrovolci před bitvou na Ukrajině většinou bydleli. Slavnostně byla odhalena v průběhu Národní poutě u příležitosti desátého výročí bitvy 2. července 1927.

ZÁMĚR REKONSTRUKCE

Hromadný hrob byl v roce 2016 v nevyhovujícím stavu jak po stránce pietní, tak i stavební. Česká vláda svým usnesením č. 254 z 21. března 2016 rozhodla o poskytnutí finančního daru ve výši jednoho miliónu korun na obnovu českých válečných hrobů na Ukrajině. Téměř celá tato částka byla určena na komplexní rekonstrukci památníku v Kalynivce se zadáním navrátit celému areálu charakter významné lokace s respektováním veškerých původních historických prvků. Nově mělo být na mohyle připomenuto 238 jmen všech padlých, zemřelých a neznámých dobrovolců ve zborovské bitvě a při následujícím tarnopolském ústupu. Byly vypracovány dva návrhy řešení umístění kamenných desek. Vojenský historický ústav umístil kamenné desky se jmény mimo objekt samotné mohyly. V návrhu architekta Lukáše Hudáka byly desky umístěny přímo nad boční hranou památníku. Mezi resortní koordináční komise pro válečné hroby na svém zasedání 7. dubna 2016 vybrala k realizaci projekt L. Hudáka. V jeho finální podobě řešil rekonstrukci komplexně – upravil a rozšířil vstup do areálu a nástupní prostor, společně s tajemníkem projektu Legie 100 Jiřím Charfreitagem vrátil na památník repliku původní bronzové desky s velkým československým státním znakem a instaloval u mohyly kopii historického dřevěného kříže.

REALIZACE REKONSTRUKCE

Dne 29. dubna 2016 proběhlo první jednání s ukrajinskými představiteli na okresním úřadě ve Zborově a přímo na místě u památníku v Kalynivce. Ukrajinský architekt J. Verboveckij přislíbil do poloviny června upravit český projekt, přeložený do ukrajinštiny, do formální podoby v souladu s ukrajinskou legislativou a předložit ho ke schválení příslušným ukrajinským úřadům. Tento slib nesplnil.

Po sejmutí pamětních desek byla odkryta původní nika pro uložení pamětní schránky

Stav pietního místa před zahájením rekonstrukce byl neutěšený a nedůstojný

Při následujícím jednání 7. července v sídle okresní rady ve Zborově Pavel Filipek z Odboru pro válečné veterány Ministerstva obrany ČR vyjádřil nespokojenost s liknavým postupem ukrajinské strany při přípravě rekonstrukce. Přesto byly tentýž den zahájeny bourací práce symbolickým oklepáním omítky za účasti ukrajinských funkcionářů. Ukrajinská strana rovněž nenavrhl žádnou firmu, která by byla schopna rekonstrukci realizovat s poukazem na složitost zadání. Proto realizační tým oslovil tři česko-ukrajinské společnosti, z nichž byla vybrána firma stavitele E. Tonojana, která jako jediná reagovala zasláním nabídky realizace.

Dne 3. října proběhla kontrola mohyly a zídky, oklepaných od letitých nánosů až na zdravé jádro. Byly odkryty značné praskliny a trhliny způsobené „sedáním stavby“ několik let po její realizaci. Byl zjištěn původní dekor fasády a objevena i nika, v níž byla uložena pamětní schránka. Přínosem pro jednání s ukrajinskou stranou byla přítomnost výkonného ředitele česko-ukrajinského fondu „Viza“ Volodymyra Čubirka, doporučeného ředitelkou kanceláře hejtmana Kraje Vysočina Kateřinou Svobodovou.

Do posledního kontrolního dne 23. listopadu se bohužel stihla udělat pouze přípravná část celého záměru – odstranit stromy, vytvořit drenážní systém kolem mohyly, upravit ohrazení a celou stavbu mohyly zakrýt provizorním přístřeškem. Díky úsilí zástupce vojenského a leteckého přidělence mjr. Petra Šimáka se rovněž podařilo konečně donutit ukrajinského architekta k dokončení projektu.

Díky dlouhé a na sněh vydatné zimě došlo k dalšímu zpoždění. Pak přišlo deštivé jaro, takže s další etapou rekonstrukce se začalo až na počátku dubna. Je realizována starým způsobem, který se nejvíce blíží původní technologii použití umělého kamene. Po zimě byla stavba očištěna a následně nahozena první vrstvou cementové omítky. Po technologické přestávce přišlo na řadu kotvení kovové sítě a prohození dalších až pěti vrstev „jádra“, které určuje proporce a objemy jednotlivých prvků. Po vyzrání vrstev přišlo na řadu finále, při němž byla na jádro

Provizorní zastřešení památníku nad hromadným hrobem zbránilo dalšímu pronikání vlhkosti

nahozena poslední vrchní vrstva cementové omítky, do níž byl před zavadnutím vtačen odsouhlasený dekor za pomoci dřevěné šablony. „Cihlu po cihličce, blok po bloku“ byla postupně upravována do konečné podoby celá mohyla. Pomalejší postup byl opět zapříčiněn přetrvávající nepřízní počasí, kdy se i několikrát během dne přehnal silné přeháňky.

Souběžně se pracuje i na černých žulových deskách se jmény padlých vojáků. Dvacet desek bude umístěno na boční hraně mohyly tak, aby vytvářely její lem, ale přitom architektonicky nenarušovaly její původní tvar.

Nad deskami na „střeše“ mohyly bude položen přírodní travnatý koberec. Následně bude vztyčena replika původního dřevěného kříže. Ve finální etapě budou postaveny tři vlajkové stožáry a nově vydlážděn prostor kolem mohyly.

V prostoru plotu, v rohu, byla vytvořena schránka na pamětní knihu a předměty využívané při „geocachingu“. Krabička s několika artefakty již byla v prostoru mohyly nalezena.

Den před slavnostním odhalením bude do mohyly umístěna bronzová schránka s pamětními listy a dalšími dokumenty přesně v duchu archivních záznamů, které v různých archivech vypátrala předsedkyně Sdružení Čechů z Volyně Dagmar Martinková. Posléze budou upevněny repliky bronzových desek.

Na závěr je nutné zmínit několik důležitých okolností, které provázely celý průběh rekonstrukce. Stavba probíhala v prostoru bez přívodu vody. V tomto ohledu velmi ochotně vypomohl starosta Kalynivky Vitalij Kuz. Stavební firma denně dojížděla ze Zborova, kde přespávala na studentské ubytovně a jídlo pro ně vařili místní lidé za mírnou úplatou. Majitel stavební firmy trpělivě překonával byrokratické překážky a s pochopením reagoval na změny v projektu. I díky němu se podařilo alespoň částečně dohnat časovou ztrátu. Zcela zásadním technickým krokem bylo pořízení provizorního přístřešku, který mohyly nejen uchránil před návaly sněhu, ale na jaře umožnil pomalu, ale jistě v dalších pracích pokračovat. V neposlední řadě přínosem pro zdar celé rekonstrukce byla pomoc českého generálního konzula ve Lvově Pavla Peška. ■

BRONZOVÁ DESKA

*Pamětní deska na Bratrské mohyle
v Cecově, jež byla slavnostně odhalena
dne 2. července 1927*

na Bratrské mohyle

Pavel Filipek

Zborovská mohyla měla původně na své jižní štítové straně bronzové pamětní desky. Střední část byla tvořena velkým státním znakem Československé republiky, jež se skládal ze znaků Čech, Moravy, Slezska, Slovenska, Podkarpatské Rusi, Ratibořska, Opavska a Těšínska.

Levý a pravý díl tvořila textová pole s nápísem:

ZDE NA STARÉ SLOVANSKÉ PŮDĚ, ODPOČÍVAJÍ
SYNOVÉ ČESKOSLOVENSKA PADLÍ V BITVĚ
U ZBOROVA, JEŽ DALA JIM SLAVNÉ VÍTĚZSTVÍ
VE SVATÉM BOJI ZA OSVOBOZENÍ JEJICH
VLASTI A ZA ŠTASTNĚJŠÍ BUDOUCNOST VŠECH
SVOBODNÝCH NÁRODŮ SLOVANSKÝCH.

*Prezident republiky Václav Havel se památce padlých u Zborova
poklonil v roce 1997. Jeho nespokojenost s podobou pamětní
desky byla podnětem k osazení nové z černé žuly*

*S celkovou rekonstrukcí Bratrské mohyly byl upraveno i místo
k osazení nové pamětní desky*

Na pravé části byl stejný text v polském jazyce, jelikož toto území v letech 1921–1939 patřilo Polsku.

Původní bronzová deska byla v Mohyle padlých odstraněna v průběhu druhé světové války. Po kritice porevoluční provizorní desky prezidentem republiky Václavem Havlem při jeho návštěvě mohyly v roce 1997 byly osazeny pamětní desky z černé žuly s českým a ukrajinským textem a s malým československým státním znakem. Při zahájení rekonstrukce mohyly, sejmutí desek a oklepaní nánosů různých omítek byla odhalena původní nika, v níž byly bronzové desky umístěny. Navíc byl objeven i úložný prostor pro pamětní schránku.

Tyto okolnosti přivedly architekta Lukáše Hudáka a Jiřího Charfreitaga k myšlence osadit na památník repliky původních zborovských desek a za ně vložit novou schránku. K výrobě pamětních desek byla vybrána renomovaná firma HVH Horní Kalná, která vyrobila novou měděnou schránku na pamětní předměty zdarma jako svůj příspěvek k 100. výročí bitvy u Zborova. Dáša Martinková na základě skutečností získaných svou badatelskou činností oslovila českého prezidenta,

předsedu Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR, předsedu vlády, ministra obrany, ředitele Vojenského historického ústavu a předsedu ČsOL, aby v duchu historické tradice realizačnímu týmu dodali pamětní listy, které budou umístěny do pamětní schránky. Ta bude do památníku slavnostně vložena v předvečer oslav za účasti předsedy Poslanecké sněmovny Parlamentu ČR Jana Hamáčka a následně budou osazeny bronzové desky, čímž bude mohyle navrácen důstojný vzhled.

Po rozhodnutí, že dojde k doplnění Bratrské mohyly v Kalynivce o bronzovou desku dle původního vzhledu, došlo též k navýšení rozpočtu, na který již nebyly alokovány finanční prostředky. Z tohoto důvodu nechala ČsOL zhotovit 100 kusů miniatur pamětní desky v měřítku 1:10. Tyto destičky byly vyhotoveny taktéž slévárnou v Horní Kalná a staly se tak nedílnou součástí historie rekonstrukce

mohyly. Zakoupením jedné z těchto plaket se tak může jejich budoucí majitel stát donátorem obnovy tohoto pietního místa a získat unikátní sbírkový, ale též umělecký artefakt. Cena jednoho odlitku v dárkové kazetě a s označením čísla plakety stojí 5 000 Kč a celý výtěžek bude použit na obnovu Bratrské mohyly v Kalynivce. Zájemci o plaketu si o ní mohou psát na email: stryhalova@csol.cz

OD DRUŽINY K BRIGÁDĚ

*Slavnostní přísaha
a svěcení praporu České družiny
na Sofijském náměstí v Kyjevě,
podle ruského kalendáře se tak stalo
na svátek sv. Václava 28. září 1914
(11. října 1914 dle našeho kalendáře)*

V boji za samostatný československý stát, v politickém programu československého exilu, vedeném T. G. Masarykem, M. R. Štefánikem a E. Benešem, hrála klíčovou roli myšlenka, že předpokladem mezinárodního uznání práva Čechů a Slováků na vlastní stát je přímá účast našich vojáků ve válce, jejich podíl na branném úsilí armád Dohody. Naplnění této Masarykovy teze záleželo na svobodném rozhodnutí Čechů a Slováků, zahraničních krajanů a válečných zajatců, zda zamění pohodlí domovů a bezpečí zajateckých táborů za nebezpečná strádání a riskování zdraví a života na frontách světové války. První čs. vojenské jednotky na straně Dohody tak vznikly již záhy po vypuknutí války z iniciativy krajaňských organizací v Rusku a ve Francii. Československá armáda se zrodila dříve než československý stát a existence čs. legií byla nejpádnějším argumentem pro mezinárodně politické uznání práva Čechů a Slováků na samostatnost.

Představitelé čs. hnutí v Rusku Országh, Klecanda, Červený a Koníček, kteří během audience 17. září 1914 informovali cara o postoji Čechoslováků k válce, Rakousko-Uhersku a Rusku

V carském Rusku žilo před válkou přibližně 100 000 Čechů a Slováků. Do Ruska odcházeli motivováni jak slavjanofilstvím, tak možností vyššího výdělků než v Rakousko-Uhersku. Na pracovním trhu uplatňovali především svou odbornou kvalifikaci. Žili roztroušeni hlavně ve velkých městech evropského Ruska a od konce šedesátých let 19. století vznikalo souvislé osídlení ve Volyňské gubernii na Ukrajině a také na Kavkaze. Krajané se organizovali do svépomocných a kulturních spolků, velký vliv mělo sokolské hnutí. Nová situace nastala po 1. srpnu 1914, kdy Německo vyhlásilo Rusku válku. To postavilo do obtížné situace krajané, kteří sice v Rusku žili dlouhodobě, ale stále byli občany Rakousko-Uherska, do kterého se odmítli vrátit. Jako na občany nepřátelské mocnosti se na ně vztahovala internační nařízení. Proběhla řada manifestací k dokázání loajálnosti Rusku. Velkou aktivitu vyvíjely krajaňské spolky, které také přišly s návrhem na vznik národní jednotky. V srpnu a v září 1914 získaly i několik audiencí u cara Mikuláše II., různých ministrů a řady osobností politického i vojenského života. Zabránily tak deportacím krajanů, zabavování jejich majetku a dosáhly příslibu vytvoření národní jednotky.

Příslušníci 1. roty České družiny Fierlinger a Černý, převlečení do rakouských stejnokrojů, před rozvědkou do týlu nepřítelů v prosinci 1914

Vytvořením České družiny byl pověřen pplk. Lotockij, který 28. srpna 1914 (dle v Rusku používaného juliánského kalendáře 15. srpna) vydal její první rozkaz. Od 3. září přijížděli do Michajlovského kláštera v Kyjevě první dobrovolníci z řad mladých krajanů, úředníků, učitelů a cvičitelů Sokola, kteří přijeli do Ruska nedlouho před vypuknutím války a oživilí krajaňské aktivity. Dne 8. září bylo do jednotky zařazeno prvních 43 dobrovolníků z Volyně. Původně se plánovalo zformování dvou rot, zájem byl ale tak velký, že nakonec vznikly roty čtyři. Jednotka byla formována dle ruských standardů, ovšem dobrovolníci podle sokolského vzoru zavedli bratrského ducha, vzájemné tykání, dobrovolnou kázeň a principy demokracie. Velitelská místa důstojníků a poddůstojníků zaujímal Rusové. Postupně probíhalo i povyšování našich dobrovolníků do hodností, kterých dosáhli v rakousko-uherské armádě, čímž jednotka získala první české důstojníky.

Dne 6. října 1914 se stal novým velitelem Družiny pplk. Josef Sozontovič. Česká družina měla 12 ruských a 8 českých

Poprava zajatých dobrovolníků – vyslanců České družiny do vlasti A. Grmely a J. Müllera, odsouzených rakousko-uherskou vojenskou justicí. Vadovice, 12. prosince 1914

důstojníků, ruského lékaře, 736 čs. dobrovolníků a 263 ruských vojáků služeb. Nový velitel s sebou přivezl prapor, který byl zhotoven a darován moskevskými českými dámami. Jedna strana praporu byla bílo-červená s bohatě vyšíváním svatováclavskou korunou lemovanou lipovou ratolestí uprostřed, druhá strana byla červeno-modro-bílá. Na špici žerdi se nacházel carský orel. Formování jednotky bylo ukončeno 11. října 1914 (podle ruského kalendáře na svátek sv. Václava 28. září) slavnostní přísahou na Sofijském náměstí v Kyjevě, které se účastnili významní armádní, političtí a duchovní představitelé, kteří po vysvěcení praporu zatloukli do jeho žerdi pamětní hřeby. Následovalo složení slibu a políbení praporu každým dobrovolníkem.

Česká družina odešla z Kyjeva 23. října. Cílem přesunu byl Lvov, odkud jednotka pokračovala vlaky do Jaroslavi, kde byla 7. listopadu zařazena do stavu 3. armády generála Radko Dimitrijeva. Dobrovolníci České družiny měli být původně určeni jako oddíl propagátorů a agitátorů či tlumočnicků po plánovaném průlomu fronty do Českých zemí a na Slovensko.

Velitel České družiny pplk. Sozontovič předává v dubnu 1915 v Tarnově příslušníkům 3. roty Kříže a Medaile sv. Jiří

Důležitou činností družiníků u ruských štábů bylo provádění výslechu a tlumočení při výslechu zajatců (zleva Vaněk, Petřík, Krejčířík), 1915

Rozvědčíci 3. roty 1. pluku při odpočinku za Brusilovovy ofenzivy v rajonu Bučac u řeky Zlatá Lípa v létě 1916

Protože takové okolnosti nenastaly, byli družiníci určeni k roli divizních nebo armádních rozvědčků, což odpovídalo jak jejich malému počtu, tak jejich inteligenci, vyspělosti a schopnostem. Družina byla rozdělena na půlroty a samostatné čety, které byly přiděleny k jednotlivým vyšším jednotkám v oblasti Tarnova, prakticky ale podléhala přímo veliteli 3. armády generálu Dimitrijevi.

Družiníci konali zejména frontový průzkum, kde díky znalosti německého jazyka zjišťovali sílu a rozložení jednotek rakousko-uherské armády. Důležitou činností bylo zajímání nepřátelských vojáků a jejich výslechy. Řada Čechoslováků působila u štábů ruské armády jako tlumočníci, kreslič, fotografové či šoféři. Družiníci byli často nasazováni na ty úseky fronty, kde proti nim stáli v rakousko-uherských uniformách čeští vojáci, které se snažili přesvědčit o přechodu fronty. Provedeno bylo také mnoho tzv. „tajných rozvědek“ do týlu protivníka v rakouských uniformách či civilním oblečení s cílem zjistit rozestavení a sílu nepřítele. Na konci roku 1914 bylo 11 dobrovolníků posláno kontaktovat představitele českého politického života. Čtyřem z nich se podařilo dosáhnout Čech, ale tyto rozvědky byly velmi riskantní a tři družiníci tak skončili na oprátce jako zrádci rakousko-uherské monarchie.

V prvních střetech se muži České družiny plně osvědčili a prokázali velké bojové odhodlání a nasazení, čímž si získali respekt a úctu. V polovině prosince začala ruská armáda pod nepřátelským tlakem od Krakova ustupovat a její zpočátku úspěšná ofenziva tak skončila. Družiníci pokračovali v rozvědkách a průzkumech v týlu nepřítel, agitovali ve slovanských plucích rakousko-uherské armády či bojovali přímo v zákopech. Na konci roku 1914 konečně povolilo ruské velení přijímat do České družiny dobrovolníky z řad rakouských zajatců s českou národností ale s podmínkou, že se rozhodnou pro vstup do Družiny ihned po svém zajetí, tedy ještě na frontě. I tak se během krátké doby přihlásilo na 259 čs. dobrovolníků tzv. novodružiníků, kteří byli po vykonání přísahy 31. ledna 1915 přiděleni k jednotlivým rotám České družiny.

Po průlomem ruské fronty u haličského města Gorlice v květnu 1915 následoval ústup na čáru Riga–Pinsk–Tarnopol. Družiníci mimo průzkumnou činnost stále častěji zastavovali nepřátelské průlomové a svou statečností strhávali k boji i značně demoralizované ruské útvary. V nové operační oblasti působily oddíly Družiny v tzv. Pinských bažinách od Baranovič na jih k řece lkvě a navázaly na svou předchozí úspěšnou činnost. Dne

Darnica u Kyjeva, jeden z největších zajateckých táborů v Rusku, kde bylo internováno i mnoho českých zajatců

7. července se novým velitelem Družiny stal pplk. Václav P. Trojanov, velký příznivce české věci, který projevoval porozumění a upřímné sympatie čs. hnutí. Začalo docházet k rozšiřování a formování nových rot, které následně umožnily ustavit 2. prapor České družiny, jehož personál tvořili zejména volyňští Češi. Sláva Družiny se nadále šířila ruskými jednotkami. Družiníkům se často dařilo plnit úkoly, které byly označovány za nemožné, jako lapení živých zajatců či průzkum opevněných pozic a vsude, kde se Češi objevili, rostla i bojová morálka. I proto chtěl mít každý ruský velitel u své jednotky alespoň četu Čechů. Za to dobrovolci získávali stále více ocenění a byli i povyšováni. Na konci roku 1915 měla Česká družina ve svých seznamech zapsáno 1 655 mužů, avšak její skutečný stav činil 1 163 osob.

Na počátku roku 1916 se podařilo získat povolení k náboru zajatců, kteří si již podali přihlášku přes Svaz ke generálnímu štábu. Družina, skládající se ze dvou praporů, tak byla 2. února 1916 přejmenována na Česko-Slovácký střelecký pluk, jehož velitelem se stal oblíbený pplk. Václav P. Trojanov. Zájem o službu v pluku i nadále rostl, a tak byla ustanovena 1. československá střelecká brigáda. Nová struktura čs. jednotek začala platit od 19. května, kdy se velení ujal plk. Trojanov a ze stávajících jednotek byl ustanoven 1. československý střelecký pluk (sv. Václava) a 2. československý střelecký pluk (sv. Cyrila a Metoděje), každý o dvou praporech s osmi rotami. Brigáda i nadále netvořila kompaktní celek, ale jednotky operovaly odděleně, jako průzkumné formace na jednotlivých úsecích fronty.

V červnu 1916 byla na řece Styr ve Volyňské gubernii zahájena ofenziva ruských vojsk pod velením generála A. A. Brusilova. Na mnoha místech probíhal útok podle informací, které získali českoslovenští rozvědčíci. Neméně úspěšně si ale vedli i v průběhu samotné ofenzivy. Jednotlivé roty nejenom prováděly rozvědky, ale nacházely se i na hrotě ruského postupu, kde využívaly znalosti volyňského Polesí z dřívější činnosti. Jejich činnost byla vysoce hodnocena i přesto, že ofenziva byla zastavena po zásahu německých jednotek.

Na podzim se do čs. vojska přihlásilo již na 7 000 zajatců, a proto byl v Borispolu zřízen 21. října 1. čs. záložní střelecký prapor a důstojnická škola čs. brigády. Na konci října začal být formován III. prapor 1. pluku, jehož velitelem se stal pplk. N. P. Mamontov, který využíval husitskou symboliku. Dalších 200 000 Čechů a Slováků bylo roztroušeno po zajateckých táborech, dolech, zbrojních závodech a hospodářských usedlostech po celé Rusi. Zajatecké

tábory sice skýtaly rezervoár dalších dobrovolníků, ale postoj carských úřadů, které se obávaly přílišného zvětšení a vlivu cizí armády na svém území, byl k čs. plánům i nadále chladný. Někteří naši zajatci, čekající příliš dlouho na přijetí, raději vstoupili do Srbské dobrovolnické divize formované v Oděse. Srbsko, jako stát bojující na straně Dohody, nemělo problémy s uvolňováním zajatců a navíc uznávalo i důstojnické hodnosti z rakousko-uherské armády. Celkově bylo do I. srbské dobrovolnické divize zařazeno téměř 600 Čechů, kteří byli na podzim 1916 nasazeni v Dobrudži a do čs. vojska se vrátili až na podzim příštího roku.

Na počátku roku 1917 bylo ve stavu čs. brigády 5750 mužů, kteří byli i nadále po četách a rotách přiděleni různým vyšším útvarům ruské armády od Pinských močálů až po Bukovinu, kde vykonávali rozvědky a průzkumy nepřátelských pozic. Do legií se hlásilo stále více zajatců, a tak mohl být rozšířen III. prapor 1. pluku na 3. pluk čs. brigády. Krizi v carské armádě pocítovali na jaře 1917 i čs. vojáci přidělení k ruským útvarům jako rozvědčiči. V plucích vznikaly tzv. komitety, které zasahovaly do chodu jednotek a diskutovaly o rozkazech. Ruští vojáci se stále více odmítali účastnit bojových operací a na některých místech se dokonce bratřili s nepřítelem. Morálka čs. dobrovolníků zůstala i nadále na vysoké úrovni, odolávala rozvrtným tendencím a na shromáždění 20. března v Treskyni se zástupci jednotek postavili za samostatnost čs. státu v jeho historických hranicích, odmítli separatistické aktivity J. Düricha a podpořili T. G. Masaryka ve vedení našeho odboje. Dalším důležitým mezníkem se stal počátek května 3. sjezd Svazu čs. spolků na Rusi v Kyjevě, na kterém hlavní slovo převzaly organizace zajatců a frontových vojáků, které uznaly podřízenost ČsNR v Paříži v čele s prof. T. G. Masarykem, který den po skončení

Místopředseda ČsNR, poslanec J. Dürich, po příjezdu do Ruska prosazoval odtržení čs. odboje v Rusku od pařížského vedení

sjezdu do Petrohradu dorazil a jehož autorita posílila čs. hnutí v Rusku a další rozvoj naší zahraniční armády.

V květnu získali Češi od Prozatímní vlády povolení vytvořit svou vlastní armádu. Tento proces však v samém zárodku ohrozil vzrůstající pacifismus v řadách ruských politických elit, které přijaly heslo „mír bez anexí a kontribucí“. Měsíc poté byl nábor do národních jednotek v Rusku zastaven. Někteří představitelé nového režimu se vyjádřili v tom smyslu, že české nacionální jednotky jsou vlastně pozůstatkem starého carského režimu. Budování nových čs. jednotek začalo vážnout, hrozilo i rozpuštění těch dosud existujících. ■

Schůzka prof. Masaryka v Kyjevě s nově zvolenými členy Odbočky ČsNR a spolupracovníky po III. (kyjevském) sjezdu Svazu čs. spolků na Rusi, který přinesl vítězství zajatců a vojáků nad krajany v květnu 1917

Rusko v roce 1917

1

Na konci třetího válečného roku bylo Rusko na hraně hospodářského zhroutilí. Rostla inflace, nedostávalo se potravin a ve státní správě bujela obrovská korupce. Ruská ekonomika nejenže nedokázala frontu zásobovat dostatkem zbraní a střeliva, ale ani potravinami či základní výstrojí pro vojáky. Po celé zemi vznikaly opoziční skupiny, které volaly po změnách a zlepšení životní situace Rusů jak v zázemí, tak na bojišti.

V červnu 1916 zahájilo Rusko na východní frontě tzv. Brusilovovu ofenzívu, která skončila v září velkým vítězstvím, ale zároveň obrovským rozvratem carské armády. Rusové sice dokázali místy postoupit až o 120 km, německorakouské síly připravili o více jak 610 tis. mužů, ale sami se totálně vyčerpali. Vítězství bylo vykoupeno více jak 800 tis. mrtvými, téměř stejný počet vojáků byl zraněn, nezvěstný nebo dezertoval. Vojáci se začali bouřit, odpírali poslušnost a odmítali dále bojovat. Současně i v zázemí rostla nespokojenost obyvatelstva s vládou carské rodiny. Car Mikuláš II. se pohyboval na frontě a vládla místo něj jeho žena Alexandra, pro jejíž německý původ ji mnoho Rusů pokládalo za špiónku. Na carskou rodinu měl do své smrti, v prosinci 1916, také velký vliv mystik Grigorij Rasputin, kterého ale obyčejní Rusové nenáviděli. Začalo docházet k protestům proti válce a hladovým bouřím.

Vše vyvrcholilo 3. března (18. února dle starého kalendáře) 1917, kdy došlo ke generální stávce dělníků petrohradských Putilovských závodů, jedné z nejdůležitějších

2

3

zbrojních továren impéria. V následujících dnech se k dělníkům přidávali protestanti, požadující odstoupení cara, ukončení války a lepší zásobování potravinami, a tak 24. února stávkovalo v Petrohradě již přes 200 tisíc lidí. Situace se tak stávala chaotickou, mezi lidmi se šířily různé

[1] Stávka dělníků Putilovských závodů v Petrohradu v březnu 1917

[2] Dne 15. března 1917 abdikoval car Mikuláš II., po více jak pěti stoletích tak v Rusku skončilo samoděržaví a začal neúspěšný přechod k demokracii

[3] Pálení carského orla před budovou parlamentu v Petrohradu v březnu 1917

[4] Ministr vojenství Prozatímní vlády A. F. Kerenskij na jednom z mítinků přesvědčuje vojáky o nutnosti pokračovat ve válce proti Ústředním mocnostem

[5] Odjezd ruských vojáků-dobrovolníků na frontu k připravované ofenzívě na konci června 1917

[6] Kerenského ofenzívy se účastnilo i několik menších spojeneckých kontingentů, např. belgický a britský oddíl obrněných vozů. Na snímku jsou britští a ruští důstojníků v zákopech krátce před útokem

fámy a došlo i k potyčkám s bezpečnostními silami, během kterých zemřelo několik lidí, načež došlo k útokům na státní budovy a k rabování. Po odmítnutí poslušnosti vojenských útvarů se 15. března car Mikuláš II. vzdal koruny ve prospěch svého bratra Michaila. Ten však korunu následující den odmítl. S abdikací cara byla ustanovena Prozatímní vláda v čele s knížetem Lvovem, která se fakticky ujala moci v Rusku. Po více jak pěti stoletích tak v Rusku skončilo samoděržaví a začal přechod k demokracii.

Únorová revoluce v Rusku radikálně změnila celý stát i podmínky pro jeho další setrvání ve válce. Jedním z prvních kroků nových vládců byla zbrklá „demokratizace“ armády. Ruskému vojsku zlomil vaz pověstný rozkaz č. 1, ve kterém bylo řečeno, že mimo službu nemusí vojáci poslouchat nadřízené, a že se mohou jako „svobodní občané“ zúčastňovat politických mítinků a byl zrušen trest smrti. Tím byla armáda vystavena nekontrolovanému vlivu demagogů všech odstínů. Nová ruská Prozatímní vláda nedokázala zabránit rozkladu armády, podněcovanému především bolševiky, které finančně podporovala německá rozvědka a jejichž představitele dokonce převezla ze Švýcarska, aby definitivně vyřadila Rusko z tábora Dohody.

Přestože došlo k nebyvalému úpadku armády, rozhodla se Prozatímní vláda dostát spojeneckým závazkům a pokračovat ve válce s Ústředními mocnostmi. Ještě carské velení v koordinaci se spojenci plánovalo na jaro 1917 ofenzívu, která měla odčerpat nepřátelské síly z jiných bojišť. K tomuto plánu se vrátil v létě ministr války Kerenskij, a proto je operace známa jako Kerenského či červencová případně „dobrovolná“

ofenzíva. K útoku byly připraveny tři armády jihozápadního frontu generála Alexeje Gutora, které nejméně zasáhla agitace bolševiků. Na severu to byla 11., uprostřed 7. a na jihu 8. armáda. První velel generál Ivan Erdeli, druhé gen. Leonid Bělkovič a poslední legendární Lavr Kornilov. Vrchním velitelem ruských vojsk byl od května neméně slavný generál Alexej A. Brusilov. Ofenzíva měla probíhat na frontě dlouhé zhruba 200 km ve směru na Lvov, důležitý komunikační uzel v oblasti, a měla způsobit těžké ztráty rakouské armádě v Haliči. Hlavní operace měly probíhat na křídlech frontu a všechny ostatní aktivity je měly podpořit a vázat na sebe síly nepřítele. Rusům se podařilo pro plánovaný útok zajistit velké množství materiálu a to jak domácí výroby, tak ze spojeneckých dodávek, včetně dostatečných zásob střeliva. V tomto směru se jednalo o nejlépe připravenou akci na východní frontě. Podařilo se též soustředit velké množství vojáků, v jejichž počtu měli Rusové velkou převahu. Velkým problémem ale byla jejich morálka.

Po revolučních událostech vojáci vypovídali poslušnost a stále větší vliv získávali bolševici, kteří agitovali proti válce a pro její okamžitou ukončení. V jednotkách se začínaly tvořit tzv. vojenské komitety, které zasahovaly do chodu útvarů. Ministr Kerenskij proto začal objíždět pluky na frontě a vysvětloval vojákům důvody pro pokračování ve válce. Jako skvělý řečník slavil velký úspěch a získával pro ofenzívu dobrovolníky. Do první linie tak byly umístěny jednotky, jejichž vojáci s účastí na ofenzívě souhlasili dobrovolně a velení doufalo, že jejich nadšení strhne i další ruské oddíly. Zahájení útoku bylo stanoveno na 1. července (18. června dle starého kalendáře). ■

Čs. střelecká brigáda

V rámci přípravy letní ofenzívy ministr války Prozačimní vlády Kerenskij objížděl frontu a přesvědčoval vojáky, aby pokračovali v boji. Do Kamence Podolského svolal delegáty jednotlivých pluků, kteří 30. května přihlásili všechny tři čs. pluky do stavu úderních vojsk. Brigáda se původně měla stát součástí 7. sibiřského armádního sboru, který se měl účastnit hlavního ruského úderu. S ohledem na skutečnost, že čs. brigáda ještě nikdy nebojovala jako celek, došlo k přehodnocení záměru a brigáda byla zařazena doprostřed sestavy 49. armádního sboru gen. Selivačeva na jih od města Zborov. Ze Sarny vyjel 1. čs. střelecký pluk s 1 600 muži ve 3 praporech, z 2. čs. střeleckého pluku se do boje zapojilo jen 800 dobrovolníků z I. a III. praporu, neboť II. prapor, složený z ruských Čechů, pod vlivem bolševické propagandy odmítl útočit. Také 3. čs. střelecký pluk byl neúplný, neboť měl postavené jen 2 prapory, které dohromady čítaly 870 mužů. S dalšími oddíly tak měla brigáda ve stavu pouze 3 530 mužů, neboť pluky neměly ještě vybudovány všechny předepsané oddíly.

Většina jednotek brigády dorazila do Jezerné 20. června a v noci z 21. na 22. června 1917 zaujala svůj úsek fronty. Část brigády zůstala těsně za první linií v záloze, stejně jako vojáci ruské 82. pěší divize a úderného praporu 328. pluku. Na sever od brigády byla 4. finská střelecká divize, na jižním křídle pak 6. finská střelecká divize, obě tvořeny vojáky ruské národnosti.

Pohřeb velitele 6. roty 1. pluku prap. Vilímka, který byl zabit při nepřátelském dělostřeleckém přepadu týden před bitvou. Jezerná, 24. června 1917

Ministr vojenství A. F. Kerenskij na shromáždění ruských a čs. vojsk v Jezerné vyzývá vojáky k statečnosti při nadcházejícím útoku

Pluky, které Čechoslováci v zákopech vystřídali, byly značně zbolševizované, paktovaly se s nepřítelem a zákopy zanechaly polorozpadlé. Aby nemusely bojovat, zásoby a munici zakopávaly do země a znehodnocovaly. Vojáci Čs. brigády se ihned pustili do oprav zákopů a rovněž podnikli několik průzkumů směrem k nepřátelským postavením. Dobrovolníci se též snažili urychleně dohnat nedostatky v součinnostním výcviku vyšších jednotek či při obsluze kulometů a minometů, které do té doby v rozvědkách nevyužívali a obdrželi je teprve před příchodem do pozic. Při průzkumných akcích a také vlivem dělostřelby měla Československá brigáda i ztráty. Mezi prvními padl již 23. června oblíbený velitel 6. roty ppor. Igor Vilímek.

Pozice brigády, o šířce více než 6 kilometrů, se nacházela uprostřed sestavy 49. sboru a byla rozdělena vysunutým opěrným bodem nazývaným lunet Káťa na severní a jižní úsek. Severnímu úseku, kde stál 1. čs. střelecký pluk a v záloze I. prapor 3. čs. střeleckého pluku, velel plukovník Mamontov, který umístil svůj štáb do Cecové. Na pravém křídle severního úseku zaujal místo I. prapor 1. pluku pod velením poručíka Čečka. Na levém křídle velel II. praporu 1. pluku poručík Husák, který byl však těsně před bitvou raněn a velení po něm

Spořádaně, v čele s hudbou, pochodovali příslušníci 1. čs. střeleckého pluku k Jezerné, vyvolávajíc obdiv u ruských vojáků, ze kterých již dávno vyprchalo jakékoli nadšení pro válku

ČESKOSLOVENSKÁ STŘELECKÁ BRIGÁDA

plk. V. P. Trojanov

1. čs. střelecký pluk <i>kpt. K. N. Ivšín</i>	2. čs. střelecký pluk <i>pplk. D. N. Zembalevskij</i>	3. čs. střelecký pluk <i>plk. N. P. Mamontov</i>
I. prapor 1. čs. stř. pluku <i>por. S. Čeček</i>	I. prapor 2. čs. stř. pluku <i>škpt. R. Gajda</i>	I. prapor 3. čs. stř. pluku <i>ppor. R. Vobrátilék</i>
1. rota <i>ppor. A. Zach</i>	1. rota <i>prap. F. Voců</i>	1. rota <i>prap. E. Kulendík</i>
2. rota <i>prap. K. Vašátko</i>	2. rota <i>por. K. Petřík</i>	2. rota <i>ppor. E. Gerník</i>
3. rota <i>ppor. L. Falta</i>	3. rota <i>ppor. F. Hružza</i>	3. rota <i>ppor. J. Riedl</i>
4. rota <i>ppor. K. Kutlvašr</i>	4. rota <i>prap. V. Nejedlý</i>	4. rota <i>ppor. F. Vlasák</i>
II. prapor 1. čs. stř. pluku <i>prap. O. Husák</i>	II. prapor 2. čs. stř. pluku <i>nebyl u Zborova nasazen</i>	II. prapor 3. čs. stř. pluku <i>por. K. V. Dembskij</i>
5. rota <i>por. K. Müller</i>		5. rota <i>prap. M. Němec</i>
6. rota <i>prap. E. Podmol</i>		6. rota <i>ppor. K. Bělka</i>
7. rota <i>ppor. J. Syrový</i>		7. rota <i>prap. A. Číla</i>
8. rota <i>ppor. J. Švec</i>		8. rota <i>prap. J. Holásek</i>
III. prapor 1. čs. stř. pluku <i>škpt. I. F. Alexejev</i>	III. prapor 2. čs. stř. pluku <i>škpt. A. Djakonov</i>	III. prapor 3. čs. stř. pluku <i>do Zborova nevznikl</i>
9. rota <i>por. Z. Fierlinger</i>	9. rota <i>ppor. J. Tomeček</i>	
10. rota <i>ppor. J. Vuchterle</i>	10. rota <i>ppor. J. Pjatco</i>	
11. rota <i>prap. J. Kosina</i>	11. rota <i>ppor. V. Krejčířík</i>	
12. rota <i>ppor. K. Voženílek</i>	12. rota <i>prap. J. Beneš</i>	

Operační struktura a velitelé Československé střelecké brigády na konci června 1917. Brigáda i pluky dále obsahovaly kulometné roty a oddíly zákopnické, bombometné, spojovací, zdravotnické, zásobovací a polního četnictva

převzal poručík Müller. Jižnímu úseku s 2. čs. střeleckým plukem a II. praporem 3. čs. střeleckého pluku velel podplukovník Zembalevskij se štábem ve vesnici Chorošec. Pravé křídlo jižního úseku obsadil III. prapor 2. pluku pod velením štábního kapitána Djakonova. Ve středu velel štábní kapitán Gajda I. praporu 2. pluku a na levém křídle, kde končil úsek Čs. brigády, stál II. prapor 3. čs. střeleckého pluku pod velením poručíka Dembského. Zálohy brigády, kterým velel štábní kapitán Alexejev, tvořila část III. praporu 1. čs. střeleckého pluku pod velením podporučíka Fierlingera a 2 nové roty, které právě dorazily od náhradního praporu z Bobrujsku a ještě nebyly plně vyzbrojeny. Obvaziště 1. čs. pluku MUDr. Haeringa bylo v Cecové, 2. čs. pluku v Chorošeci. Štáb velitele brigády plukovníka Trojanova, týlová složka a brigádní nemocnice se rozmístily za říčkou Strypou ve vesnici Krasna (Krasnoje). Severní úsek brigády měly podporovat 4 lehké baterie a úsek jižní další 3 baterie 82. ruské dělostřelecké brigády plukovníka Rachnina. Celkem asi 42 lehkých polních děl bylo umístěno 1,5 až 3 km za linií zákopů. Za vesnicí Cecová byly rozmístěny 2 těžké baterie pevnostního dělostřelectva. Velitel sboru ještě přidělil Čs. brigádě ruský úderný prapor 328. pluku 82. pěší divize. ■

Příslušníci 10. roty 2. čs. střeleckého pluku v týdnu před bitvou při opravě zákopů, zanechaných Rusy v dezolátním stavu

Střelec čs. brigády v bitvě u Zborova

Ruská uniforma, kterou používali českoslovenští legionáři již od roku 1914, byla pro svůj odstín a střih velice nadčasová. Nebylo tak nutné v průběhu války měnit její střih a odstín, jako tomu bylo u jiných armád.

Vojáci Československé střelecké brigády nastoupili do útoku 2. července 1917 s viditelným označením čs. příslušnosti. Samotná výstroj prvních útočných vln odpovídala válečným zkušenostem. Hlavu vojáků chránila ocelová přilba, pro případ chemického útoku byli vybaveni ochrannými maskami.

Hlavním bojovým prostředkem se, kromě odhodlání, staly ruční granáty. Za granátníky pak nastupovali střelci s puškami Mosin 1891. Pro případ zranění byly nošeny obvazy, mnohdy připevněné na blůze.

Ruská armáda zavedla na základě válečných zkušeností do výstroje francouzský model přilby M15. Odlišností byl nátěr zemitě hnědé barvy. Původní čelní odznak s ruským znakem byl od roku 1917 čs. vojáky odstraňován či přemalován červeno-bílou barvou.

Puška Mosin-Nagant (Трехлинейная Винтовка образца 1891) Stejně jako většina armád bojujících v první světové válce používala pěchota ruské armády dlouhé opakovací pušky. Tato zbraň byla nabíjena municí 7,62 × 54R, z čehož vyplývá, že ráže této zbraně byla 7,62 mm. Nábojová schránka zbraně pojala pět nábojů, které v ní byly uloženy pod sebou.

Na opasku se nosily 2 kožené sumky (Патронные сумки образца 1909), z nichž každá pojala 30 nábojů. Náboje byly do sumky vkládány ve dvou kartonových balíčcích po 15 kusech.

Na začátku roku 1916 byla zavedena do výstroje zcela nová a kvalitní **plynová maska Zelinsky-Kummant**. Z úsporných důvodů byly původní vysoké kožené boty nahrazovány nízkými šněrovacími (Botínki). Spolu s tím souvisí i zavedení ovinovaček (Обмотки), které měly zabránit pronikání nečistot do boty. Ovinovačky se vyráběly z vlněného úpletu, či z vlněného sukna.

Granát (Гранат образца 1912) již nebyl nárazový, jako tomu bylo u předchozích typů, ale byl časovaný. Před hozením granátu byla do jeho horní části vložena zápalka a k tělu granátu zajištěna. Vrháč granátu jej držel za pojistnou ručku a odjistil pojistku na boku granátu. Po vyhození granátu z ruky se uvolnila pružinka, úderník uhodil do zápalníku, který s časovým zpožděním prohořel až k náloží. Granáty mohly být nošeny na opasku, ale také ve speciálních sumkách nošených přes rameno.

Praporčík 1. čs. střeleckého pluku

Přestože důstojníci československé brigády snášeli stejné strasti v zákopech jako jejich mužstvo, jejich stejnokroje se v ledačem odlišovaly. Nejviditelnějším znakem byla poboční zbraň a důstojnické nárameníky opatřené hvězdami. Ty méně viditelné, jako byly například zápisníky, pak dopomáhaly ke správnému splnění úkolu.

Všichni důstojníci carské armády, počínaje praporčíky, užívali honosnější čepicový odznak. V případě čs. vojáků

často doplňovaný bílo-červenou stužkou v různých formách, nebo s přebarvenou středovou částí. Praporčíci představovali nejnižší důstojnickou hodnost. K vykonávání velitelských povinností byli vystrojeni specifickou výstrojí. Řemení s odlehčovacími popruhy sloužilo k nošení revolveru a důstojnické šavle. Mezi další nezbytnosti výbavy patřil například kompas, píšťalka, dalekohled, maptaška či náramkové hodinky s ochrannou mřížkou.

Základem důstojnického pochodového řemení (Oficerskoje pochodnoje snaržaženije obrazca 1912) byl kožený opasek s jednotrnovou přezkou, pár ramenních popruhů a popruhy k zavěšení šavle. Na opasek se navlékalo pouzdro na revolver, pouzdro na dalekohled, případně důstojnická polní brašna. Na levém ramenním popruhu bylo umístěno pouzdro na píšťalku.

Letní blůza (Gymnastičeskaja rubaška) V letních měsících se používal stejnokroj vyrobený z bavlněné či lněné tkaniny. Nárameníky s hodností praporčíka jsou v krycím (polním) provedení, které bylo zavedeno ihned po vypuknutí války. Na hrudi je připevněn Kříž sv. Jiří IV. stupně.

Maptaška (Prozračnaja sumka dlja kart) sloužila k uložení zápisníku, psacích potřeb, příslušných map a kompasu.

Šavle (Šaška oficerskaja 1881/1909) byla standardní poboční zbraní důstojníků. Samotná šavle s monogramem panovníka na hlavici byla zasunuta v dřevěné pochvě potažené černou kůží.

Revolver Nagant 1895 měl otočný bubínek na sedm nábojů se střelou ráže 7,62 mm. Tyto zbraně byly vyráběny jako jednočinné (pro mužstvo), které bylo nutné natahovat přes kohout, či dvojčinné (pro důstojníky), které mohly být natahovány i tiskem spouště.

Dalekohled (Binokl) Důležitou součástí důstojnické výstroje byly dalekohledy. V tomto případě se jedná o německý model Fernglas 08.

Vrchní velitel rakousko-uherské východní fronty princ Leopold Bavorský (uprostřed) na inspekci u c. a k. 2. armády s velitelem skupiny armád v Haliči generálplukovníkem Eduardem von Böhm-Ermolli několik dní před ofenzívou

Rakousko-uherské síly

Ruská ofenzíva směřovala především proti rakousko-uherským jednotkám, které měly být připravovanou ofenzívou vyraženy z bojů na východní frontě. Skupina armád v Haliči, které velel generálplukovník Eduard von Böhm-Ermolli, se skládala z c. a k. 2. a 3. armády a německé Jižní armády. Přímo proti Čs. brigádě stály 19. a 32. pěší divize IX. armádního sboru 2. armády. Sboru velel polní podmaršálek Ernst Kletter.

Nepřátelské formace logicky nestály přímo proti sobě, ale jejich operační pásma se překrývala. Na severním křídle tak stál proti Čs. brigádě částečně c. a k. pěší pluk č. 86 z 32. pěší divize formované v Uhrách. Jižněji stojící 19. pěší divize, které velel polní podmaršálek Eduard Edler von Böltz, se skládala z 1. bosensko-hercegovského pěšího pluku, olomouckého 5. praporu polních myslivců, plzeňského 35. pěšího pluku a jindřichohradeckého 75. pěšího pluku. Přímo proti Čs. brigádě pak stál pěší pluk č. 35 z Plzně a jižněji část pěšího pluku č. 75 z Jindřichova Hradce. Jednalo se tedy o jednotky převážně doplňované v českých zemích. V 35. pěším pluku sloužilo 61 % Čechů a 39 % Němců. U 75. pěšího pluku bylo dokonce 79 % Čechů a jen 20 % Němců.

Rakousko-uherské jednotky měly téměř rok na zpevňování a vylepšování zákopového systému před Zborovem. Výsledkem byly tři linie zákopů s proutěným vyztužením, železobetonovými úkryty, kulometnými hnízdy, drátěnými překážkami a minami

Po Brusilovově ofenzívě z léta a podzimu 1916 se východní fronta na téměř rok ustálila a za tuto dobu rakousko-uherské jednotky vybudovaly na linii dotyku tři linie zákopů s proutěným vyztužením, železobetonovými úkryty, kulometnými hnízdy, drátěnými překážkami a minami. Německé a rakousko-uherské velení o připravovaném útoku vědělo a obranu stále zdokonalovalo. V rámci internacionálního „bratření“ mezi vojáky rakousko-uherskými (německými) a ruskými, které probíhalo po březnové revoluci, byl proveden i podrobný průzkum ruských pozic. Současně probíhalo letecké snímkování a také se rakousko-uherské velení od některých ruských zajatců na konci června 1917 dozvíдалo o přítomnosti československých dobrovolníků. I na opačné straně bylo během prvních průzkumů československých dobrovolníků potvrzeno, že proti brigádě jsou většinou umístěny rakousko-uherské pluky s převahou českého mužstva. A tak na rakouském území, obsazeném ruskou armádou, stáli proti sobě v létě 1917 Češi i Slováci v rakousko-uherských a ruských stejnokrojích.

Celá rakousko-uherská 19. pěší divize měla původně asi 12 500 mužů, ale již 30. června a 1. července utrpěla velké ztráty, a tak vstupovala do bitvy u Zborova značně oslabena. Určit tak přesněji počet sil, které stály proti našim legionářům, je proto obtížné a navíc, jak již bylo výše uvedeno, se operační pásma rakouských jednotek překrývala. Většina historiků se ale shoduje, že 2. července stálo proti Čs. brigádě přibližně 5 500 obránců s podporou silného dělostřelectva. ■

Letecký snímek linií rakousko uherských zákopů u Zborova. Vpravo jsou vidět ruské zákopy, které byly obsazeny dobrovolníky Československé střelecké brigády

Vojín c. a k. pěšího pluku č. 35

Rakousko-uherská pěchota nastoupila na bojiště první světové války v charakteristických stejnokrojích v barvě štičí šedi (Hechtgrau), které byly postupně zaváděny po roce 1908. Již v roce 1915 se však po vzoru německé armády změnila barva stejnokrojů na tzv. polní šed' (Feldgrau). Nová barva lépe vyhovovala podmínkám moderního bojiště a měla lepší maskovací vlastnosti. Změna se dotkla i dalších výstrojních součástí, které se nově vyráběly v šedé či olivově zelené

barvě. Stejně tak se řada předválečných, kvalitně vyrobených součástí, nahrazovala úspornými modely, jelikož bylo nutné vystrojit obrovské množství záložníků. Typická kožešinová torba s brašnou na náboje tak například i u pěchoty ustoupila mnohem levnějším plátěným tlumokům. Standardní výzbrojí pěšáka byla puška Mannlicher M95 v ráži 8 mm, nicméně se používala i celá řada starších vzorů, například puška Mannlicher 1890.

Polní čepice (Feldkappe) byla nově opatřena knoflíky, výsostným označením a čelním štítkem v barvě stejnokroje. Nátýlník čepice bylo možné v případě nepříznivého počasí stáhnout přes uši. Na levé straně čepice se pod nátělníkem nachází dvojice nitěných poutek pro umístění tzv. polního označení (Feldzeichen).

V roce 1916 je zaveden praktický **jednotný stejnokroj** (Einheitsadjustierung), který měl zjednodušit vystrojování jednotlivých druhů vojsk bez ohledu na jejich tradiční barvy či střihy stejnokroje. Charakteristickým prvkem nové blůzy byl pohodlný ležatý límeček s novým označením plukovní příslušnosti. To bylo nově pouze ve formě 1 cm širokých proužků v plukovní barvě, zde světlemodré (Lichtblau).

Opasek je již vyroben jako úsporná varianta s jednoduchou železnou přezkou s trnem.

Sumka na náboje (Patronentasche) vyrobená z hnědé kůže měla dvě samostatná oddělení krytá příklopkou. Sumka byla uzpůsobena k nošení dvou papírových kartonů s municí. Každý karton obsahoval dva rámečky po pěti nábojích, celkový počet nábojů, nošený v jedné dvojité sumce, byl tedy 20 kusů. Pěchota nosila sumky v páru, na obou předních stranách opasku, posunutě k přezce opasku.

Mošna se nosila zavěšená křížem přes tělo na levém boku, vždy přes nejsvrchnější vrstvu stejnokroje. Nosný popruh byl provlečen pod pravým nárameníkem a k tělu vojáka jej přidržel opasek, na nějž se mošna zavěšovala pomocí dvou háků. Bodák k pušce na levé straně opasku byl umístěn přes chlopeň mošny, stejně jako polní lopatka s koženým chránětkem.

PLÁN útoku

Československá brigáda se teprve nedávno ustanovila jako vyšší taktická jednotka, a proto bylo rozhodnuto, že hlavní útok 49. armádního sboru, v jehož středu byla rozmístěna, podniknou kompletní ruské divize na křídlech. Pravokřídelní 4. finská divize měla zaútočit na dobře opevněnou výšinu Mogila (kóta 394) a na jihu měla 6. finská divize dobýt výšinu 402 a odtud postupovat dál na Hodov do pozic rakousko-uherské 19. pěší divize. Teprve po úspěšných akcích ruských sil měla přejít do útoku také československá brigáda.

Plán útoku brigády vypracovali por. Čeček a ppor. Švec a Syrový ve spolupráci s poručíkem Husákem, který poskytl informace o terénu, neboť v této oblasti prováděl v minulosti rozvědky. Plán počítal s postupným zapojováním jednotek do boje od severu k jihu, což odpovídalo tehdejší ruské taktice. Jako první měli postupovat granátníci, kteří měli prorazit nepřátelské zátarasy a zaútočit na vysunuté polní stráže. K tomu byli vyzbrojeni deseti ručními granáty a dvěma těžkými bombami. Úderníci do čela útoku byli vybíráni výhradně z dobrovolníků z jednotlivých rot. Legionáři se připravovali na útok proti dvojnásobné přesile obránců, kteří byli ukryti ve třech liniích zákopů s proutěným vyztužením, železobetonovými úkryty, kulometnými hnízdy, drátěnými překážkami, minami a měli silnou dělostřeleckou podporu. A tak v rozporu s vojenskými zásadami, měli čs. dobrovolníci útočit proti přesile a navíc roztaženi po délce více než 6 kilometrů na nepřítele, který o připravovaném útoku věděl a obranu stále zdokonaloval.

Ještě před útokem, v noci na 2. července, došlo v sektoru československé brigády ke střetu hlídek. Na úseku

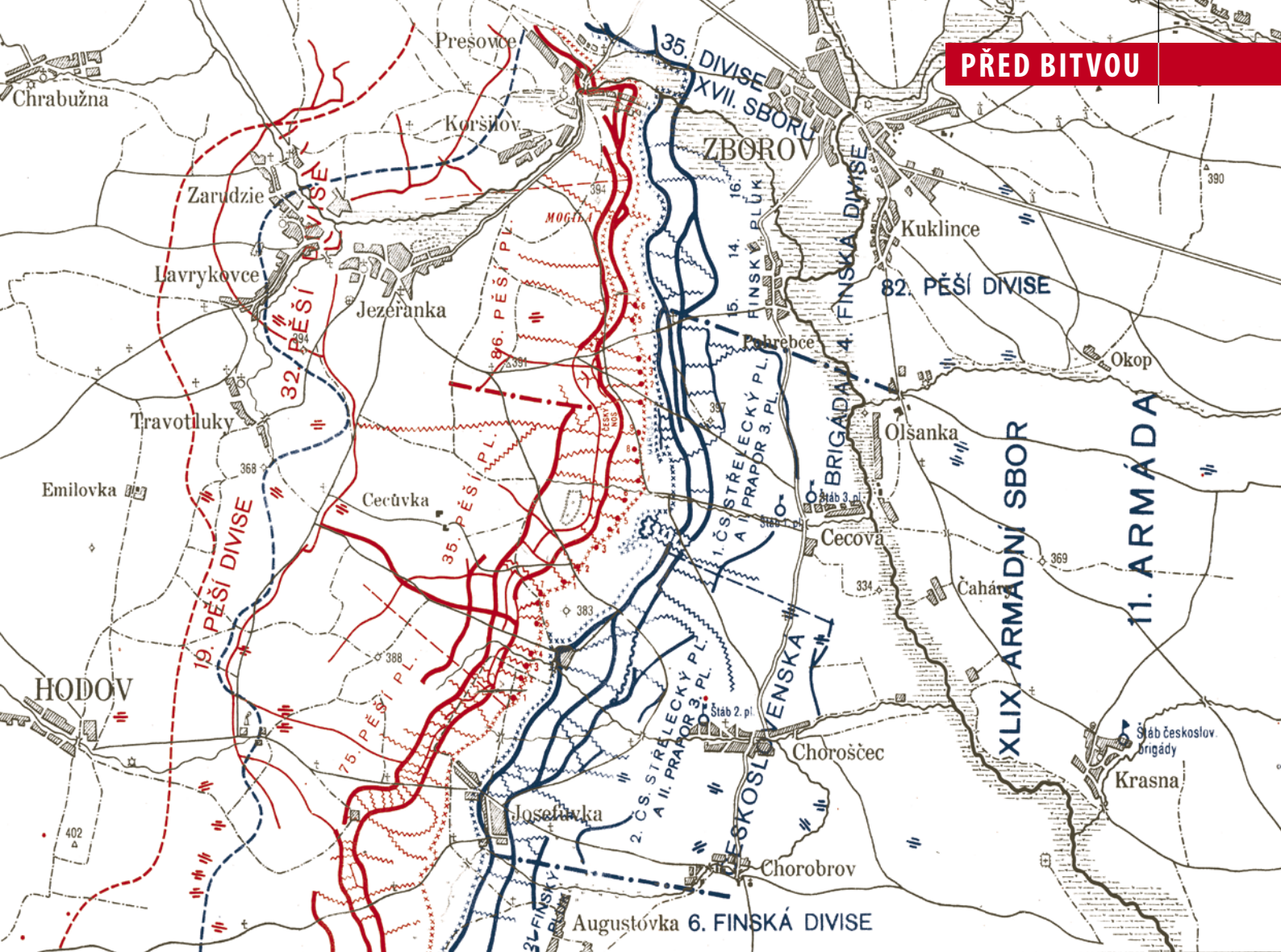

Por. Čeček po důkladném seznámení se s terémem navrhl plán útoku brigády, který bez připomínek schválil gen. Selivačev

2. čs. střeleckého pluku vyvolala zmatek rakousko-uherská průzkumná hlídka, která způsobila příchod brigádních záloh. Na severu naopak provedla průzkumná skupina 5. roty 1. čs. střeleckého pluku pod velením poručíka Müllera úspěšný výpad do rakouských pozic, při kterém zajala 18 příslušníků

Skupina granátníků 2. čs. stř. pluku, která měla za úkol v nadcházející bitvě udeřit jako první na vysunuté polní stráže nepřítele

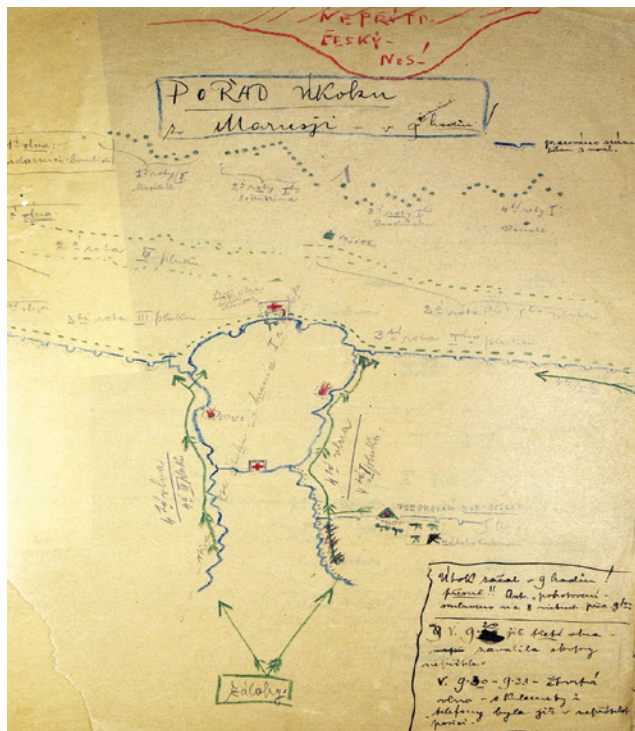
Dr. Steidler - pplk. Kratochvíl
ZBOROVSKÉ BOJIŠTĚ
 1000m 500 0 1 2km

do 2. VII. 1917	ruské zákopy	rakouské zákopy	baterie	hranice divisi	REPRODUKCE VOJ. ZEMĚPIS. ÚST.
po útoku ČS. brigády II. VII.	ruské postavení	rakouské postavení	spoj. zákop	hranice pluku	rak. polní strážě 1 2 3
			drátěné		
			překážky		

Akcí por. Müllera bylo v noci před útokem zajato 18 příslušníků rakousko-uherské polní stráže (Češi z 35. plzeňského pluku), z níž někteří se hned přihlásili do čs. vojska

předsunuté polní strážě 35. pěšího pluku a získala od nich další upřesnění rozmístění nepřátelských jednotek. Do rána se většina záloh brigády přemístila do předních pozic a vyplnila tak mezery v linii. Linie Čechoslováků byly silně ostřelovány nepřátelským dělostřelectvem, které reagovalo na ruskou dělostřeleckou přípravu a snažilo se rušivě pálit na československé zákopy. Rakouská palba zranila mimo jiné i dva tvůrce plánu postupu brigády. Por. Husák a ppor. Syrový tak místo vyražení do útoku museli být převezeni na ošetření do týlu.

Poznámky por. Čecha z přípravy útoku z předsunutého stanoviště „Marusja“

BITVA u Zborova

Ruské dělostřelectvo při palbě na nepřítel

Kerenského ofenzíva byla zahájena 1. července (18. června dle starého data) 1917, po dvoudenním nepřetržitém dělostřeleckém ostřelování, nejsilnějším, které kdy bylo na východní frontě použito. Díky informacím od zběhů i z dalších zdrojů ho ale nepřítel očekával a včas vyklidil pozice. I přesto první dny ofenzívy přinesly úspěch. Ruská 11. armáda, jejíž součástí byla Československá střelecká brigáda, získala první den přes 18 tisíc zajatců a postoupila o několik kilometrů, stejně jako jižní 8. armáda, která zajala přes 10 tisíc nepřátel a ukořistila 80 děl.

Českoslovenští dobrovolníci, kteří byli podřízeni 49. armádnímu sboru, zaútočili až o den později. Nad ránem 2. července v 4:15 nejprve na jihu vyrazily jednotky 6. finské divize ve směru na Hodov, ale byly záhy odraženy přivolanými zálohami obránců. V 8:45 zaútočila i 4. finská divize na severním (pravém) boku na opevněnou kótu 394 – Mogilu, ale i zde byli útočníci zastaveni. Velitel 49. sboru generál Selivačev rozhodl ulehčit hlavním úderným hrotům a nasadil do útoku Československou střeleckou brigádu.

Z předsunutého stanoviště, jemuž se říkalo zástava Marusja, vyběhli jako první v 9:07 granátníci I. praporu 1. čs. střeleckého pluku, kterým se podařilo rychle proniknout k drátěným zátarasům nepřítel. K jejich proražení použili granáty a fygasy. Obránci předsunutých postavení nedokázali úderu odolat. Vzdálenost z předsunutých postavení k první linii zákopů

překonali úderníci na některých místech spojovacími zákopy, které nepřítel nedokázal zablokovat. Tak se ocitli během krátké doby v první linii rakouských zákopů. Za granátníky se v krátkých časových úsecích valily v dalších sledech rotý I. praporu. Čechoslováci své nepřátele překvapili. Na rozdíl od ruských vojáků, kteří postupovali pomalým krokem v semknutých střeleckých rojnicích, útočili Čechoslováci ve skupinkách po 6 až 12 mužích, kteří obratně využívali terénních nerovností a zkušeností z rozvědek. Zakrátko se jim podařilo obsadit první linii rakouské obrany a zajmout první zajatce.

Pravé křídlo útočícího praporu se dostalo do prudké palby z opevněné Mogily, kam se nepodařilo proniknout plukům 4. finské divize. Tak se stalo, že vojáci zůstali ležet v palbě částečně za první linií a částečně ještě před drátěnými překážkami. Zalehnuté vojáky ohrožovalo i ruské dělostřelectvo střílející

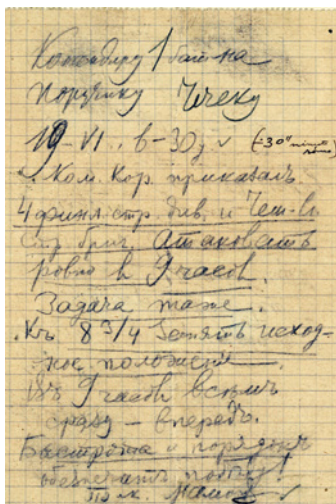
Letecký snímek rakousko-uherských zákopů pod ruskou dělostřeleckou palbou

SCHEMA SIL PŘI ÚTOKU NA FRONTĚ ČESKOSLOVENSKÉ BRIGÁDY U ZBOROVA 2. ČERVENCE 1917.

Schéma rozložení jednotlivých částí Československé střelecké brigády před útokem

Originál rozkazu velitele brigády plk. V. P. Mamontova k útoku. „Veliteli 1. praporu poručíku Čečkovi 19. VI. v 0.30 ráno. Vel. sboru nakázal 4. finské divizi a Čes-sl. stř. brigádě útočiti přesně v 9 hodin. Úkol týž – v 8¾ obsadit výchozí postavení. V 9 hodin všichni vpřed. Rychlost a pořádek zabezpečí vítězství! Plk. Mamontov.“

spojení s 2. čs. střeleckým plukem. Pravé skupině se podařilo rychle dobýt předsunutá nepřátelská postavení, ale spojovací zákopy k první linii byly zavalené, takže vojáci museli běžet odkrytým terénem, čímž se dostali do palby rakousko-uherského dělostřelectva a kulometů 35. pěšího pluku z Plzně. I přes velké ztráty se jim podařilo první linii dobýt a poté, co je dostihla druhá vlna tvořená 5. rotou, společně obsadili linii druhou. Tam se již notně promíšené skupiny sešly s útočícími skupinami I. praporu a společně zaútočily na linii třetí. V levé skupině se podařilo 8. rotě podporučíka Švece razantním nástupem dobýt obě linie nepřátelské obrany a okolo 11:30 obsadit Český jazyk. Poté útočníci pokračovali dále k Travotlukům a po obsazení třetí linie zákopů byli

na první pozice nepřítele, protože kvůli přerušnému spojení nemohly dát útočící jednotky dělostřelcům o své situaci vědět. Teprve vypuštění červených raket z dobytých zákopů opravilo dělostřeleckou palbu a umožnilo rotám postupovat dále na druhou linii obrany.

Ve stejnou chvíli vyběhli z lunetu Káťa a z předních zákopů sousedících s I. praporem také vojáci II. praporu 1. čs. střeleckého pluku. Tento prapor byl rozdělen na dvě skupiny – pravá skupina měla za úkol dobýt výšinu 391 a udržovat spojení s I. praporem, zatímco levá skupina, kterou posílily dvě roty III. praporu 1. pluku, měla dobýt výšinu Český jazyk a současně udržovat

Opěrný bod 1. pluku „Marusja“, odkud vyběhli jako první granátníci I. praporu 1. čs. střeleckého pluku

okolo poledne již před vesnicí Zarudzie. Hůře se vedlo rotám, které postupovaly na levém křídle této skupiny, neboť 2. čs. střelecký pluk do útoku ve smlouvenou dobu nenastoupil a roty tak zpočátku útočily bez krytí levého boku.

Situace na jižním úseku byla totiž ovlivněna selháním části ruských velitelů, kteří přestali velet. Útok na tomto úseku přesto proběhl, i když došlo k jeho určitému časovému posunu. Podle plánů měl 2. pluk vyrazit po proniknutí 1. pluku do nepřátelských zákopů, aby mu kryl vlastním postupem levé křídlo. Vojáci III. praporu 2. čs. střeleckého pluku již ze

Praporčík V. Kopal na zástavě „Soňa“ na jižním úseku 11. roty 2. čs. střeleckého pluku

Útok 2. čs. střeleckého pluku u Zborova za podpory dělostřelecké clony

svých pozic sledovali úporný boj mužů podporučíka Švece, ale marně vyčkávali na povel k útoku od velitele štábního kapitána Djakonova. Ve chvíli, kdy se roty levého křídla 1. pluku dostaly do těžké kulometné palby z levé strany, nařídil z vlastní iniciativy velitel 11. roty 2. čs. střeleckého pluku poručík Krejčířík svým úderníkům pod velením praporčíka Kopala zaútočit na přední rakouskou stráž vybíhající ze zákopů na kótě 383. Úderníky vzápětí bez rozkazu velitele praporu následoval zbytek Krejčíříkovy 11. roty a poté i sousední roty III. praporu. Díky tomu byly kolem desáté hodiny umlčeny všechny kulometry, které pálily do boku Švecovy 8. roty, která mohla společně s rotami III. praporu pokračovat dále ke druhé linii.

Ve stejné době na levém kraji jižního úseku netrpělivě čekaly roty II. praporu 3. čs. střeleckého pluku na rozkaz velitele úseku. Přestože měl tento prapor postupovat až po jednotkách 2. čs. střeleckého pluku, vyrazily jednotlivé roty na návrh velitel 5. roty podporučíka Němce, a se souhlasem velitele praporu poručíka Dembského, vpřed. Díky předchozímu útoku 6. finské divize na levém boku, který zaměstnával většinu rakousko-uherského dělostřelectva, dobyl II. prapor 3. čs. střeleckého pluku rychle zákopy první a druhé linie obrany 75. pěšího pluku a postupoval na linii třetí ve směru na Hodov. Po rozdrčení německého 142. úderního praporu se našim útočícími rotám podařilo zajmout 11 děl, 9 kulometů a rakouskou polní kuchyni i s obědem. Přestože nepřátelské jednotky v panice prchaly, další postup, který by znamenal obsazení Hodova i se sklady a štábem rakouské 19. divize, musel být zastaven, neboť útočící roty byly již boji oslabeny a neměly kryté své pravé křídlo.

Zde ve středu úseku měly totiž postupovat hlavní síly 2. čs. střeleckého pluku, které však marně čekaly na rozkaz k útoku.

Jeho velitel podplukovník Zembalevskij odmítl převzít zodpovědnost a nezavelel k útoku. Teprve poté, co velení 2. čs. střeleckého pluku převzal štábní kapitán Gajda, I. prapor konečně zaútočil na nepřátelské pozice a zrychleným postupem se snažil dohnat útočící jednotky na křídlech. Kolem 15. hodiny byl postup na čáře Hodov-Travotluky zastaven a vojáci navázali spojení s rotami, které do oblasti postoupily již dříve. Byly vyslány rozvědky do rakouského týlu, načež se většina oddílů stáhla na zajištěnou třetí linii. Zatímco počáteční útok probíhal víceméně živelně a především na základě iniciativy velitelů rot a půlrot, měl pluk ve druhé fázi bitvy již jednotné velení, které čelilo protiútokům nepřátelských jednotek.

Přestože jednotky na jižním úseku vyrazily později, dařilo se jim poměrně rychle a s menšími ztrátami obsadit první dvě nepřátelské linie zákopů a odpoledne již útočily na třetí

Dělostřelbou rozbitý rakouský pozorovací bod na výšině „Mogila“

linii obrany. Na pravém křídle severního úseku byla však situace horší. Napravo útočící 4. finská divize byla zastavena jednotkami rakousko-uherské 32. pěší divize před opevněnou kótou 394 Mogila, která byla pokryta celou sítí zákopů, spojovacích chodeb, krytů, palebných postavení a dělostřeleckého pozorovacího a naváděcího stanoviště. I když pravé křídlo divize dopoledne proniklo kolem opevněného vrcholu západně od Zborova na Koršilov a Presovce, obsadit kótu se nedařilo. Rota 1. čs. střeleckého pluku tak byly stále ve velmi těžkém postavení, neboť jim do pravého boku pálily kulometry z Mogily. Na posílení útočícího I. praporu 1. čs. střeleckého pluku poručíka Čečka, který měl téměř 50% ztráty, byly nasazeny zálohy pod velením štábního kapitána Alexejeva, sestávající z 11. a 12. roty III. praporu. Ty sice doplnily útočící jednotky, ale situace se díky zuřivým protiútokům Maďarů a Rumunů příliš nezměnila. Zvrat přineslo až nasazení ruského úderního praporu 82. divize. Dostatek vojáků umožnil poručíku Čečkovi zabezpečit svůj pravý bok a současně pokračovat v útoku přímým směrem. Část našich jednotek se tak společně s ruskými dostala přes druhou

Ustupující rakousko-uherská sanitní hlídka (75. p. pl.) u vesnice Hodov. Na horizontu dělostřelecké výbuchy podporující nástup Čechoslováků

obrannou linii na výšinu 394, nazývanou Do Deba, a dál do Travotluk. Tento průnik donutil rakousko-uherské dělostřelectvo k ústupu a opevněný vrch tak přišel o dělostřeleckou podporu. Úspěšný průnik druhou linií umožnil i obchvat Mogily z jihu a jihozápadu a průnik do vesnice Koršilov. Podporučík Voženílek, účastník bojů a velitel 12. roty, vzpomínal: „Na vyvýšeném břehu za řekou nás odstřelují dva kulometry. Vpravo od mostu na našem břehu je modro. Jsou to Rakušáci. Rozhodují se dobýt vesnici, zlomit poslední odpor a zamezit ústupu velkého počtu nepřátel. Za mostem jsme zajali celé obvaziště s 4 důstojníky a asi 15 vojáky.“

Uzavření obklíčovacího kruhu kolem klíčového místa nepřátelské obrany znamenalo jeho konec. I přes hrdinný odpor nedokázal II. prapor maďarského 86. pěšího pluku s velitelem hejtmánem Schröderem kombinovanému náporu odolat a ve 14.00 hodin kóta padla. Legionář Ladislav Grohman tyto okamžiky popisuje následovně: „Viděli jsme krásně Mohylu. V mračnech dýmu a v prachu dělostřelby tam zuřil urputný boj, který se pomalu přesouval dopředu. To nám potvrzovaly také rakety útočících, kteří jimi uvědomovali dělostřelectvo o svém postupu. Konečně Mohyla ztichla a útočící vlna se převálila přes Koršilov. Také my, kryti úvozem, jsme se přesunuli dolů k Jezeřance a postupovali jsme dále na Zárudí.“ Na Mogile se Čechoslováci zmocnili nepřátelských děl a kulometů, které okamžitě otočili a použili proti prchajícímu nepříteli. Prolomit třetí linie obrany se pak podařilo s minimálními ztrátami a následoval v pamětech zmiňovaný postup přes úporně bráněnou Jezeřanku, kde se bojovalo především o tamější hřbitov, až do vesnice Zárudzie.

Postup Československé brigády se v odpoledních hodinách zastavil na linii Hodov–Travotluky–Zárudzie–Koršilov. Na úseku brigády nestály žádné větší ruské zálohy, které by mohly využít úspěchu a pokračovat dále v postupu. Také ruská dělostřelecká podpora utichla, neboť útočící jednotky se dostaly na hranici dostřelu. Odpoledne se dvěma ruským bateriím naštěstí podařilo překročit zákopy a zaujmout pozici u vesnice Cecůvka, což následně výrazně pomohlo při odrážení nepřátelských protiútoků. Karel Majtner na to vzpomíná: „Litovali jsme, že naše řady jsou již hodně prořídlé, že nemáme zálohy, hlavně jízdu, která by zde mohla dobýt skvělých úspěchů. Nepřítel se pokusil o protiútok. Použili jsme proti němu rakouských kulometů a vesele jsme střídali. Podařilo se nám zaujmout říšské Němce, tuším z 29. pluku.“ V odpoledních hodinách totiž začalo rakousko-uherské a německé

Druhá linie rakouských zákopů na výšině „Mogila“, vpravo od Cecovského údolí, dobytá československou brigádou

velení konečně reagovat na hrozící prolomení fronty. Do protiútoků vrhlo rakouské a především německé záložní jednotky. Čechoslováci spolu s ruskými pluky na křídlech útoky odráželi.

V pozdním odpoledni konečně přicházejí z týlu Čechoslovákům na pomoc ruské pluky 82. pěší divize. Ty se však místo do boje vrhají především na zásoby potravin, výstroje a osobních věcí, zanechaných v zákopech poraženým nepřitelem. Ještě před tím takto podobně rozkradly tlumoky a pláště našich vojáků, zanechané v zákopech Čs. brigády před útokem. Na pronásledování nepřitele tak není dostatek sil. Nejvíce vysunuté polní stráže Čechoslováků, které postoupily až za řeku Malá Strypa, tak byly postupně stahovány. Také nepřátelské jednotky po několika neúspěšných protiútocích ustoupily v podvečerních hodinách na výšiny za řekou Malá Strypa. Legionář Alois Grohman ve vzpomínkách uvedl: „Odpoledne přešla na našem úseku část říšských Němců k protiútoků. Naše postavení bylo zlé, protože nás bylo málo. Byli jsme v jakémsi starém zákopu a měli jsme jenom jeden kulomet. Přesto se Němcům nepodařilo proniknout. Byli bojem tak depřimovaní, že když jsme mezi ně hodili několik ručních granátů, zastavili svůj postup a vrátili se do výchozího postavení“. Obě strany byly již vyčerpány a boje tak večer utichly.

Nastal čas postarat se o raněné. Velkým štěstím pro Čs. brigádu bylo, že měla ve svých řadách vynikající lékaře a zdravotní personál, který se důkladně připravil a obstaral si zásoby zdravotního materiálu. Ranění dobrovolníci byli stahováni do Cecové, kde bylo ve vzdálenosti 1 600 metrů od frontové linie zřízeno plukovní obvaziště 1. a 3. čs. střeleckého pluku či do Chorošence, na obvaziště 2. čs. střeleckého pluku. U obvazišť byly zřízeny i operační sály, kde naši lékaři prováděli urgentní pomoc. Při štábu Čs. brigády ve vesnici Krasnoje, nacházející se asi 6 km od bojové linie, byla zřízena polní nemocnice s naším i ruským zdravotním personálem. Skvělé vybavení obvazišť a profesní mistrovství lékařů zachránilo život mnoha raněným. ■

Ranění čs. dobrovolníci a zajatí rakuští vojáci čekající na obvazišti v Cecové na odvoz do nemocnice

Vítězný boj

Čs. dobrovolci v dobytých rakousko-uherských zákopech

„Zborovský boj, vlastně fáze jeho útoku, poskytoval pozorovatelům i všem přítomným vojenským autoritám nebyvalý pohled, překvapující a úchvatný! Jediným mihem vyhouply se postavy našich dobrovolníků ze zákopů a již zmizely v rozrytém terénu, aby se jeho výmoly a brázdami jako víchr přihnaly k zákopům nepřítele, jejichž obránci byli schováni v úkrytech před dělostřeleckou palbou. Tempo útoku bylo zběsilé a plno strašné průbojné síly. Než nepřítel vyvedl své vojáky z úkrytů do zákopů nahoru ke kulometům, již jsme tam byli my; v první, v druhé i třetí linii byl boj muže proti muži, party – „bojůvky“ vybíjely a dobýjely tímto prudkým nárazem zmateného protivníka,“ uvedl generál Antonín Mikuláš Číla ve své přednášce v roce 1924.

Úspěšné proražení tří linií zákopů a průnik až 5,5 kilometrů do protivníkovy linie s polovičními silami a při obrovském rozptýlení byl dán jednak vysokou vůlí, nadšením a odhodláním dobrovolníků, ale také použitou taktikou. Za tři roky společných rozvědek v nepřátelském týlu došlo k naprosté souhře průzkumných týmů, kdy každý jednotlivec znal svou úlohu a dovedl ji vykonávat spolehlivě a s vědomím, že se může spolehnout na svého druhu, který by raději zemřel, než aby zklamal svého bratra.

Několikaleté bojové zkušenosti vedly ke schopnosti samostatně se rozhodovat, využívat slabin nepřítele, neútočit čelně a využívat terénu.

Českoslovenští velitelé, kteří prošli rozvědkami, ve kterých si osvědčili své schopnosti, připravili plán útoku právě s využitím všech zásad, které vedly k úspěchům v předcházejících bojích. Na rozdíl od útočných formací ruské pěchoty, což byly řady s pravidelnými rozestupy a vzdálenostmi jednotlivců (tzv. „střelecký řetěz“), základní údernou jednotkou Čechoslováků

Ukořistěná rakouská dělostřelecká baterie pěšího pluku č. 75, kterou dobrovolníci II. praporu 3. čs. střeleckého pluku ještě v průběhu boje použili proti prchajícímu nepříteli

byly skupinky (bojové hloučky) o 6 až 12 lidech, které vycházely právě ze sebraných týmů z rozvědek, a které byly ve své bojové výkonnosti, obratnosti v rychlosti pohybu a manévru nezníčitelné. Oproti ruským jednotkám útočili Čechoslováci i po zabití či zranění velícího důstojníka, kterého ihned nahradil další velitel.

Útok čs. brigády v malých skupinkách, za využití terénních nerovností a nepřátelských zákopů později popsali rakouští velitelé jako taktiku „kočičích skoků“. Francouzský vojenský atašé generál Tabois se vyjádřil, že již viděl operovat a útočit vojska různých států i národů, Angličany, Francouze, Němce, Belgičany, Srby, Turky či Senegalce, ale něco podobného ještě neviděl. Mnozí poté nazývali tento způsob boje „taktikou československou“ a bleskurychlý krátký úder „speciálností českou“. K témuž způsobu válčení, s využitím malých útočných hlouček, dospěli na západní frontě současně Francouzi, kteří ho dále rozpracovali v meziválečné armádě. Podobnou taktiku využívalo německé a rakousko-uherské velení při výcviku úderných jednotek (Sturmtruppen), které na jaře 1918 dokázaly prorazit obranné linie a ukončily tak zákopovou válku.

Ještě v den bitvy, odpoledne po útoku, čs. vojáci pečlivě vytrídili, zaevidovali a odváželi ukořistěný vojenský materiál. Zajatí rakousko-uherské vojáci byli soustřeďováni nejprve u štábu čs. brigády ve vesnici Krasnoje, odkud byli odesíláni do Velké Planče, kde sídlil štáb 49. armádního sboru. Ve večerních záznamech sboru z 2. července 1917 je čs. brigádě připisáno 4 200 zajatců, okolo 20 děl a velké množství kulometů, ale podle

Vítězně „Hurá!“ na počest velitele 49. armádního sboru generála Selivačeva, který navštívil 3. července 1917 jednotlivé čs. pluky a poděkoval za vítězství

oficiální zprávy hlavního stanu vrchního velitele z 3. července zajala brigáda celkem: „62 důstojníků, 3 150 vojáků, 15 děl a mnoho kulometů, z nichž většina byla obrácena proti nepříteli.“

Po boji odpočívali naši dobrovolníci ve stanovém táboře na místě nazývaném Žizkova hora u vesnice Cecová, kde je 3. července zastihl telegram profesora Masaryka, ve kterém jim předseda Československé národní rady děkoval za vítězství. Také velitel 49. armádního sboru generál Selivačev navštívil jednotlivé pluky a hluboce se klaněl úspěchu Českoslovoáků, které přirovnával k orlům, kteří táhli za sebou ruskou slepici. Komuniké ruského vrchního velení z 3. července 1917 ohlásilo: „Chrabrá vojska 4. finské divize a československé brigády opanovala silně opevněné nepřátelské pozice na výšinách západně a jihozápadně od vesnice Zborówa a opevněnou vesnici Korszylów, proravše tři řady nepřátelských zákopů. Nepřítel odešel za řeku Malou Strypu.“

První zajatci z čs. útoku 2. července u štábu brigády ve vesnici Krasna před dopravou do štábu 49. ruského armádního sboru

Druhý den po bitvě, 4. července 1917, pohřbila nad vesnicí Cecová čs. brigáda své padlé. Pravoslavný obřad, při němž žádný z přítomných neskrýval své pohnutí, vykonal vojenský kněz Němeček a nad hroby promluvil i staříčky praporečník bratr J. Heyduk. Na 1 000 dobrovolců bylo raněno. To, že jich nezemřelo více, bylo především zásluhou českých a ruských lékařů a zdravotní služby. Ranění dobrovolníci byli převáženi z frontového pásma na obyčejných i sanitních povozech a sanitními automobily 91. oddílu Ruského Červeného kříže na nejbližší provozuschopné nádraží do 50 kilometrů vzdáleného Tarnopolu. Odtud putovali po železnici do kyjevských nemocnic, kde se o ně po celou dobu rekonvalescence staraly dámy české kolonie v Kyjevě v čele s MUDr. Girsou.

Československá brigáda ztratila v bojích u Zborova téměř třetinu stavu, včetně 5 velitelů rot. Ztráty by byly ještě větší, pokud by i „české“ pluky bojovaly s takovou rozhodností jako maďarský 86. pluk, který přišel o 2 690 padlých, raněných a nezvěstných vojáků. Plzeňský a jindřichohradecký pluk naštěstí nebojovaly s takovou intenzitou, přesto 35. pěší pluk ztratil 50 mrtvých a 1 735 raněných a pohřešovaných a 75. pěší pluk 86 mrtvých a 2 480 raněných a pohřešovaných. Na zborovských pláních tak leží vedle sebe Češi, kteří umírali pod různými prapory. ■

Ranění dobrovolníci byli převáženi z frontového pásma 91. oddílem Ruského Červeného kříže na nejbližší nádraží do Tarnopolu a vlakem dále do nemocnic v Kyjevě

SEZNAM ZTRÁT

Seznamy ztrát Čs. střelecké brigády z bitvy u Zborova se různí a není tedy možné brát počet obětí bitvy za zcela přesný. Do seznamu ztrát jsou započítáváni také padlí a zemřelí na následky bojů a dělostřeleckých případů před samotným 2. červencem. Dle posledních zjištění měla brigáda na frontě u Zborova 173 padlých v boji, 29 zemřelých na následky zranění a 32 neznámých. U těchto, celkem 234 dobrovolců, známe jejich jména. Posledním místem jejich odpočinku se nejčastěji stala tzv. Bratrská mohyla u vesnice Cecová, kam byly později přeneseny ostatky i těch, kteří byli po bitvě pohřbeni na bojišti, či v Jezerné, Tarnopolu či jinde.

PADLÍ

- Arazim Václav, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Augustin Václav Vasil (Antonín), ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Baudyš Jaroslav, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Beneš Josef, ročník 1884, padl 2. 7. 1917
 Blažek Jan, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Blažek Josef, ročník 1887, padl 2. 7. 1917
 Boháček František, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Branka Čeněk, ročník neznámý, padl 2. 7. 1917
 Břicháček Engelbert Vladimír, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Bureš Josef, ročník 1879 nebo 1882, padl 2. 7. 1917
 Ceplecha František Vladimír, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Cídl Václav Jiří, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Čamra Josef Mikuláš, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Čech Jaroslav, ročník 1890, padl 27. 6. 1917
 Čermák Karel, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Čtrnáctý Jaroslav, ročník 1897, padl 2. 7. 1917
 Doležal Jaroslav, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Dostál Josef, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Douda Václav Vasil, ročník 1892, padl 7. 7. 1917
 Dürer Eduard, ročník 1891 nebo 1892, padl 2. 7. 1917
 Dvořák František, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Dvořák Jan, ročník neznámý, padl 2. 7. 1917
 Eis Jaroslav, ročník 1894, padl 25. 6. 1917
 Feigl František, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Fink Antonín Alexandr, ročník 1897, padl 3. 7. 1917
 Flidr Václav, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Grün Václav, ročník 1890, padl 2. 7. 1917
 Hasman Antonín Vladimír, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Hašek Antonín, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Hejcman Jan, ročník 1886, padl 2. 7. 1917
 Hejl Adolf, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Hejný Ladislav, ročník 1892, padl 23. 6. 1917
 Helmich Rudolf, ročník 1888 nebo 1889, padl 2. 7. 1917
 Hlaváček Václav František, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Hlávka Josef, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Hloupý Alois Alexej, ročník 1887 nebo 1888, padl 2. 7. 1917
 Hloušek František, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Homolka Emanuel, ročník 1893 nebo 1894, padl 2. 7. 1917
 Hrabal Alois, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Hřčka Alois, ročník neznámý, padl 2. 7. 1917
 Hřebíček Josef, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Hudeček Dušan, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Hudoušek Josef, ročník 1884, padl 2. 7. 1917
 Hýbl Jaroslav, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Chadim Josef, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Chmelík Josef, ročník 1888, padl 2. 7. 1917
 Chupík František, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Janoušek Jan, ročník neznámý, padl 2. 7. 1917
 Jansa Josef, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Javanský Josef, ročník 1888, padl 2. 7. 1917
 Jokl Hynek, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Jungman František, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Kalabus Leopold, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Kašpar Václav, ročník 1894 nebo 1896, padl 2. 7. 1917
 Knobloch František Václav Vasil, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Kobylka Václav, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Koryčánek Josef, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Koutný Jaroslav, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Kovář František, ročník 1886, padl 21. 6. 1917
 Král Jan, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Kratochvíl Václav, ročník 1894, padl 29. 6. nebo 2. 7. 1917
 Kraus Jaromír Ilja, ročník 1894, padl 26. 6. nebo 2. 7. 1917
 Kučera Josef, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Kučera Robert, ročník 1888, padl 2. 7. 1917
 Kůra Antonín, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Kutlvašr František, ročník 1892 nebo 1893, padl 2. 7. 1917
 Kvajner František, ročník neznámý, padl 2. 7. 1917
 Kvapílek Bartoloměj, ročník 1888, padl 2. 7. 1917
 Luštický František, ročník 1895 nebo 1896, padl 2. 7. 1917
 Machata František, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Manda Václav, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Martínek Antonín, ročník 1885, padl 2. 7. 1917
 Matuška František Vladimír, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Matýska Jan, ročník 1890 nebo 1891, padl 23. 6. nebo 2. 7. 1917
 Matýska Josef, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Maxa František Alexandr, ročník 1886 nebo 1896, padl 2. 7. 1917
 Mazánek Karel Mikuláš, ročník 1882, padl 2. 7. 1917
 Melichar Vilém Vasil, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Menoušek Antonín Dimitrij, ročník 1896, padl 3. 7. 1917
 Michl Josef Dimitrij, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Moták Georgij, ročník neznámý, padl 2. 7. 1917
 Mrázek Ondřej, ročník 1896, padl 29. 6. nebo 2. 7. 1917
 Nájemník František, ročník 1885, padl 2. 7. 1917
 Nedbal Josef, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Nejedlý Bohuslav Václav, ročník 1882, padl 2. 7. 1917
 Němec Josef Vasil, ročník neznámý, padl 2. nebo 9. 7. 1917
 Novák Antonín, ročník 1894, padl 2. nebo 9. 7. 1917
 Novák František Dimitrij, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Novák Jaroslav, ročník 1885, padl 2. 7. 1917
 Novotný František, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Novotný Jan, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Novoveský Josef, ročník 1893, padl 23. 6. nebo 2. 7. 1917
 Paul Emanuel, ročník 1884, padl 2. 7. 1917
 Pavelka Antonín, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Pětivoký Čeněk Teodor, ročník 1897, padl 2. 7. 1917
 Pichrt Gustav, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Pilík František, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Plachý Karel Vladimír, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Plašil Robert, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Plšek Vladimír, ročník 1887, padl 2. 7. 1917
 Pliš Gustav Jan, ročník 1883, padl 2. 7. 1917
 Podmol Emil Milan, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Podolák Jan, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Polák Viktor, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Pomykal Martin, ročník 1895 nebo 1896, padl 8. 7. 1917
 Pospíšil Leopold, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Postava Ludvík, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Preč František, ročník 1890, padl 2. 7. 1917

Procházka Jiří, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Procházka Rudolf, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Procházka Vilém Mikuláš, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Průša Jaroslav Dimitrij, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Ptáček Josef Václav, ročník 1896, padl 3. 7. 1917
 Punčochář Josef, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Reisinger František, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Růžička Jaroslav, ročník neznámý, padl 2. 7. 1917
 Říha František, ročník 1889, padl 2. 7. 1917
 Sajdl Teodor, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Saur Jaroslav, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Sekanina Karel, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Skácel Josef, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Sklenář Vladimír, ročník 1892 nebo 1893, padl 2. 7. 1917
 Smolař Alois, ročník 1885, padl 2. 7. 1917
 Smutný Josef, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Snítal František Alexej, ročník 1890, padl 2. 7. 1917
 Sojovský Josef, ročník 1890, padl 2. 7. 1917
 Sovinský František, ročník 1897, padl 2. 7. 1917
 Starosta Antonín, ročník 1887, padl 27. 6. 1917
 Strnad Otakar, ročník 1890, padl 2. 7. 1917
 Strojil Josef, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Svítek Adolf Václav, ročník 1888, padl 2. nebo 3. 7. 1917
 Sýkora Josef, ročník neznámý, padl 2. 7. 1917
 Sýkora Ludvík, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Šafař Leopold, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Šelicha Václav, ročník 1887, padl 2. 7. 1917
 Šesták Josef, ročník 1888, padl 2. 7. 1917
 Ševčík Karel, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Šimáček Josef, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Šimák František, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Šípek Jan, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Škoda Albin, ročník 1885, padl 2. nebo 6. 7. 1917
 Štastný Tomáš, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Štrýgl František, ročník 1889, padl 2. 7. 1917
 Švec Miroslav, ročník 1888, padl 25. 6. 1917
 Švéda Josef, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Talián Martin, ročník 1882, padl 2. 7. 1917
 Trávníček Viktor Jan, ročník 1889, padl 2. 7. 1917
 Trbůšek Rudolf Dimitrij, ročník 1889, padl 2. 7. 1917
 Trčka Alois, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Trojan Jan, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Uhlík Karel Václav, ročník 1885, padl 2. 7. 1917
 Unger Josef Alexej, ročník 1886, padl 2. 7. 1917
 Vajc František Vladimír, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Valerián František, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Vašata František, ročník 1893, padl 2. 7. 1917
 Vašátko František, ročník neznámý, padl 2. 7. 1917
 Vašica Otomar, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Velikovský František, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Vidlák Jan, ročník 1890, padl 2. 7. 1917
 Vilímek Jaroslav Igor, ročník 1890, padl 23. 6. 1917
 Vítek Karel, ročník 1897, padl 2. 7. 1917
 Vopata Jakub, ročník 1885 nebo 1886 nebo 1888, padl 2. 7. 1917
 Vošmík Štěpán, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Vyoral Josef, ročník 1895, padl 2. 7. 1917
 Zach Josef, ročník 1894, padl 2. 7. 1917
 Záleský Jan, ročník 1896, padl 2. 7. 1917
 Zdeněk Josef, ročník 1891, padl 2. 7. 1917
 Zíka Petr, ročník 1897, padl 2. 7. 1917
 Zíka Václav, ročník 1897, padl 2. 7. 1917
 Zikmund Jindřich, ročník 1892, padl 9. 7. 1917
 Zvolánek Rudolf, ročník 1890, padl 2. 7. 1917
 Žikeš Josef Valentýn, ročník 1892, padl 2. 7. 1917
 Živný Vladislav Vladimír, ročník 1886 nebo 1896, padl 2. 7. 1917

ZEMŘELÍ NA NÁSLEDKY ZRANĚNÍ

Bečvář Jaroslav, ročník 1895, zemřel 8. 7. 1917
 Bretschneider, ročník 1895, zemřel 26. 6. 1917
 Brychta František, ročník 1895, zemřel 5. 7. 1917
 Čech Josef, ročník 1892, zemřel 23. 6. 1917
 Červenka Josef, ročník 1892, zemřel 23. 7. 1917
 Dalecký Josef, ročník 1898, zemřel 2. 7. 1917
 Ditrich Karel, ročník 1895, zemřel 4. 7. 1917
 Dušek Jan, ročník 1893, zemřel 4. 7. 1917
 Frič Josef, ročník 1891, zemřel 5. 7. 1917
 Halama František, ročník 1887, zemřel 16. 7. 1917
 Holub Vojtěch, ročník 1888, zemřel 2. 7. 1917
 Chatrný Rajmund, ročník 1893, zemřel 4. 7. 1917
 Jaluška Josef, ročník 1895, zemřel 11. 7. nebo 4. 9. 1917
 Kalíšek Šimon, ročník 1894, zemřel 6. 7. 1917
 Klíma Josef, ročník 1894, zemřel 17. 7. 1917
 Kohoutek Jaromír, ročník 1895, zemřel 27. 7. 1917
 Kolda Karel, ročník 1891, zemřel 4. 7. 1917
 Koudela František, ročník 1890, zemřel 28. 6. 1917
 Kozumplík Jan, ročník 1897, zemřel 24. 11. 1917
 Kubalík Josef Vladimír, ročník 1896, zemřel 3. 7. 1917
 Novotný Josef, ročník 1895, zemřel 9. 8. 1917
 Petrovický Josef, ročník 1892, zemřel 7. 7. 1917
 Petru František, ročník 1887, zemřel 4. 7. 1917
 Regent František, ročník 1895, zemřel 3. 7. 1917
 Rytina Alois, ročník 1887, zemřel 6. 7. 1917
 Svítal Alexej, ročník neznámý, zemřel neznámo kdy
 Vanoušek Stanislav Vladimír, ročník 1896, zemřel 2. 7. 1917
 Vltavský Josef, ročník 1897, zemřel 4. 7. 1917
 Vrzáček Josef, ročník 1882 nebo 1888, zemřel 2. 7. 1917

NEZVĚSTNÍ

Andrle Valentýn, ročník 1882 nebo 1883, neznámý od 2. 7. 1917
 Bača Josef, ročník 1896, neznámý od 2. 7. 1917
 Balcar Antonín, ročník 1897, neznámý od 2. 7. 1917
 Bláhovec Jan, ročník 1895, neznámý od 2. 7. 1917
 Borýsek Karel, ročník 1896, neznámý od 2. 7. 1917
 Bosák Viktor, ročník 1894, neznámý od 2. 7. 1917
 Cínert Václav, ročník 1888, neznámý od 2. 7. 1917
 Černický Vasil, ročník 1899, neznámý od 27. 6. nebo 3. 7. 1917
 Ekart Albert Mikuláš, ročník 1894, neznámý od 9. 7. 1917
 Fiala František Nikolaj, ročník 1897, neznámý od 8. 7. 1917
 Hamza Adolf, ročník 1889, neznámý od 2. 7. 1917
 Hanzlíček Rudolf Mikuláš, ročník 1895, neznámý od 2. 7. 1917
 Hroch Josef, ročník 1895, neznámý od 2. 7. 1917
 Hrubý (Hrčka) Alois, ročník 1888, neznámý od 2. 7. 1917
 Kabelka Václav Vasil, ročník 1891, neznámý od 2. 7. 1917
 Kakáč Bohumil, ročník 1894, neznámý od 2. 7. 1917
 Kaňka Antonín, ročník 1884 nebo 1894, neznámý od 27. 6. 1917
 Kovář František, ročník 1886, neznámý od 2. 7. 1917
 Mach Jan Mikuláš, ročník 1895, neznámý od 2. 7. 1917
 Matula František, ročník 1890, neznámý od 2. 7. 1917
 Miikl Jan Vladimír, ročník 1888, neznámý od 2. 7. 1917
 Molák Štěpán, ročník 1887, neznámý od 2. 7. 1917
 Němec Jan, ročník 1892, neznámý od 2. 7. 1917
 Pácl Jan, ročník 1889, neznámý od 2. 7. 1917
 Pešek Josef Vladimír, neznámý od 2. 7. 1917
 Procházka Jaroslav, ročník 1895, neznámý od 2. 7. 1917
 Rodinger František, ročník 1887, neznámý od 2. 7. 1917
 Rokyta Jaroslav, ročník 1896, neznámý od 7. 7. 1917
 Říha Feodor, ročník 1892, neznámý od 2. 7. 1917
 Šafařík František, ročník 1888, neznámý od 2. 7. 1917
 Šantroch Josef, ročník 1890, neznámý od 2. 7. 1917
 Šimek Jiří, ročník 1894, neznámý od 2. 7. 1917

Padli u Zborova

Během bojů v okolí Zborova padlo šest čs. důstojníků. Prvním byl již 23. června oblíbený velitel 6. roty 1. stř. pluku Igor Vilímek. Zbýlých pět padlo během útoku 2. července v čele svých mužů a byli pochováni do Bratrské mohyly v Cecové.

kapitán in memoriam Jaroslav Igor Vilímek

(2. 5. 1890, Lysá nad Labem)
V Praze vychodil obchodní akademii. Po vojenské službě nastoupil k firmě Laurin a Klement, která ho poslala na jaře 1914 do Ruska. Po vypuknutí války patřil k prvním dobrovolníkům České družiny. Sloužil jako mladší důstojník 4. roty, se kterou vykonal mnoho nebezpečných rozvědek, jeho zásluhy byly oceněny

2. dubna 1915 udělením Řádu sv. Stanislava III. stupně s mečí a stuhou. V září 1915 přestoupil na pravoslaví a přijal jméno Igor. Počátkem srpna 1916 byl ustanoven velitelem 6. roty 1. pluku. V únoru 1917 byl povýšen na podporučíka. V červnu 1917 se se svou rotou přesunul ke Zborovu, kde převzal zanedbané ruské zákopy a začal je se svými muži opravovat. Zvýšené aktivity si nepřítel všiml a začal ruské pozice častěji ostřelovat dělostřelectvem. Při jednom takovém přepadu 23. června 1917 byl ppor. Vilímek smrtelně raněn střepinou granátu. Následující den byl se všemi poctami pohřben na hřbitově v nedaleké Jezerné.

praporčík František Reisinger

(7. 10. 1893, Praha)
Vyučil se kamenosochařem a před 1. světovou válkou žil v Rusku. Již 4. září 1914 se přihlásil do vznikající České družiny a byl zařazen do 1. roty. Po výcviku odešel s rotou na frontu a od počátku se účastnil bojových operací. Prodělal tak postup na Krakov i následný ústup k Tarnovu, poziční boje u Tuchova, přesun

do Karpat či stažení k Brestu Litevskému. Po celou dobu byl skvělým vojákem. Dne 27. září 1915 byl za odvahu povýšen na svobodníka a vyznamenán Křížem sv. Jiří IV. stupně a 13. prosince povýšen na desátníka. V únoru 1917 byl jmenován důstojnickým čekatelem a v dubnu povýšen na praporčíka. Stal se velitelem čety u 1. roty 1. pluku. S ní se přesunul ke Zborovu. První rota por. Zacha byla na nejsevernějším úseku čs. brigády vedle 15. finského stř. pluku, s nímž měla postupovat směrem k postavení Mogila. Čs. vojáci svůj úkol splnili, vedlejší ruské oddíly ale nikoliv, což postupující 1. rotu vystavilo boční palbě. Během ní

byl raněn por. Zach, 9 vojáků a zabiti svob. Záleský, podd. Novák a také prap. Reisinger. Za chrabrost před nepřítelem byl rozkazem 11. armády 7. listopadu 1917 vyznamenán Řádem sv. Jiří IV. stupně, ve vlasti in memoriam 8. března 1920 Čs. válečným křížem.

praporčík Josef Dostál

(2. 9. 1892, Chrudim)

Vyučil se mechanikem. Po vypuknutí války byl odveden a nasazen na východní frontě. Do zajetí padl 21. prosince 1914 a ihned se přihlásil do České družiny. Prodělal přeškolení a 4. února 1915 se stal příslušníkem 2. roty. Aktivně se zapojil do rozvědek a za velmi krátký čas obdržel všechny čtyři stupně

Kříže sv. Jiří. První dva mu byly uděleny 3. května a druhé dva již 19. května 1915, téhož dne byl také za chrabrost povýšen na desátníka. Další povyšování rychle následovala, 27. července byl povýšen na četaře a 13. října již na podpraporčíka. V září byl odeslán do důstojnické školy, kterou úspěšně dokončil na počátku prosince, kdy se vrátil do své 2. roty 1. pluku. Dne 8. dubna 1917 byl za chrabrost v boji s nepřítelem jmenován praporčíkem. V červnu se přesouvá s rotou ke Zborovu. Během nástupu byla 2. rota na hrotu útoku a utrpěla citelné ztráty. Zraněn byl mimo jiné velitel roty prap. Vašátko, padl prap. J. Dostál. Dne 17. srpna 1919 mu bylo přiznáno právo nosit Řád sv. Vladimíra IV. stupně s mečí a stuhou, které bylo již dříve potvrzeno rozkazem velitele Jihozápadního frontu gen. Děnikinem. In memoriam mu byl také 8. března 1920 udělen Čs. válečný kříž.

kapitán in memoriam Vladislav (Vladimír) Živný

(3. 2. 1896, Oděsa, Rusko)

Vyrůstal v Tbilisi v Gruzii, kde byl jeho otec Bohumil hodinářem. Vladislav (pravoslavným jménem Vladimír) Živný působil před válkou jako učitel tělocviku. Do České družiny vstoupil 6. září 1914 a byl přidělen do 2. roty. Po slavnostní přísaze odešel s jednotkou do pole. Během rozvědek nepřátelských pozic si vedl dobře, takže 13. ledna 1915 byl povýšen na desátníka, 13. dubna 1915 obdržel Kříž sv. Jiří IV. stupně a o čtyři měsíce později, 20. srpna, III. stupně. Dne 10. října 1915 byl přeložen do 7. roty, následně absolvoval školu praporčíků a byl vyznamenán Křížem sv. Jiří II. stupně. Dne 19. května 1916 byl převeden do 3. roty 2. pluku a 25. června se stal mladším důstojníkem 5. roty. Dne 5. září se ujal velení přibývalího doplňku roty a o pět dní později byl povýšen na praporčíka. Mezi říjnem 1916

a lednem 1917 působil jako náčelník školy poddůstojníků. Po návratu k pluku byl jmenován velitelem půlroty 5. roty, se kterou od ledna do května 1917 podnikal rozvědky a se kterou se následně přesunul ke Zborovu. Před bitvou byla rota rozdělena na dvě části, které podporovaly stejně rozdělenou 6. rotu. Prap. Živný byl v části, která přes „Ryšavou zástavu“ pronikla do první nepřátelské linie a úspěšně ji dobyla. Během následujícího útoku na druhou linii byl však těžce raněn, evakuován do týlu, kde však svému zranění podlehl. Za udatnost v boji byl 17. září 1917 povýšen na podporučíka a obdržel druhý Kříž sv. Jiří IV. stupně. Ve vlasti obdržel in memoriam Čs. válečný kříž a byl povýšen na kapitána.

podporučík in memoriam Emil Podmol

(14. 2. 1892, Přívoz)

Navštěvoval Sokol, vychodil čtyři třídy reálky a vyučil se strojním technikem. Následně pracoval ve Vídni a později v Srbsku, kde se v letech 1912–1913 zapojil do Balkánské války proti Turkům. V roce 1914 byl s pěším plukem č. 100 odeslán na východní frontu, kde padl do zajetí.

Přihlásil se do České družiny a v prosinci byl přidělen do 1. roty. Do léta 1916 se v jejích řadách účastnil mnoha operací, zejména rozvědek, během kterých na sebe upozornil statečností a chrabrostí. V říjnu 1915 díky tomu obdržel Kříž sv. Jiří IV. stupně a v únoru 1916 stupně III. Udělení těchto vyznamenání většinou provázelo i povýšení, takže s prvním křížem se stal svobodníkem, s druhým desátníkem. V létě 1916 se podílel na přípravách a průběhu Brusilovovy ofenzivy, měl podíl na zajištění moravských zeměbranceckých pluků č. 13 a 25. V srpnu byl povýšen na praporčíka a stal se mladším důstojníkem nové 6. roty 1. pluku a velitelem její 1. čety. Od října byl s rotou na bojišti, v prosinci 1916 a v lednu 1917 jako zatímního velitel za nemocného prap. Vilímka. V červnu se s rotou přesunul ke Zborovu, kde začali vojáci přebírat poškozené zákopy po ruských vojácích. Během jednoho z dělostřeleckých přepadů byl zabit velitel 6. roty ppor. Vilímek, Podmol se následně stal jejím velitelem. Tu vedl i do útoku 2. července. Rozdělil ji na dvě skupiny, cílem první byla „Ryšavá zástava“, cílem druhé, v jejímž čele byl on sám, „zástava cecovská“. Jeho muži úkol úspěšně plní, v dalším postupu jim však brání zavalené zákopy i silná nepřátelská palba. Podmol proto ze zákopu vyběhá, je však zasažen a mrtev padá na zem. In memoriam je v listopadu 1917 povýšen na podporučíka a vyznamenán Křížem sv. Jiří IV. stupně. V republice je mu 8. března 1920 udělen Čs. válečný kříž.

podporučík in memoriam Václav Kašpar

(28. 9. 1896, Kyjev, Rusko)

Vystudoval reálku v Kyjevě, jeho studium na obchodním institutu přerušilo vypuknutí války. Dne 10. září 1914 vstoupil do České družiny a stal se členem 4. roty, se kterou odešel na frontu. Dne 13. ledna 1915 byl povýšen na desátníka, v noci z 21. na 22. února 1915 byl raněn u Gorlice. Dne 10. března

1915 obdržel Kříž sv. Jiří IV. stupně. V dubnu se vrátil k jednotce, 10. července 1915 byl povýšen na četaře. V dubnu 1916 byl odeslán do štábu pluku ke složení praporčícké zkoušky, kterou úspěšně vykonal, a 21. června byl povýšen na praporčíka. Následně je naznačen mladším důstojníkem 4. roty, ale v srpnu je převeden na stejnou pozici u 7. roty. Dne 9. března 1917 byl vyznamenán Křížem sv. Jiří III. stupně a odjel na dovolenou. Po návratu z dovolené zatímně velel 7. rotě, za což mu byla vyslovena pochvala velitele pluku. S rotou se přesunul ke Zborovu a zaujal pozice v zákopech. Když byl 2. července krátce před útokem zraněn velitel roty ppor. Syrový, převzal její velení a vedl jí do boje. Jeho muži postupovali napravo od 8. roty por. Švece, úspěšně získali první linii a pokračovali do druhé. Zde byl prap. Kašpar smrtelně zraněn. Za projevenou odvahu byl in memoriam 17. září 1917 povýšen na podporučíka, 13. listopadu vyznamenán Křížem sv. Jiří IV. stupně a ve vlasti 8. března 1920 Čs. válečným křížem.

Tělo prap. Kašpara,
který padl v čele svých mužů

nadporučík in memoriam Bohuslav Václav Nejedlý

(27. 3. 1882, Čudnov, Volyň, Rusko)

Vystudoval gymnázium v Kyjevě a pracoval jako účetní. Po vypuknutí války se 13. září 1914 přihlásil do České družiny a byl zařazen do 2. roty. Po absolvování výcviku odešel s jednotkou v říjnu na frontu. Zde byl 9. července 1915 těžce raněn při útoku na rakouskou stráž. Za projevenou statečnost byl 18. října 1916 povýšen na svobodníka a vyznamenán Medailí sv. Jiří IV. stupně. Dne 3. ledna 1917 byl v hodnosti praporčíka jmenován mladším důstojníkem 4. roty 2. pluku. V bitvě u Zborova už působil jako její velitel. Jednotky 2. pluku se k útoku připojily, zejména kvůli nekompetentnosti svých ruských velitelů, trochu později a to díky osobní iniciativě českých důstojníků. Prap. Nejedlý postupoval v čele svých mužů, což se mu stalo osudným. Během postupu byl v nepřátelských zákopech zabit.

Tarnopolský ústup

Další útoky ruských jednotek na Hodov již nepřinesly žádný postup, ale na jihu pod Stanislavovem se podařilo generálu Kornilovovi s 8. armádou prorazit nepřátelské pozice. Tohoto nástupu se zúčastnilo také 114 čs. dobrovolníků pod velením štábního kapitána K. Mejstříka, kteří tvořili českou rotu v Kornilovském úderném pluku. Podobně jako u Zborova, šířili i čeští kornilovci při útoku 8. července u Jamnice slávu Čechoslováků. Rozložená ruská armáda však ani na tomto úseku nedokázala průlomů využít a pro nespolehlivost některých jednotek a nedostatek záloh musel generál Kornilov 15. července zahájit ústup.

11. armáda, ale i 7. a 8. Ruské velení jihozápadní fronty, které převzal generál Kornilov, vidělo nemožnost dalšího odporu, a tak se alespoň snažilo zdržovat nepřítele nasazením nejspolehlivějších jednotek do zadního voje a získat tak čas k evakuaci zásob. Ruská armáda se ale nacházela v úplném rozvratu, neboť její vojáci odmítali bojovat, utíkali z fronty do zázemí, rabovali, loupili a ve velkém přebíhali k nepříteli. Čestnou výjimkou byly pouze oddíly kozáků, junkerů, úderníků a pluky československé brigády.

Také v zázemí se situace prudce zhoršila. Nová vláda očekávání lidu nesplnila. Životní situace v Rusku se nezlepšila, země nevystoupila z války a politici nebyli schopni se domluvit na dalším postupu. Průběžně docházelo ke stávkám, nespokojenost lidu opět rostla, čehož využívali bolševici ke své rozkladné činnosti. Současně se zhroucením Kornilovské ofenzívy vypukly v Petrohradě rozsáhlé krvavé nepokoje, které byly vládou naštěstí potlačeny. Měly však za následek odstoupení knížete Lvova a novým premiérem se stal dosavadní ministr války Alexandr Kerenskij. Bolševická strana byla zakázána a na její vůdce byl vydán zatykač. Kameněv a Trockij byli zatčeni a Lenin uprchl do Finska. Teprve bolševický pokus zmocnit se vlády donutil nerozhodného Kerenského zavést 22. července opět trest smrti za dezerci a vydat rozkaz k násilnému zadržování bezhlavého útěku. Kozákům a kavaléristům se tak podařilo alespoň částečně korigovat ústup, který se nakonec zastavil až na hranicích Haliče.

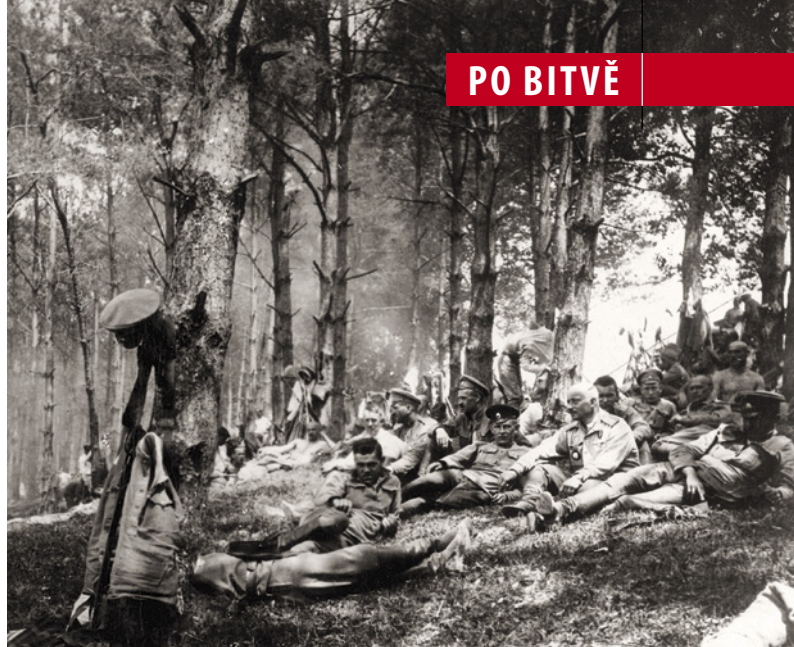
V rámci 8. armády generála Kornilova zaútočila 8. července 1917 u Jamnice česká rota Kornilovského úderného pluku. Za projevené hrdinství byli následně všichni čs. dobrovolníci vyznamenáni Křížem sv. Jiří, což je vidět na fotografii z Proskurova ze srpna 1917

Mezitím Němci dokázali rychle přesunout šest divizí ze západu a v noci z 19. na 20. července zahájili společně s Rakušany protiofenzívu ve směru od Zborova na Zločov a dále na Tarnopol. Již první den dokázali prolomit frontu do hloubky 15 km v šířce 20 km. Pro svůj postup využili neochotu Rusů dále bojovat. Některé ruské jednotky opustily své pozice, jiné otvíraly linie a dobrovolně se vzdávaly. Východní fronta se tak prakticky zhroutil a začal neorganizovaný ústup ruské armády, který se měnil ve zbabělý útěk. Utíkala nejenom

Protiútok německých a rakousko-uherských vojsk 19. července vyvolal u demoralizovaných částí ruské armády ohromné zdesnění, v panické hrůze prchali Rusové před nepřitelem

Československá brigáda byla od 8. července na odpočinku u Jezerné. Její velení převzal 18. července, po povýšení plukovníka Trojanova na generálmajora, plukovník Mamontov. Brigáda tvořila jednu z nejbojeschopnějších částí ruské armády, a tak byla okamžitě nasazena proti postupujícímu nepříteli. Již 18. července byl I. prapor 1. čs. pluku poslán severně od Jezerné do Ostašovců, kde pod velením poručíka Čečka od rána 20. července zadržoval, spolu s některými ruskými částmi, postup německého předvoje a měl zásluhu na záchráněni části válečného materiálu ze skladů v Jezerné. Ve stejný den úspěšně čelil útokům Němců 2. čs. střelecký pluk u Volosůvky a Podhájíčků. V bojích se vyznamenal především škt. Gajda, který, po ústupu ruských jednotek na bočích, opět převzal v kritickém okamžiku velení pluku a vyvedl ho z hroziícího obklíčení. Následující den odrazil 3. čs. stř. pluk po celý den nepřítel u vesnice Domamoryč a v těžkých bojích zde padl i velitel pluku škt. Alexejev. K dalšímu vážnému boji došlo 24. července u Velkých Hájů, kde společně

Příslušníci 3. čs. stř. pluku odpočívají v jednom z lesů na haličsko-ukrajinské hranici po odpoutání od nepřítele u Domamoryčů, kde 21. července v obranných bojích padlo 21 vojáků včetně velitele škt. Ivana F. Alexejeva a 79 vojáků bylo raněno

Při ústupu si čs. brigáda odvezla část ruských zásob z ohromných skladů vojenského materiálu, které poté padly do rukou nepřítele

bojovaly 2. a 3. čs. střelecký pluk. Čs. vojáci opět splnili své úkoly a dokázali spořádaně ustoupit, ač byli svědky úplného rozvratu ruské armády. Čs. dobrovolníci se snažili přesvědčit ruské vojáky, aby pokračovali v boji, avšak neúspěšně a dokonce se mnohdy stávali terčem jejich útoků. Od 24. července se již čs. oddíly podílely na obraně Tarnopole, která však již následující den padla a následoval další ústup za velkého vedra, silných lijákových a blátivých cest. V chaotické situaci

dezertovalo i několik příslušníků brigády. Mnozí z nich utekli do Kyjeva, kde prohlašovali, že čs. brigáda byla u Tarnopole zničena, což v zázemí vyvolalo vlnu paniky, ukončenou až 26. července telegramem od čs. jednotek z fronty.

Tarnopolským ústupem skončila i druhá polovina bojů čs. brigády v Kornilovské ofenzivě. Hlavní tíha bojů ležela na 2. a 3. čs. střeleckém pluku, neboť první pluk, který utrpěl největší ztráty u Zborova, byl šetřen. V ústupových bojích ztratila brigáda na 320 padlých a nezvěstných, což představovalo větší ztráty než při zborovském útoku. Sám generál Brusilov později pronesl následující zhodnocení: „Čechoslováci, věrolomně opuštěni u Tarnopole ruskou pěchotou, byli se tak, že by všichni měli před nimi padnout na kolena. Jedna brigáda zadržela několik divizí. Padl výkvět československé inteligence. Ranění prosili druhy, aby je zabili, jen aby nepadli do rukou Němců.“

Po stokilometrovém ústupu na haličsko-ukrajinskou hranici se na konci měsíce soustředily zbytky čs. brigády v Jacovcích. Po krátkém odpočinku se brigáda 1. srpna přesunula do Podvoločisky a následně 160 km pěšky do okolí města Polonnoje k odpočinku, reorganizaci a doplnění stavů. Při odchodu z fronty ji doprovázel obdiv a úcta ruských vojáků i velitelů, protože měla velký podíl na tom, že se ústup nezměnil v obrovskou katastrofu. ■

Původně měla čs. brigáda od Tarnopolu ustoupit po železnici. Pro nedostatek souprav však celou trasu (více než 150 km) vojáci absolvovali pěšky, což jim zabralo asi šest dní

Profesor Masaryk na nádvoří Kyjevské univerzity v srpnu 1917 při projevu o čs. programu ve světové válce

Od brigády k armádě

V bojích milionových mas armád první světové války je bitva u Zborova nedůležitou epizodou, ale pro další vývoj čs. legií v Rusku měla nedozírný význam. V bitvě na rozdíl od vojenské teorie a logiky zvítězily slabší síly, které mimo využití správné a moderní taktiky, získané tříletými zkušenostmi z výzvědných akcí, měly vysokou mravní sílu a vůli zvítězit. Českoslovenští dobrovolníci dostali, poprvé v historii boje za samostatný stát, příležitost vystoupit ve větším svazku a svou příležitost náležitě využili!

Nečekaně úspěšná operace československé brigády u Zborova se setkala s uznáním ruského vrchního velení i vlády a zásadně změnila jejich dosavadní váhavý postoj k utváření nových čs. jednotek. Téměř okamžitě po bitvě padly všechny překážky pro jejich budování. Náčelník hlavního stanu ruské armády generál Brusilov dal již 4. července 1917 souhlas k ustavení II. čs. divize a předseda vlády Kerenskij vzápětí odvolal rozkaz, jímž v květnu zastavil formování dalších čs. jednotek, a naopak povolil neomezený nábor z řad zajatců.

Prof. Masaryk při slavnostní přehlídce pluků a dělostřelectva I. čs. divize ve Velké Berezne. Zleva prof. Maxa, prof. Masaryk, plk. Mamontov, J. Klecanda, srpen 1917

Záplava článků nejprve v ruských novinách a časopisech, poté i v zahraničním tisku, odhalila do té doby v Čechách jen tušený fakt, že za hranicemi monarchie je významné množství českých vojáků, jejichž cílem je vybojovat samostatný stát. Tento fakt už nešlo skrývat před českou veřejností doma. Zprávy od Zborova ovlivnily i uvažování ostatních představitelů spojeneckých zemí při rozhodování, zda povolit budování československých jednotek.

„Teprve Zborovem bylo proražena mohutná hradba nakupeňých překážek, otevřeny oči politikům ruským, byla získána důvěra zejména ve stranách socialistických, zprávy o čsl. revolučním hnutí a jeho faktickém provádění na frontě prolétly náhle celým ruským tiskem, nevyjímaje ani zapadlých provincionálních novin dalekých sibiřských krajů, dostal se do tisku státu dohodových, neutrálních i nepřátelských. Otevřely se brány zajateckých táborů, v nichž čekaly netrpělivě celé tisíce přihlášených dobrovolců na povolání do vojska a československá otázka byla tak mravně vysoko vyzdvihnuta ve veřejnosti ruské i mezinárodní...“ poznamenal v roce 1922 Dr. František V. Šteidlér ve svém díle Zborov.

V rajonu ukrajinského městečka Polonnoje strávili čs. dobrovolníci více než půl roku budováním a rozšiřováním jednotek, výcvikem a přebíráním nového materiálu. Zde navštívil jednotlivé pluky i profesor T. G. Masaryk, aby osobně poděkoval vojákům nejenom jménem svým, ale i Československé národní rady: „Jsme s vámi spojeni v horoucím úsilí a neúnavné práci pro samostatnost našeho národa, jsme s vámi zajedno v mužném odhodlání přinést každou obět za uskutečnění našich národních ideálů – svobodné, nezávislé vlasti v svobodné nezávislé Evropě.“

V srpnu 1917 byl zformován 4. čs. střelecký pluk a tím byla organizačně vytvořena I. čs. střelecká divize, nazvaná „Husitská“, neboť její pluky obdržely názvy osobností husitského hnutí – Jana Husa, Jiřího z Poděbrad, Jana Žižky a Prokopa Holého. Současně s dokončením výstavby I. divize probíhalo na jihovýchod od Kyjeva v okolí města Borispol a Berezani formování II. čs. střelecké divize. Vytvořením čtyř nových záložních praporů byl již na jaře 1917 pověřen ruský generál českého původu Jaroslav Červinka, ale teprve po Zborovu mohly být prapory rozšířeny na pluky, které nesly názvy Pražský – T. G. Masaryka, Hanácký, Tatranský a Slezský.

Štáb čs. armádního sboru. Zleva prof. Maxa, gen. Šokorov, kpt. Merkulov, plk. Mamontov; sedící pplk. Vojcechovskij a pplk. Iljin, podzim 1917

Během léta se do československého vojska přihlásilo ze zajateckých táborů 27 000 mužů, čímž byly pluky II. čs. střelecké divize naplněny, a tak 9. října 1917 (27. září dle juliánského kalendáře) vydal náčelník štábu vrchního velitele ruské armády rozkaz č. 613 o organizaci čs. armádního sboru s osmi střeleckými a dvěma záložními pluky, dvěma dělostřeleckými brigádami a příslušnými technickými a týlovými formacemi.

V říjnu 1917 vyplulo na lodi „Kursk“ pod velením kpt. Husáka z Archangelsku prvních 1 200 dobrovolníků do Francie k posílení zde se formujících čs. jednotek

Prvním velitelem sboru se stal generál V. N. Šokorov a stejně tak všichni vyšší velitelé byli ještě Rusové.

Rodící se čs. vojsko v Rusku pomohlo i s výstavbou naší brigády ve Francii. Ve dvou transportech bylo do Francie odesláno přes severní přístavy na 1 600 dobrovolníků, z nichž mnozí v jednotkách francouzských legií uplatnili zkušenosti získané u Zborova. ■

Zatímco ruské vojsko podléhalo postupujícímu rozkladu, v čs. jednotkách na Ukrajině se pilně cvičilo. Nacvičování útoku přes překážky, Polonnoje, září 1917

Význam Zborova

Vítězství u Zborova přesvědčilo čs. spojence i odpůrce o bojovém odhodlání Čechoslováků a o jejich ochotě k obětem pro národní samostatnost. Stalo se oporou T. G. Masarykovi, E. Benešovi i M. R. Štefáníkovi v úsilí o vytvoření samostatných československých jednotek ve Francii a Itálii a především v Rusku. Zde postupovala výstavba čs. zahraniční armády nejrychlejším tempem, ale brzy se situace na politické scéně zkomplikovala.

Zobav před návratem absolutismu prosadily obě nebolševické socialistické strany, eseri a menševici, systém tzv. dvojvládní, kdy vedle vlády existoval paralelní mocenský orgán, sovět dělnických a rolnických zástupců, volený dělníky, rolníky a vojáky; jemu byla podřízena struktura sovětů ve všech větších ruských městech. Obě strany v sovětech zprvu dominovaly a většinou se snažily s prozatímní vládou spolupracovat. Ačkoliv se Prozatímní vláda snažila dělat demokratické změny a zároveň dostát svých spojeneckých závazků, ruská společnost upadala stále do většího chaosu. V září 1917 proběhl pokus o vojenský puč, který podnikl generál Lavr Kornilov, s cílem nastolit vojenskou diktaturu. Puč však dopadl neúspěšně především díky bolševické agitaci mezi vojáky, kteří se odmítli přidat na generálovu stranu. Vliv bolševiků začal postupně narůstat. Již v září bolševici ovládli Petrohradský sovět, čímž získali možnost ovlivňovat politické dění. V říjnu se z exilu vrátil V. I. Lenin, podporovaný od počátku Němci, kteří v jeho aktivitách viděli možnost, jak dostat Rusko z války. Vše vyvrcholilo 7. listopadu (25. října dle juliánského kalendáře) útokem

na Carský palác v Petrohradě a zatčením přítomných členů vlády. Do druhého dne bolševici ovládli zemi. Kerenskij chtěl proti nim použít armádu, která však byla rozložena agitací bolševiků tak, že se revoluci nepostavila na odpor. V posledním listopadovém týdnu se konaly volby do Ústavodárného shromáždění, ve kterých bolševici získali pouze 24% hlasů, a tak v lednu nechal Lenin rozpustit celý parlament, který se odmítl podřídit bolševikům. Lenin a jeho spolupracovníci okamžitě začali s politickými čistkami a s vládou tvrdé ruky, stejně jako s vyjednáváním s Němci o uzavření příměří. K tomu došlo 15. prosince. Bolševické vedení ale odmítlo podepsat mírovou dohodu, a tak Centrální mocnosti 18. února 1918 znovu obnovily vojenské operace na východní frontě. Rudé gardy však nedokázaly postup nepřítele do nitra země zastavit, a tak bolševici podepsali 3. března 1918 Brestlitevský mír. Rusko tím ukončilo svou účast ve válce, ale za cenu velkých územních ztrát na západě a finančních reparací placených Německu. Cesta k demokratickému Rusku skončila a země nastoupila cestu k jedné z nejkrvavějších diktatur moderní historie.

2

3

Svým vystoupením proti bolševikům čs. sbor zamezil návratu statisíců repatriovaných zajatců do Německa a Rakousko-Uherska, kteří nemohli být použiti v ofenzivě na západní frontě. Tím do značné míry Čechoslováci anulovali strategické zisky Centrálních mocností z porážky Ruska, což spolu s příchodem amerických jednotek do Evropy urychlilo o několik měsíců konec války. Tyto úspěchy přinesly v červnu od Francie, v srpnu od Velké Británie a v září od USA a Japonska mezinárodní uznání čs. samostatnosti na Rakousko-Uhersku, uznání Čs. národní rady v Paříži jako oficiální představitelky vznikajícího státu a československých jednotek za vojsko států Dohody. Tak se události, na jejichž počátku bylo vítězství u Zborova, zasloužily o získání československé státní samostatnosti. ■

4

[1] *Legendární výstřel z děla křižníku Aurora zahájil 7. listopadu 1917 útok na Zimní palác v Petrohradu, ve kterém sídlila Prozatímní vláda*

[2] *Bolševické oddíly v ulicích Petrohradu 7. listopadu 1917*

[3] *Jednou z podmínek Brestlitevského míru bylo propuštění zajatců Centrálních mocností. Na snímku se v Kyjevě chystají němečtí zajatci k návratu domů*

[4] *Vlak 5. čs. pluku na stanici Grebjonka, 9. března 1918, před odjezdem k Bachmači a následném odsunu dál na východ*

[5] *Vojáci I. čs. divize procházejí Kyjevem. Dopoledne 1. března 1918 opustily Kyjev poslední jednotky 1. a 3. čs. střeleckého pluku, večer už byli v Kyjevě Němci*

[6] *Po vypuknutí nepřátelství s bolševiky v květnu 1918 se na více než dva roky spojil osud čs. vojáků s Transsibiřskou magistrálou a vlaky. Na snímku je improvizovaný obrněný vlak 7. čs. střeleckého pluku při hlídkové činnosti*

5

6

HOŠI OD ZBOROVA

Bitvy u Zborova se zúčastnila řada legionářů, kteří si vydobyli jméno již v řadách slavné České družiny, během operací Čs. stř. pluku nebo u srbského vojska. Před bitvou již zastávali různá velitelská místa

a následně jejich hvězda stoupala jak v Čs. vojsku na Rusi, tak později v republikové armádě. Ne všichni se však vzniku Československé republiky dočkali, neboť za ideu samostatnosti obětavoili svůj život.

Antonín Mikuláš Číla

Radola Gajda

Vladimír Haering

Otakar Husák

Václav Kopal

Stanislav Čeček

Věnceslav Václav Krejčířík

Karel Müller

Matěj Němec

STANISLAV ČEČEK*(13. 11. 1886, Líšno)*

Dobrovolcěk České družiny. Od července 1915 velitel její 5. roty. Před bitvou u Zborova se stal velitelem I. praporu 1. pluku a vypracoval hlavní plán útoku, který konzultoval s dalšími zkušenými veliteli. Od dubna 1918 velel 4. pluku, po čeljabinském incidentu byl velitelem Penzenské operační skupiny a podílel se na úspěšném spojení čs. oddílů, dobytí mnoha měst a ovládnutí Transsibiřské magistrály. V září byl povýšen na generálmajora a v říjnu odjel do Vladivostoku, kde zastával post velitele Dálného východu. Podílel se na plánování operací, koordinaci s dohodovými vojsky a zajišťoval transport čs. vojáků domů do vlasti. On sám se vrátil v říjnu 1920. Pokračoval v armádní kariéře, vystudoval Vysokou školu válečnou v Paříži a poté zastával mnoho štábních funkcí. V únoru 1929 se stal velitelem 5. divize v Českých Budějovicích. Trápily ho však dlouhodobé zdravotní problémy a 29. května 1930 nečekaně zemřel.

ANTONÍN MIKULÁŠ ČÍLA*(6. 1. 1883, Nová Paka)*

Člen České družiny, v níž se osvědčil jako skvělý organizátor, výborný instruktor a statečný voják. U Zborova působil jako velitel 7. roty 3. pluku, od srpna 1918 byl již velitelem celého pluku. Od srpna 1918 velitelem celého pluku. Posléze působil na velitelství Čs. vojska na Rusi, od června 1919 do srpna 1920 velí 10. pluku. V červnu 1920 se vrací do ČSR a pokračoval ve vojenské kariéře. Zastával mnoho velitelských postů, v roce 1927 byl povýšen na brig. generála. Během „Mnichova“ velel 5. armádnímu sboru. Po okupaci se zapojil do odboje, zúčastnil se Pražského povstání. Po roce 1948 degradován a přivydělával si malováním obrazů a kreslením plakátů. Zemřel 31. května 1983 v Praze.

RADOLA GAJDA*(vlastním jménem Rudolf Geidl; 14. 2. 1892, Kotor)*

Do války vstoupil jako velitel čtyř domobraneckého praporu. V září 1915 přeběhl k černohorské armádě, ve které sloužil od listopadu 1915 do ledna 1916, následně sloužil v srbském vojsku, kde se vydával za lékaře. V lednu 1917 zařazen do čs. vojska, u Zborova velel I. praporu 2. pluku. Po selhání ruských nadřízených se iniciativně chopil velení. Během tarnopolského ústupu je zatímním velitelem 2. pluku. Následně ale odchází ze služby a působí ve svazku ruské armády. K čs. jednotkám se vrací v březnu 1918 jako velitel 7. pluku. Úspěšně s ním bojuje na Transsibiřské magistrále, již v hodnosti generálmajora. Dostává se však do střetů s ostatními důstojníky a v lednu 1919 odchází na dovolenou. Současně přitom velí ruské Sibiřské armádě admirála Kolčaka. V létě 1919 se vrací do čs. vojska, v únoru 1920 přijíždí do ČSR a pokračuje ve vojenské kariéře. Tu ukončila v roce 1926 tzv. Gajdova aféra. Následně politicky činný jako vůdce Národní obce fašistické a byl i členem národního shromáždění. Po okupaci se stáhl do ústraní. Po válce byl odsouzen ke dvěma letům vězení, ačkoliv podporoval některé odbojové činnosti. Zemřel na leukémii 2. října 1948 v Praze.

VLADIMÍR HAERING*(24. 6. 1882, Benešov)*

Před válkou působil jako primář chirurgie v Ostravě. Již v srpnu 1914 byl zajat u Tarnova, v zajateckých táborech působil jako lékař. V květnu 1917 se stává šéflékařem 3. pluku, u Zborova pracoval na obvazišti v Cecové. Následně organizoval polní nemocnice a lazaretní vlaky, v Čeljabinsku vedl největší čs. nemocnici. Od prosince 1918 zdravotní náčelník čs. vojska. V červnu 1920 se vrátil do vlasti, kde organizoval zdravotní službu

na MNO. Následně zastával vysoké funkce v Čs. Červeném kříži. V dubnu 1939 odeslán do výslužby jako generál zdravotnictva. V roce 1940 byl zatčen za podporu odboje. Zemřel 6. listopadu 1942 ve věznicí Hameln na následky trýznění.

OTAKAR HUSÁK*(23. 4. 1885, Nymburk)*

Dobrovolník České družiny. U Zborova velitel II. praporu 1. pluku, těžce raněn hodinu a půl před útokem. V říjnu odjel v čele transportu čs. vojáků do Francie. Zde se stal velitelem I. praporu 21. pluku, se kterým bojoval u Terronu. Následně byl jmenován velitelem první legionářské mise do vlasti, kam dorazil 3. prosince 1918. Zastával různé vysoké funkce, v letech 1920–1921 byl ministrem obrany. Poté ředitel nové továrny na výbušniny v Semtině. Za okupace byl zatčen a držen jako rukojmí v koncentračním táboře Buchenwald. Po roce 1948 perzekuován, zemřel 12. června 1964 v Praze.

VÁCLAV KOPAL*(19. 9. 1882, Radkov)*

Zajat 13. října 1915, následně do ledna 1917 sloužil v srbském vojsku. U Zborova velitel čtyř 10. roty 2. pluku. Následně velí 1. rotě 1. pluku, odjezdem do Francie v říjnu 1917 začíná jeho vlastní anabáze. Od května 1918 je pobočником velitele II. praporu 22. pluku, v září je však poslán do Itálie, v čele 3. roty 33. pluku bojuje na Doss Alto. Do vlasti se vrací v prosinci a podílí se na zajištění Slovenska. V červenci 1919 se podílí na potlačení legionářské vzpoury na Plzeňsku, v listopadu se vrací do Ruska s poselstvem čs. vlády a je zde až do srpna 1920. Následně zastával různé velitelské posty, vážně však onemocněl a 9. října 1935 v Praze zemřel.

VĚNCESLAV VÁCLAV KREJČÍŘÍK*(28. 6. 1887, Bedihošť)*

Od března 1915 člen České družiny. U Zborova velitel 11. roty 2. pluku, iniciativně podpořil útok sousedního 1. pluku a byl zraněn. Od podzimu 1917 se podílí na budování čs. dělostřelectva, od března 1919 velitel 1. jízdního pluku, se kterým se vrací v červnu 1920 do vlasti. Pokračuje ve službě jako velitel jezdeckých jednotek, dostává se ale často do konfliktu z nadřízenými, takže v roce 1933 odchází do výslužby. V roce 1938 mobilizován, po okupaci v odboji, po roce 1948 perzekuován. Zemřel 3. července 1962.

KAREL MÜLLER*(27. 10. 1889, Tábor)*

V prosinci 1914 padl u Ryglíce do zajetí a okamžitě se přihlásil do České družiny. Od června 1916 velitel 5. roty 1. pluku, se kterou byl i u Zborova. Po Husákově zranění převzal velení II. praporu. V dubnu 1918 se stal zástupcem velitele 1. pluku, v září 1918 velitelem II. praporu 12. pluku a v listopadu velitelem čs. posádky v Jekatěrinburgu. Ve zdejší nemocnici 29. prosince 1918 zemřel na otravu krve.

MATĚJ NĚMEC*(8. 11. 1886, Janov)*

Příslušník České družiny. U Zborova velitel 5. roty 3. pluku. V listopadu 1918 se stal velitelem 3. pluku, se kterým se v dubnu 1920 vrátil do vlasti. Pokračoval ve vojenské kariéře, velel několika jednotkám, v roce 1938 v hodnosti brig. generál předsedou Odvolacího kárného výboru. Za okupace držen jako rukojmí v Buchenwaldu. V červnu 1949 byl porušen z armády a musel se vystěhovat z Prahy, zemřel 29. srpna 1975.

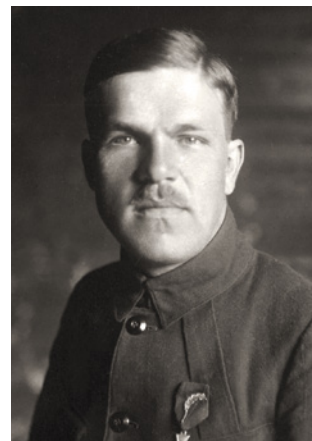
Václav Karel Petřík

Jan Syrový

Václav Šidlík

Jaroslav Untermüller

Jiří Josef Švec

Karel Vašátko

Václav Vašátko

Robert Vobrátilík

Karel Voženílek

Josef Boris Vuchterle

VÁCLAV KAREL PETŘÍK

(16. 8. 1885, Nezdice)

Dobrovolc české družiny, u Zborova velitel 2. roty 2. pluku. Od srpna 1918 velitel 9. pluku, se kterým se v srpnu 1920 vrátil do vlasti. Pokračoval v armádní kariéře, v roce 1927 povýšen na brig. generála. V roce 1938 velitel 1. skupiny. Po okupaci zapojen do oboje, po roce 1948 krátce vězněn a perzekuován. Zemřel 8. července 1957 v Písku.

JAN SYROVÝ

(24. 1. 1888, Třebíč)

Člen České družiny. U Zborova velitel 7. roty 1. pluku, nedlouho před útokem raněn společně s por. Husákem, přišel o pravé oko. Po vyléčení stoupal v hodnostní hierarchii, když se v červenci 1920 vrátil do vlasti, byl již velitelem Čs. vojska na Rusi. V úspěšné kariéře pokračoval i v republice, od roku 1933 do okupace byl generálním inspektorem branné moci v hodnosti arm. generála. V době mnichovské krize předsedou vlády i ministrem obrany. Ministrem byl i v první protektorátní vládě. Pak se stáhl do ústraní. Po válce odsouzen na 20 let za vlastizradu, propuštěn v roce 1960. Zemřel 17. října 1970 v Praze.

VÁCLAV ŠIDLÍK

(23. 11. 1884, Úhonice)

Člen České družiny. U Zborova jako velitel půlroty 8. roty 1. pluku raněn do ruky. V říjnu 1917 odplouvá do Francie, od března 1918 velitelem 1. roty 21. pluku. V říjnu 1918 se s ní účastnil bojů u Terronu. Následně velí I. praporu. V lednu 1919 se vrátil do vlasti a účastnil se bojů na Těšínsku a Slovensku. Pokračoval v armádní kariéře, dosáhl hodnosti brig. generála. Po okupaci se zapojil do odboje, po roce 1948 perzekuován. Zemřel 17. května 1952.

JIŘÍ JOSEF ŠVEC

(19. 7. 1883, Čenkov)

Člen České družiny, v níž působil nejen jako rozvědčík, ale i jako instruktor. Delegát 2. sjezdu Svazu čs. spolků na Rusi. U Zborova velitel 8. roty 1. pluku, na podzim 1917 přebírá velení III. praporu. Po vypuknutí bojů s bolševiky se v květnu 1918 podílí na dobytí Penzy a následném obsazení Transsibiřské magistrály. Od srpna velitel 1. pluku, podílí se na obsazení Kazaně, kde byla mimo jiné získána část ruského zlatého pokladu. Čs. jednotky následně město brání bez zájmu místních obyvatel a v září ho musí vyklidit. To výrazně podlomilo morálku vyčerpaných vojáků. V říjnu 1918 se stává velitelem 1. čs. stří. divize, také ale vrcholí krize ve vojsku odmítnutím poslušnosti. V reakci na to spáchal plk. Švec ráno 25. října 1918 na stanici Aksakovo sebevraždu. Jeho čin situaci stabilizoval a k podobné krizi již znovu nedošlo.

JAROSLAV UNTERMÜLLER

(24. 5. 1889, Praha)

V říjnu 1914 raněn na srbské frontě, po vyléčení poslán do Ruska, kde je v srpnu 1915 zajat. V červenci 1916 vstoupil do srbského vojska, od září 1916 do ledna 1917 bojoval v Dobrudži. Následně přešel k čs. legiím a byl zařazen do 1. pluku jako velitel technického oddílu. Během bitvy u Zborova velel zákopnickému oddílu, který připravoval terén pro nástup útočících jednotek. Následně působil na štábech jako specialista na technické služby. Domů se vrátil v září 1920 jako major. Svou následnou kariéru spojil s ženijním vojskem a dosáhl hodnosti brig. generála. Po okupaci aktivní člen Obrany národa. Padl během Pražského povstání ráno 9. května 1945.

KAREL VAŠÁTKO

(13. 7. 1882, Litohrady)

Před válkou žil v Rusku jako správce velkostatku. Dobrovolně vstoupil do České družiny. Na frontě na sebe upozorňuje jako chrabřý voják a stává se nositelem všech stupňů Kříže sv. Jiří. Na jaře 1917 se stal velitelem 2. roty 1. pluku. V jejím čele byl na hrotu útoku u Zborova těžce raněn do hlavy. Léčí se nejprve v Tarnopolu, ze kterého je následně převezen do Kyjeva. Dne 23. února 1918 se vrací na frontu, na hlavě má obvaz kryjící jeho „vyléčené“ zranění. Působí u štábu čs. sboru a je povýšen na podplukovníka. Dne 30. prosince 1918 odjíždí na dovolenou za účelem operace hlavy. Ta se však nezdaří a 9. ledna 1919 umírá v Čeljabinsku.

VÁCLAV VAŠÁTKO

(3. 10. 1891, Litohrady)

V srpnu 1914 odjel jako velitel čety na ruskou frontu, ale již 2. září upadl do zajetí. Zde ho našel jeho bratr Karel, v prosinci 1915 vstupuje do čs. legií. Sloužil u 1. pluku, stejně jako bratr byl zraněn v bitvě u Zborova. Následně se účastnil bojů na magistrále, 8. června 1918 byl opět zraněn a oslepl na pravé oko. Do ČSR se vrátil v létě 1919 v hodnosti kapitána. Zůstal v armádě, působil zejména na Slovensku. Po okupaci republiky byl propuštěn z armády, vstoupil ale do vládního vojska a stal se velitelem 8. praporu. V roce 1942 byl zatčen gestapem a až do konce války vězněn. V roce 1945 se stal velitelem 11. divize v Plzni. V dubnu 1948 byl povýšen na brig. generála, ale následně byl z armády propuštěn. Zemřel 3. listopadu 1966 na Slovensku.

ROBERT VOBRÁTÍLEK

(2. 6. 1886, Choceň)

S c. a k. pěším plukem 36 nasazen na východní frontě, zajat v květnu 1915 Českou družinou. Od dubna 1916 do února 1917 příslušník srbského vojska. U Zborova velitel I. praporu 3. pluku a raněn. Od srpna 1917 velitel III. praporu 4. pluku, od srpna 1918 velitel celého pluku, od dubna 1919 přiřazen štábu čs. vojska. Do vlasti se vrací až v říjnu 1920, kde zastává různé štábní funkce, v roce 1933 povýšen na generála. Během okupace člen odbojových organizací KAR a ŘÍP. Po roce 1948 perzekuován, zemřel 7. prosince 1952 v Praze.

KAREL VOŽENÍLEK

(13. 12. 1883, Týnišsko)

Dobrovolc české družiny. U Zborova velitel 12. roty 1. pluku, podílel se na dobytí Mogily. Od března 1918 velitel II. praporu, od října velitel 2. pluku, po Švecově sebevraždě velitel 1. divize. Do vlasti se vrátil v dubnu 1920, v letech 1927–1938 přednosta I. (všeobecně vojenského) odboru MNO v hodnosti div. generála. Zemřel v Praze 23. března 1943.

JOSEF BORIS VUCHTERLE

(25. 5. 1891, Vránov)

Dobrovolník České družiny. V bitvě u Zborova velitel 10. roty 1. pluku. Během útoku zasažen do páteře a stává se invalidním. Působí proto ve štábních funkcích, od září 1918 velitel spojeneckých vojsk města Vladivostoku. Roku 1920 se vrací do vlasti, stává se přednostou Kanceláře čs. legií MNO. V roce 1923 je povýšen na plukovníka, avšak 21. prosince téhož roku v Praze na důsledky válečných zranění umírá.

HOŠI OD ZBOROVA a druhá světová válka

Zdeněk Fierlinger

Karel Janoušek

Karel Klapálek

Jan Kratochvíl

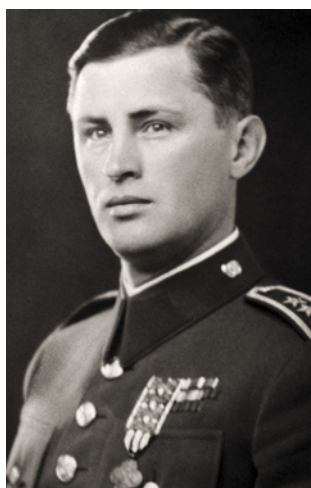

Karel Kutlvaš

Celá řada legionářů po skončení první světové války nesvlékla svůj vojenský stejnokroj a i nadále zůstala sloužit v armádě nového státu. Mnozí z nich během let dosáhli vysokých důstojnických hodností a v nemalých počtech se aktivně zapojili do odboje v období okupace po březnu 1939. Mezi těmito důstojníky byla i velká skupina veteránů památné bitvy u Zborova, kteří v červenci 1917 byli ještě prakticky neznámí a na piedestal byli vyneseni až díky svým schopnostem a zásluhám v následujících letech. Všechny níže jmenované pak spojilo a proslavilo období druhé světové války a jejich činy poválečné. Nejednen ze zborovských hrdinů se však svobody v roce 1945 nedočkal.

Vojtěch Boris Luža

Josef Mašín

Karel Paleček

Ludvík Svoboda

Jaroslav Vedral-Sázavský

ZDENĚK FIERLINGER

(* 11. 7. 1891, Olomouc)

Pozorovské bitvě, kterou absolvoval jako velitel 9. roty, byl odeslán do USA a následně přešel do legií ve Francii. Od roku 1937 do roku 1945 působil jako velvyslanec v SSSR a ještě téhož roku se stal předsedou československé vlády, kterým byl až do voleb v roce 1946. Významně se podílel na sloučení Československé sociální demokracie s KSČ a do roku 1966 byl členem předsednictva Ústředního vedení KSČ. Zemřel v květnu 1976.

KAREL JANOUŠEK

(* 30. 10. 1893, Přerov)

Odveden byl k rakouské armádě v červnu 1915 a s pěším plukem č. 57 bojoval nejprve na italské, později na ruské frontě. Během srpna 1916 padl do ruského zajetí, vzápětí vstoupil jako dobrovolník do srbské armády, ale brzy odešel na vlastní žádost do 1. čs. střeleckého pluku československých legií. V bitvě u Zborova byl velitelem jedné z čet 3. roty a v průběhu boje byl zraněn. Po vyléčení absolvoval boje o Kazaň, Simbirsk i Krasnojarsk. Z Vladivostoku do vlasti se navrátil v lednu 1920 jako kapitán a zůstal nadále sloužit v armádě. Službu u vojenského letectva nastoupil roku 1924 a angažoval se i v leteckém sportu. V březnu 1939 se s okupací nesmířil a v červnu odešel do Francie. Podílel se na organizování čs. letectva a po přesunu do Británie v této činnosti pokračoval. Stal se velitelem Inspektorátu čs. letectva, který měl na starosti působení našich letců. Později získal hodnost leteckého maršála RAF. Po skončení války se navrátil do vlasti a po únoru 1948 byl ve vykonstruovaném procesu odsouzen na doživotí. Propuštěn byl až po amnestii v roce 1960 a později byl částečně rehabilitován. Zemřel s podlomeným zdravím 27. 10. 1971 v Praze.

KAREL Klapálek

(* 26. 5. 1893, Nové Město nad Metují)

Jako příslušník 3. čs. střeleckého pluku se zúčastnil bitvy u Zborova a v dalších letech prodělal celou sibiřskou anabázi. V průběhu druhé světové války se zúčastnil obrany Tobruku, později jako velitel jedné z brigád 1. čs. armádního sboru v SSSR prodělal boje na Dukle a na Slovensku a v dubnu 1945 se stal velitelem celého sboru. V padesátých letech byl perzekuován a zemřel v roce 1984.

JAN KRATOCHVÍL

(* 11. 1. 1889, Horní Radechová)

Jako příslušník 2. čs. střeleckého pluku prodělal bitvu u Zborova i následnou anabázi. Po návratu do vlasti sloužil v československé armádě a po okupaci se zapojil do odbojové organizace Obrana národa. Později byl donucen opustit protektorát a v létě roku 1940 velel 1. čs. pěšimu pluku v bojích ve Francii. V roce 1943 byl odeslán do SSSR, kde až do bojů na Dukle zastával funkci velitele čs. jednotky. V dubnu 1948 divizní generál Kratochvíl odešel do výslužby. Zemřel v březnu 1975.

KAREL KUTLVAŠR

(* 27. 1. 1895, Michalovice)

V bitvě u Zborova byl raněn a jeho starší bratr padl. Později byl jmenován velitelem 1. čs. střeleckého pluku. Během období mobilizace v září 1938 velel, již jako generál, Hraniční oblasti 35. Za okupace byl členem odbojové organizace Obrana národa a během Pražského povstání, v květnu 1945, velel povstaleckým jednotkám v oblasti Prahy. Po únoru 1948 byl tvrdě perzekuován a z vězení byl propuštěn až v roce 1960. S podlomeným zdravím zemřel v říjnu 1961.

VOJTĚCH BORIS LUŽA

(* 23. 3. 1891, Uherský Brod)

Bitvy u Zborova se zúčastnil v řadách 2. čs. střeleckého pluku jako velitel kulometného oddílu. Do vlasti se navrátil v dubnu 1920 a zůstal sloužit v nové armádě. Roku 1937 se stal zemským vojenským velitelem v Brně a tuto pozici zastával až do léta 1939. Ihned po okupaci se zapojil do odboje a v roce 1942 přešel do ilegality a spolupodílel se na vybudování odbojové organizace Rada tří. Padl 2. 10. 1944 v obci Hřiště u Příbyslavi kulkami českých četníků.

JOSEF MAŠÍN

(* 26. 8. 1896, Lošany)

V roce 1915 nastoupil k pěšimu pluku č. 36 a po ukončení výcviku odjel na ruskou frontu. Už v září téhož roku přeběhl do zajetí a podal si přihlášku do legií. Jako příslušník 1. čs. střeleckého pluku prodělal bitvu u Zborova a následně se účastnil bojů u Bachmače a na Sibiři. V roce 1920 se jako poručík navrátil do Československa a sloužil u pěšího pluku 1, následně působil u dělostřelců v pražské Ruzyni. Po okupaci své vlasti se aktivně zapojil do odboje společně s Josefem Balabánem a Václavem Morávkem. Sabotážní činnost jim u okupantů brzy vynesla přezdívku „Tři králové“. V květnu 1941 padl zraněn do rukou gestapa a po následném vyhlášení stanného práva po atentátu na Heydricha byl odsouzen k trestu smrti a popraven 30. června 1942.

KAREL PALEČEK

(* 28. 1. 1896, Plzeň)

Se 3. čs. střeleckým plukem prodělal bitvu u Zborova a následně celou sibiřskou anabázi. Během druhé světové války působil ve Velké Británii jako přednosta Zvláštní skupiny D, která připravovala a vysílala parašutisty na okupované území protektorátu. Po válce byl vězněn komunistickým režimem a zemřel v roce 1962.

LUDVÍK SVOBODA

(* 25. 11. 1895, Hroznatín)

Narukoval jako domobranec roku 1915 k pěšimu pluku č. 81, se kterým vzápětí odjel na ruskou frontu. V září přešel nedaleko Tarnopolu do ruského zajetí a v srpnu 1916 se přihlásil do československých legií. Prodělal bitvu u Zborova, Bachmače i boje na Sibiři. Do vlasti se navrátil již jako kapitán 3. čs. střeleckého pluku v září 1920. Po vzniku protektorátu v březnu 1939 se zapojil do odboje a v létě odešel do Polska. Následovalo sovětské zajetí a internace. Poté velel čs. jednotce v bojích u Sokolova či Kyjeva a v září 1944 se stal velitelem 1. čs. armádního sboru v bojích na Dukle. V dubnu 1945 byl jmenován ministrem obrany. V padesátých letech zastával funkci náčelníka Vojenské akademie Klementa Gottwalda v Praze a roku 1968 se stal prezidentem ČSSR. Tuto funkci zastával až do roku 1975. Zemřel 20. září 1979 v Praze.

JAROSLAV VEDRAL-SÁZAVSKÝ

(* 17. 11. 1895, Mělník)

Během bitvy u Zborova byl zástupcem velitele jedné z čet 2. čs. střeleckého pluku a po dalších bojích se do vlasti navrátil v hodnosti kapitána v dubnu 1920 a zůstal v armádě. Po zřízení Protektorátu Čechy a Morava aktivně organizoval odchody vojáků do zahraničí, zanedlouho odešel i on sám. Po působení ve Francii a ve Velké Británii se přesunul do SSSR, kde byl od září 1944 ustanoven velitelem 1. čs. samostatné brigády v rámci armádního sboru. Padl 6. října 1944 v Dukelském průsmyku.

Vzpomínky od Zborova

JAROSLAV UNTERMÜLLER

velitel zákopnického oddílu 1. pluku

Denně před soumrakem jsme vystupovali se zákopníky s lopatami na zádech, následování prapory zálohy, úzkým úvozem kolem stanoviště Müllerova, pak Husákova, rozdělující se do úzkých zákopů, jimiž jsme se prokopávali vždy blíže a blíže k nepříteli. Přikryti noční tmou, vystupovali jsme v řadě do terénu a zakopávali se, tvoříce tak rovnoběžky, z nichž měl vyrazit v toužebně očekávaný den náš útok, o jehož úspěchu jsme nikdy nepochybovali. S ranní mlhou jsme se opět ztráceli v zákopech, zanechávající užaslému nepříteli s rozedněním stopy své práce před frontou. Naše bdící stráž se s námi ráno loučily slovy:

– Na shledanou večer, vy komáři!

Naše práce byla tichá, ale našim kamarádům zkrátila nástupní pole o několik set metrů.

O hudební doprovod v nočním tichu se postaral rakouský hejtmán, který nám chtěl práci překazit a dal švihat kulometnou palbou za soumraku po místech, o nichž se domníval, že z nich večer vystupujeme. Proto jsme tato místa častěji měnili.

Jednou nás však přece nachytil. Jeho silná hlídka nás očekávala na jednom takovém místě a počastovala nás ručními granáty. Zahnali jsme ji a vzali ji její zásobu: byly to granáty, jimiž v den zborovské bitvy naši bratři z Ševcovy roty dobývali druhou nepřátelskou linii.

VÁCLAV ŠIDLÍK – *velitel půlroty 8. roty 1. pluku*

Za strašného hukotu výstřelů splývajících v jediné mohutné a příšerné hřmění, sloupy hlíny lítají do vzduchu, hustý dým se valí po zemi, ohnivě blesky se časem slijí v jediný plamen – tak si snad představujeme peklo.

Jdu dopředu. Vidím spousty mrtvol nepřátelských i našich, nohy se boří, ranění sténají.

Útočící vlna našich jde nezadržitelně vpřed, překonává nepřekonatelné překážky, slézá nedobytné polní pevnosti a ničí všechno, co se jí staví do cesty. V boji vidím příklady úžasné směrlosti a udatnosti a neomezené kamarádké obětavosti. Všichni postupujeme s pocitem radosti z vítězství, s pocitem tak nepopsatelně zvláštním. Ohromná radost potlačila všechnu fyzickou únavu.

JOSEF MAŠÍN – *velitel čety 9. roty 1. pluku*

Při pronásledování nepřítel pronikl jsem s několika bratry daleko za vesnici Travotluky. V jedné jámě po granátu jsme našli těžce raněného rakouského poručíka, kterého obvazoval voják. Oslovil jsem je, oba byli Češi.

– Pan leutnant je těžce raněn, řekl mi voják.

Smrtně bleďý mladý poručík obrátil ke mně oči plné údivu a ptal se:

– Vy jste Češi?

Odvětil jsem, že je nás celá armáda, na což odpověděl slabým hlasem s námahou:

– Myslel jsem si, že nejste Rusové, ale jak to, že jste Češi?

Nebylo času na vysvětlování, neboť bratři mi hlásili, že jsme příliš vpředu, nemáme spojení na strany, proti nám postupuje silný řetěz nepřítele, který také již vpravo vzadu vníká opět do vesnice. Vtom už na nás nepřítel zahájil palbu. Nezbylo, než ustoupit k našim, kteří zůstali na návrší před vesnicí.

Na okraji jámy ležela brašna na mapy a pistole raněného poručíka. Vzal jsem oboje.

Raněný poručík nespustil ze mne oči a slabým hlasem pravil: – Jen si je vezměte, jen si je vezměte.

Při tom těžce zvedal svoji zesláblou ruku, jako by mi chtěl věci podat.

Pochopil jsem a instinktivně jsem vycítil, že nám chce aspoň v něčem prospět a že jen tragický osud mu zabránil, aby nebyl v našich řadách.

BOHUSLAV VESELÝ – *11. rota 2. pluku*

Z šestnáctičlenné úderné skupiny 11. roty 2. pluku, vedené podporučíkem Kopalem, zbylo nás šest, kteří jsme se pohromadě přikradli až k zákopu první nepřátelské linie. Naším úkolem bylo dobýt silně opevněnou polní stráž, která ovládala jihovýchodní svah kóty 383.

V burácení uzavírací palby nepřítele jsme úkol provedli, a uvědomili o tom velitele 11. roty poručíka Krejčířika smluveným signálem tří světelných raket. Mimo to byli jako spojky poslání: Zajíček, který, ač těžce raněn, hlášení odevzdal, a Hrubý, který byl zabit v palebné přehradě.

Nevěděli jsme, že jsme od našich odříznuti uzavírací palbou a také jsme se o to nestarali.

Bratři Kopal, Lojza Štech, Ota Novotný, Ptáček, Holubík a já, ukryti ve vysoké trávě, za zády majíce šest širokých řad nepřátelských drátěných překážek, odstřelovali jsme jednotlivce v zákopu první linie, vzdálené pouhých třicet metrů. Hromový rachot dvou kulometů a desítek pušek nepřítele v našem nejbližším okolí kryl naše výstřely.

Náhle vytryskl nad hrůznou kakofonií bitvy děsný řev Hurá! asi dvě stě metrů na sever od nás. Přehlušován bubnovou palbou a zuřivým staccatem desítek kulometů umlkal a znovu vybuchoval, jakoby umocněn strašnou silou. Horro a mráz nám šlehly páteří. Nemohli jsme již čekat na příchod roty.

Vymrštění silou tohoto nadšení, ozývajícího se ve válečném pokřiku našich bratří 1. pluku, který útočil, vyskočili jsme jako jeden muž a zařvali i my svou válečnou výzvu smrti. Ruční granáty, které jsme vrhali, zásahy našich pušek i Kopalova revolveru zlomily odpor překvapeného nepřítele.

A najednou vidíme, že nejsme sami. Bratři Pilný, Dub, Uhlík, Hruška, Vávra a jiní z rozvedky řvou a odzbrojují vyděšené pětatřicátníky. Dva kulometry, světlomet, asi osmdesát zajatců a zákop okolo ústí spojovací chodby je v našich rukou. Přibíhá několik neznámých našinců; jsou to hoši od Ševcovy roty z 1. pluku, kteří útočili na kótu 383 ze severu.

Zajatci byli poslání dozadu a skupina Kopalových úderníků, nevyčkávaní příchodu své roty, vyrazila jako vlci na další výboje toho dne.

KAREL VOŽENÍLEK – velitel 12. roty 1. pluku

Před námi jsou dva mosty přes Malou Strypu. Z vesnice Koršilova na vyvýšeném břehu za řekou nás ostřelují dva kulomety. Vpravo od mostu na našem břehu je modro. Jsou to Rakušáci. Rozhodující se dobýt vesnici, zlomit poslední odpor a zamezit ústupu velkého počtu nepřátel. Za mostem jsme zajali celé obvaziště s čtyřmi důstojníky a asi patnácti vojáky. Dva bodáky rozrušených ruských vojáků jsem strhl z těl zajímaných důstojníků. Krytí břehem, uspořádali jsme se trochu.

Mezitím, co jsem dával rozkazy k dobytí vesnice, vojáci mé roty mi nabízeli vodu, kterou nabrali z řeky.

Úvozem jsme se dostali na západní okraj vsi, obsadili krásně vybudované nepřátelské zákopy, a pak teprve jsme vzali zezadu oba kulomety, které střelily do poslední chvíle. Jeden kulomet obrátil střelec Kužela ihned za utíkajícími. Zařídil jsem obranu a čistku prostorného krytu hlubokého pět metrů. Poslední naše rány na tomto úseku patřily Rakušanům, kteří nám poslali dvě série šrapnelů. Střepinka se mi zabodla do nártu, a plochá rána do holeně mne posadila na zem.

Koršilov padl asi o půl druhé a teprve o půl páté nás přišli vystřídat Finové. Před tím jsem se od spojky dověděl, že Čechoslováci se mají stáhnout do Cecové.

MATĚJ NĚMEC – velitel 5. roty 3. pluku

Proti nám bylo silně vybudované nepřátelské opevnění, v úseku našeho praporu nás bylo tak málo, zálohy za námi žádné. Naše rozhodnutí zvítězit se mísilo s obavami, jak to s naším útokem dopadne. V dálce vidíme vyrážet 1. pluk, vidíme jeho ohrožené křídlo – konečně vyrážíme sami dopředu.

VLADIMÍR HAERING – šéflékař 3. pluku

Již několik dnů před bitvou u Zborova bylo na našem obvazišti rušno, zejména v noci, kdy nám donášeli vojáky, kteří byli zranění při zákopnické práci.

V den zborovské bitvy jsem pracoval s kolegy Bieblem a Měšťanem v Cecové, na pravém křídle naší brigády, které tvořily 1. pluk a I. prapor 3. pluku; práce byla od rána do večera.

Jedni z prvních byli ranění bratři Husák a Syrový; granát, který padl u jejich krytu, je vyřadil ještě před útokem brigády.

Lehce raněné jsme ošetřovali pod přístřeškem na dvoře, těžce raněné jsme obvazovali v chalupě u silnice, v níž byla naše ošetřovna v jedné světnici.

Naši vojáci přivedli také několik zajatců. Mezi nimi byl dělostřelec Sojka, který u nás hned zůstal, medik Chudáček, který nám několik dní pomáhal, dále nadporučík Vrtal, který za dva dny odjel do zápolí a jeden „Oberarzt“, německy mluvící Žid, kterého jsem poslal do zápolí hned po rozmluvě, v níž jsem mu vysvětlil, že by mu práce mezi námi nebyla příjemná. Byli jsme hrdí na to, že my, čeští lékaři, dovedeme ošetřit své raněné bratry sami, bez cizí pomoci.

Vzpomínám na pohřeb bratří v Cecové. Vrátil jsem se právě ze zákopů do Cecové, když náš vojenský kněz, bratr Němeček, začal pravoslavné církevní obřady. V prostranném hrobě ležela těla našich mrtvých hrdinů, jedno vedle druhého, klidně, usmířeně ...

Zaspívali jsme jim naši národní hymnu a mohyly jsme zasypali.

ANTONÍN MIKULÁŠ ČÍLA – velitel 7. roty 3. pluku

Noc.

Opouštíme zákopy proti Travotlukám a sestupujeme do údolí směrem k týlu. Před čtyřmi dny jsme dobyli Mohyly u Zborova a protrhli nepřátelskou frontu; tohoto úspěchu nebylo využito. Nás bylo málo a naděje skládané v ruskou armádu se nesplnily. Včera jsme byli náhle posláni sem, abychom obsadili zákopy, které ruští vojáci opustili; obsadili jsme opuštěný úsek, chystali jsme obranu a hledali připojení na křídlech. Než vpravo i vlevo od nás nikdo; sem tam hlouček nejvěrnějších, několik jednotlivců, a i ti odcházejí; vojska není, všude pusto, prázdno.

Jsme sami, opuštěni, jsme jako na výspě pohlcované mořem. Nelze otálet. S tesnotou v srdci, s hořkostí v duši a plni zklamání nadějí jdeme jen zvolna a těžce rozbrzděným terénem dolů, přes rozbité zákopy a jámy, hložíme, změní ostnatých drátů, překážek a celou tou spouští nedávného bojště; jdeme zamkle pod příkrovem noci; odcházíme ze zákopů, z boje, odcházíme z rusko-německé fronty.

Cesta povede na západní frontu do Francie.

Těm, které zde zanecháváme, věčnaja pamjat!

KAREL KUTLVAŠR – velitel 4. roty 1. pluku

Zborov po mne znamená především ztrátu mého drahého bratra Františka, který padl v 2. rotě 1. pluku, vedené praporečkem Vašátkem. Ztratil jsem v něm nenahraditelného kamaráda a vlastně dvojnásobného bratra a každá vzpomínka na něho je zároveň spojena se Zborovem. Sám jsem byl raněn průstřelem pravého ramene, a proto nosím trvalou upomínku na zborovské zákopy.

Nezapomínám ani svého přímého představeného, velitele I. praporu 1. pluku poručíka Čečka. Byl před bitvou i v bitvě rázný, rozhodný a starostlivý, zcela na výši morálně i vojensky. Svůj prapor vedl a řídil za boje skvěle a do Zborova vložil velmi mnoho ze své originální osobnosti.

Tehdejší velitel československé brigády, ruský plukovník Trojanov, má velký podíl na jejím úspěchu. Bylo by dobře, kdyby zborovská brigáda přijala jako další čestný přívlastek název Trojanovova. Neboť Trojanov byl osvědčený a zasloužilý velitel, silná osobnost, která pro naši věc vykonala vojensky velmi mnoho a u Zborova plně potvrdila důvěru, kterou v našem vojsku měla. Naši dokonalou podporou bylo znamenité ruské dělostřelectvo, gardoví sapéři, úderný prapor 82. divise a také zkušená zdravotnická služba.

Nejsilnější a nezapomenutelný dojem však ve mně zanechává ono časné letní jitro, kdy nad hlavami československé brigády proletěly první těžké granáty vlastní dělostřelecké přípravy. Jejich ostrý, řezavý zvuk pozdravili hoši mé roty spontánním a radostným Nazdar! a veselým házením čepic do vzduchu. Ač mnozí tak vlastně zdravili svou smrt, byl to přece jenom pravý a přirozený projev nálady a ducha, s jakým jsme stáli v zákopech a s nímž se šlo do útoku.

Naše brigáda u Zborova byla otrhaná, v celku také málo vyzbrojená, ba odhodláním zemřít vyhrála.

Dokázala prakticky, co tak krásně řekl Masaryk: „Československý voják musí mít ideu.“ Ideu jsme měli, cíl byl jasný a proto také výsledek tak jasný a určitý.

V tom je trvalá cena Zborova, snad ještě větší než v jeho významu vojenském.

Vzpomínáme proto na Zborov stejně radostně, jak radostně jsme u Zborova bojovali.

*Interiér kaple
Staroměstské radnice
s hrobem Neznámého
vojína, kde byly
uloženy ostatky
vyjmuté v červnu 1922
z hromadného hrobu
v Cecové*

ZBOROVSKÁ TRADICE

Vzhledem ke svému významu vytvořila zborovská tradice jeden ze základních kamenů ideje nového samostatného státu a stála u zrodu bojové tradice československé armády. Každoročně se 2. červencem slavil v celé Československé republice a oslavám byla věnována mimořádná publicita. Dominantní postavení bitvy se projevilo i v souvislosti se zřízením hrobu Neznámého vojína, jenž byl vybrán z padlých z bitvy u Zborova 22. června 1922 z hromadného hrobu ležícího u obce Cecová. V Praze byly ostatky neznámého vojína vystaveny nejprve v panteonu Národního muzea a v předvečer 5. výročí uloženy v kapli na Staroměstské radnici. V roce 1927, při oslavách prvního kulatého výročí bitvy, proběhla nejen mohutná vojenská přehlídka v Praze, ale také se uskutečnila velká tzv. Národní pouť ke Zborovu, které se zúčastnili veteráni samotné bitvy, představitelé československé vlády a armády i stovky poutníků. Roku 1928 se výroční den Zborova stal svátkem československé armády a byl po 28. říjnu druhým nejvýznamnějším státním svátkem v zemi. Ani na dvacáté výročí památné bitvy nebylo zapomenuto a charakteristické se pro tyto oslavy z roku 1937 stalo, kromě vojenské přehlídky a přeletu letounů, i umělecké ztvárnění bitvy u Zborova a národní hrdosti na strahovském stadionu. Rok na to se nad Československem zatáhla mračna.

Za německé okupace nacisté oslavy Zborova zakázali a v noci z 22. na 23. října 1941 hrob Neznámého vojína na Staroměstské

radnici zlikvidovali. I mohyla v Cecové byla během ústupových bojů na východní frontě v roce 1944 poškozena. Zborovská tradice ale přetrvala v armádě druhého odboje a po osvobození vyvrcholila oslavami 30. výročí bitvy v roce 1947, kdy poprvé a naposledy pochodovali pod svými prapory příslušníci prvního i druhého odboje.

Bezprostředně po únoru 1948 se o Zborovu hovořilo ještě vcelku kladně. Ministři Fierlinger a Svoboda, byť spolupracovali s komunisty, byli též veterány od Zborova. Na počátku 50. let však došlo k zásadnímu obratu. Celá řada legionářů, kteří působili v odboji, byla pozatýkána a tvrdě perzekuována. Z československých dějin zmizela jakákoli zmínka o legionářských tradicích, případně ji nahradil jednostranný nepřátelský pohled. Národní památník na Vítkově, který byl postaven na oslavu boje legionářů za samostatný stát, přeměnil komunistický režim v proletářský panteon, kde byli pohřbíváni představitelé KSČ v čele s Klementem Gottwaldem. Oslavy Dne armády byly přesunuty na 6. října, kdy vojska čs. armádního sboru překročila s pomocí Rudé armády hranice státu na Dukle. Až politické změny po roce 1989 strhly nejen ze Zborova, ale i z ostatních bojů legionářů roušku zapomnění a umožnily jim opět zaujmout v dějinách českého národa místo, které jim po právu náleží. Obnoveny byly i poutě ke Zborovu a částečně i oslavy památné bitvy, ale již v daleko menším rozsahu než v období první republiky. V současné době je proto na nás všech, abychom odkaz Zborova zaslouženě oživil. ■

V červnu 1922 byly ze společného hrobu padlých v bitvě u Zborova v Cecové (Kalynivce) vyjmuty ostatky neznámého vojína

Součástí Národní poutě ke Zborovu v roce 1927 bylo i několik vojenských letadel. Na snímku krouží nad Bratrskou mohylou v Cecové průzkumný a pozorovací stroj Aero A 12

Od 4. do 7. července 1935 se v Praze konal III. manifestační sjezd ČsOL, kterého se účastnilo více jak 40 000 účastníků. Byl ve znamení 20. výročí vyhlášení branného odporu čs. národa T. G. Masarykem ve Švýcarsku. Heslo Zborov však bylo slyšet i zde. Na snímku účastníci sjezdu na Staroměstském náměstí, kterým právě prochází legionářská přehlídka

Poslední zborovské slavnosti se odehrály v červenci 1947. Jejich součástí byla vojenská přehlídka a také slavnostní pochod Prahou, který byl zároveň IV. manifestačním sjezdem ČsOL. Na snímku hovoří prezident E. Beneš a ministr J. Masaryk s gen. O. Husákem

Plné obnovení zborovské tradice bylo možné až po listopadu 1989. Na snímku účastníci poutě ke Zborovu v roce 1992

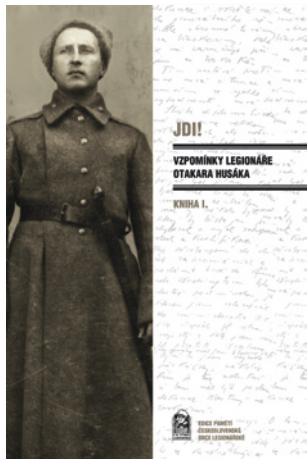

V roce 1997 navštívil Bratrskou mohylu v Cecové (dnes Kalynivka na Ukrajině) i prezident Václav Havel

JDI! (6. svazek Edice pamětí ČsOL)

U příležitosti stého výročí bitvy u Zborova vychází v Edici pamětí ČsOL první díl rozsáhlých pamětí generála Otakara Husáka. Je v nich zachyceno jeho mládí, studium, první pracovní zkušenosti v Českých Budějovicích, poté ve Francii a Polsku. Po vypuknutí války se přihlásil do České družiny a patřil k prvním čs. velitelům. Podílel se na plánování zborovského útoku, před kterým byl ale těžce zraněn:

Po návratu Millera jsem již nespál. Umyl, oholil jsem se, dal tělesně do pořádku, sebral do chlebníku nejnnutnější věci, trochu chleba, triedr, nagan (těžký ruský revolver), hůl a prošel ještě naposled předními liniemi. Všechno bylo v pořádku. Odešel jsem na svoji pozorovatelnu a velitelství praporu. Naše baterie hřměla, ale i nepřátelské nezahálely. Jejich osmičky začaly pomalu systematicky procešávat naše okopy. Zkušený a chladnokrevný voják brzy prohlédne celý systém, a když je na jeho místě řada, v čas se uklidí a po přejití salvy zase vrátí. Sem tam dopadly i patnáctky. Dohovořoval jsem se s Hladůvkou, který pozoroval, a s rotami telefonicky, byly ale již poruchy, dráty potrhány střelbou. Proto asi přišel ke mně z nejbližší roty Syrový, krátce před devátou hodinou, kdy jsme se měli zvednout a zaútočit. Sedl si vedle mne na schod. Právě mně předávali z pluku poslední rozkazy; teď už rozhodovala jen ručička hodinek. Odkládám telefon a v tom cítím, letím, padám na cosi teplého, tma, dusím se. Na mně někdo leží; cítím, po břicho teče něco horkého, lepavého. Mám jedinou myšlenku: tak tohle tedy je ta smrt! Je mi nevýslovně sladko. V tom cítím bolest na hlavě a krku. Namáhavě tam sahám, Syrový leží přese mne, pomalu se zvedá a potácí ven. Krev mi crčí po zádech a brzo jsem ji měl plné vysoké boty. Všichni byli zraněni. Telefonisté a spojky v hloubi zemljanky utrpěli těžká vnitřní zranění tlakem vzduchu, který jim potřhal plíce, a kontusí. Stejně tomu bylo na druhém konci okopu, na pozorovatelně, kde byli všichni pěkně zřízeni. Hladůvkovi přetala střepina sval a žíly na rameni. Nevím, za jak dlouho jsem přišel k sobě, byl jsem omráčen úhozem hlavy

o nízký strop. Povídáme si: už to máme, a cítíme, že naše místo znají a je čas se uklidit. Vybíháme. Na vzduchu točí se mi hlava a nemohu si vzpomenout, kam běžet. V tom letí nová salva. Přikrčíme se. Přeletěla asi o 10 kroků za okop. Vzpomínám si, že musím Millerovi předat batalion, dokud mám paměť a že on spí v mé zemljance. 15cm granát explodoval těsně za námi v pískové traverse! Miller mi později říkal, že nechápe, že jsme zůstali živi. Druhá patnáctka na vzdálenost několika metrů. Okolnost, že jsme seděli v hluboké zemljance a granát vybuchl v pytlech písku, nás zachránila. Těžké střepiny létají vysoko a ty nás minuly, účinek malých byl ztlumen pískem a hlínou.

Vymotal jsem se za traversou do spojovacího příkopu. Tam přiběhl můj věrný „fajfka“ Šlitr (vlastně Šřitr) ještě z roku 1915 z Tarnovských dobrovolníků a dovedl mne do zemljanky. Povídám Millerovi: „Vstávej,“ ale ten již se mlčky dooblékal. „Vem batalion, nejdřív spravit telefony. Svaz je rozbita.“ Rozloučil jsem se s ním a lvšínem. Dusil jsem se v zemljance a vycházím. S pomocí Šlitrovou jsem se dopotácel do Cecové na obvažišti. Před samou vesnicí, za našimi rezervami, ležel úderný ruský batalion 328. Mlčky se dívali na zkrvácené postavy našich raněných a zařatými pěstmi hrozili směrem k nepříteli. Znamenitě zasáhli v poslední fázi boje a směnili v noci našince; byla to jedna z nejlepších ruských částí v našem okolí.

Zranění por. Husák a ppor. Syrový jsou odvázeni do nemocnice v týlu

Následovalo léčení, Tarnopolský ústup a odpočinek v týlu. Během něj se Husák setkal s prof. Masarykem. Na podzim 1917 se kpt. Husák stal velitelem prvního transportu čs. dobrovolníků k vznikající armádě ve Francii. Odjezdem z Ruska tento díl pamětí končí, díl druhý vyjde v roce 2018. ■

Časopis Legionářský směr navazuje na stejnojmenný titul vydávaný Československou obcí legionářskou ve 20. letech minulého století jako týdeník, posléze měsíčník. Jeho hlavním posláním je v době blížícího se 100. výročí vzniku Československa propagovat legionářské myšlenky, odkaz zakladatelů samostatného československého státu a zejména pak ideje boje za svébytnost, svobodu a demokracii v době vzniku samostatného státu, za druhé světové války i v novodobé historii. Časopis je určen pro členy Československé obce legionářské, válečné veterány, sympatizanty a také širokou veřejnost, kterou zajímá tato problematika.

VYDAVATEL: Československá obec legionářská, Sokolská 33, 120 00 Praha 2, www.csol.cz, tel: +420 224 266 235, fax: +420 224 266 274, e-mail: sekretariat@csol.cz **ŠÉFREDAKTOR:** Jiří Filip, tel.: +420 734 315 634, e-mail: tajemnik@csol.cz **PŘÍPRAVNÝ TÝM SPECIÁLU:** Milan Mojžíš, Jiří Charfreitag, Michal Rak, Petr Tolar, Erik Štrégl, Zdeněk Špitálník, Zuzana Palová.

Použité fotografie z archivu ČsOL a fotoarchivu VÚA-VHA Praha. **GRAFICKÁ ÚPRAVA, TISK A DISTRIBUCE:** Vydavatelství MAC, spol. s r.o., Na Spojce 968/7, 101 00 Praha 10 - Vršovice **ADRESA REDAKCE:** Československá obec legionářská, Sokolská 33, 120 00 Praha 2 **Uzávěrka čísla:** 7. června 2017, **Evidenční číslo:** MK ČR E 20912, Elektronickou podobu Legionářského směru naleznete na: **www.csol.cz** v rubrice Projekty. ■

Andrle Valentýn Arazim Václav Augustin Václav Bača Josef Balcar Antonín Balík Jaroslav Baudyš Jaroslav Beck František
Bečvář Jaroslav Beneš Josef Beneš Josef Bílý František Bláhovec Jan Blažek Jan Blažek Josef Boháček František Borýšek
Karel Bosák Viktor Brabec František Branka Cenek Bretschneider Jiří Brož František Brychta František Břicháček
Engelbert Bures Josef Celestýn Josef Ceplecha František Cidl Václav Ciegler František Cinert Václav Čamra Josef Čech
Jaroslav Čech Jindřich Čech Josef Čermák Karel Černický Vasil Černý Josef Červenka Josef Čtrnáctý Jaroslav Čvančura
Antonín Dalecký Josef David Rudolf Davídek Bohumil Demel František Dietz Jan Ditrich Karel Ditrich Jan Doležal
Jaroslav Dostál Josef Douda Václav Dürer Eduard Dušek Jan Dvořák František Dvořák Jan Eigenberger Šimon Eis Jaroslav
Eisenstein Karel Ekart Albert Endrych Johan Engel von János Rudolf Engelmann Otto Feigl František Fiala František Fink
Antonín Flidr Václav Fraj Alois Frič Josef Friedler Pavel Fučík Jaroslav Fuchs Karl Gabriel Antonín Gerl Antonín Glosauer
Josef Grindl Vojtěch Gröbner Karel Grüm Václav Hain Rudolf Halama František Hamík Jan Hamza Adolf Hantschl
Antonín Hanzlíček Rudolf Haslauer Rudolf Hasman Antonín Hašek Antonín Havlík Josef Jan Hejl Adolf Hejny
Ladislav Helmich Rudolf Hlaváček Václav Hlávka Josef Hloupý Alois Hloušek František Holub Vojtěch Homolka
Emanuel Hrabal Alois Hřčka Alois Hrdlička Josef Hroch Josef Hrubý Alois Hřebíček Josef Dušan Hudoušek Josef
Hýbl Jaroslav Chadim Josef Chatrný Rajmund Chmelík Josef Chupík František Chvátal Jiří Cíckel František Jaluška
Josef Janoušek Jan Jansa Josef Jansa Julius Javanský Josef Joki Hynek Jünger Karl Jurantíšek Kabelka Václav
Kahoun Václav Kakáč Bohumil Kalabus Leopold Kalíšek Šimon Kaňka Antonín Kaňka Bohumil Theodor Kašpar Václav
Klecanda František Klement Jan Klíma Josef Knobloch František Kobylika Václav Kodytek Bohoušek Jaromír Kolda
Karel Konopp Eduard Koryčánek Josef Košina Matěj Koudela František Kout František Kout Jaroslav Kovář František
Kovář František Kozumplik Jan Kožíšek František Křiváček Václav Kraus Jaroslav Křiváček Křiváček Josef Kubalík Josef
Kučera Josef Kučera Robert Kučera Václav Kulhánek Jan Kvačela František Kvačela Josef Kvačela František Kvačela
František Kvačela Bartoloměj Lang Václav Lang Václav Lang Václav Lang Václav Lang Václav Lang Václav Lang Václav
Václav Lešanovský Ferdinand Líbal Josef Linda Vojtech Liska Jan Liska Jan Liska Jan Liska Jan Liska Jan
Mach Jan Mach Josef Mach Václav Machata František Majka Stanislav Manda Václav Manda Jaroslav Maruňek Antonín
Martschin Václav Matula František Matuška František Matýska Jan Matýska Josef Maxa František Mazánek Karel Melichar
Vilém Menoušek Antonín Michl Josef Mikel Jan Miksa Josef Mlýnský Matěj Míšek František Molák Štěpán Moták
Georgij Moudrý František Mrázek František Mrázek Ondřej Mrázek František Müller Bedřich Němec Antonín Nájemník
František Nedbal Josef Nejedlý Bohuslav Němec Jan Němec Jaroslav Němec Josef Němec Václav Nováček František Novák
Antonín Novák František Novák Jaroslav Novotný František Novotný Jan Novotný Josef Novotný Josef Ochoc Jan Ouhel
Jan Pacl Jan Pastula Jan Paul Emanuel Pavelka Antonín Pečera František Pešek Josef Pešek Josef Pešek Josef Pešek
Petrů František Pichrt Gustav Pilík František Pittner Zikmund Pittner Josef Plachý Karel Plachý Karel Plachý Karel
Vladimír Podhorský Josef Podmol Emil Podmol Emil Podmol Emil Podmol Emil Podmol Emil Podmol Emil Podmol Emil
Potschak Jan Pražák František Preč František Preč František Preč František Preč František Preč František Preč František
Procházka Vilém Průša Jaroslav Příbáň Petr Ptáček Josef Punčochář Josef Punčochář Josef Punčochář Josef Punčochář
Reisinger František Rodinger František Rokyta Jaroslav Roubík Jaroslav Růžička Jaroslav Růžička Jaroslav Růžička Alois
František Říha Rudolf Sajdl Teodor Saur Jaroslav Sekanina Karel Sekanina Karel Sekanina Karel Sekanina Karel Sekanina Karel
Schröpfer Ondřej Skácel Josef Sklenář Vladimír Slavík Jan Smolař Alois Smolař Alois Smolař Alois Smolař Alois Smolař Alois
Sobotka Richard Sojovský Josef Soldát Josef Soldát Václav Sovinský František Spěvák Martin Spěvák Martin Spěvák Martin Spěvák Martin
Steinbach Jiří Stipel František Strnad Otakar Strojil Josef Suda Jaroslav Suda Jaroslav Suda Jaroslav Suda Jaroslav Suda Jaroslav
Šafář Leopold Šafařík František Šalanda Šantroch Josef Šelichan Josef Šelichan Josef Šelichan Josef Šelichan Josef Šelichan
František Šimek Jiří Šípek Jan Široký Jan Škoda Albín Šneberg Jaroslav Šruc Jan Štas Jaroslav Štas Jaroslav Štas Jaroslav Štas
Miroslav Švéda Josef Talián Martin Trávníček Viktor Trbúšek Rudolf Trčka Alois Trojka Alois Trojka Alois Trojka Alois Trojka
Emanuel Turnwald Ondřej Uhlík Karel Unger Josef Urbánek František Unger Josef Unger Josef Unger Josef Unger Josef Unger Josef
Stanislav Vašata František Vašátko František Vašica Otomar Velický František Vidlák František Vílíček Jaroslav Vít Karel
Vlach František Vlasák Josef Vltavský Josef Vondráček Bedřich Vondráček Bedřich Vondráček Bedřich Vondráček Bedřich Vondráček
Vrkoč František Vrzáček Josef Vyoral Josef Wenisch František Wenzel Ernst Wick Josef Wenzel Josef Zahradník Jaroslav
Zach Josef Záleský Jan Zavadil Josef Zdeněk Josef Zelenka Karel Zelinka Ludvík Zeman Tomáš Zeman Tomáš Zeman Tomáš Zeman Tomáš
Zika Petr Zika Václav Zikmund Jindřich Zita Bedřich Zvolánek Rudolf Zvolánek Rudolf Zvolánek Rudolf Zvolánek Rudolf Zvolánek Rudolf
Žaloudek Karel Žikeš Josef Živný Vladislav

2. červenec 2017

18:00 hodin

www.svickyzapadle.cz

Příběhy sbírkových předmětů Vojenského historického ústavu

Schránka na prst' ze zborovského bojiště

Petr Bjaček
Vojenský historický ústav

Úspěch československých legií na bojišti u Zborova dne 2. července 1917 neměl jen okamžitý taktický a politický dosah, ale po vzniku samostatného Československa se oprávněně zařadil i mezi hlavní státotvorné mýty mladého státu. Jméno ukrajinské vesnice bylo pravidelně připomínáno nejen ve výročních dnech bitvy, ale prostřednictvím památníků a místních názvů rezonovalo i ve veřejném prostoru.

Zajímavým dokladem je i prezentovaná schránka na prst'. Ačkoli původ schránky se zatím nepodařilo jednoznačně doložit, lze předpokládat, že byla určena k umístění na čestném místě v některé z armádních budov v Praze-Dejvicích. V této čtvrti byla také v roce 2016 nalezena.

Schránka má podobu keramického válce s tmavou glazurou, který je ve spodní části zúžen do podoby centrálního podstavce doplněného o tři stabilitu zajišťující podpěry. Po obvodu jsou napsány dva nápisy; „2. července 1917 zde uložena prst' s bojiště u Zborova“ a „Čest bratrským mohylám“.

Rozměry: výška 26,5 cm, průměr 18 cm.

Schránka byla do sbírek VHÚ Praha zakoupena v roce 2016.

